Delavska enotnost

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije

Glavni urednik Dušan Gačnik
Odgovorni urednik Franček Kavčič

Ljubljana, 20. junij 1986
številka 24, letnik 45, cena 45 dinarjev

Prihodnosti ne ubežimo

Delovne organizacije za letos niso napovedale tolikšnih ekonomskih in tehnoloških presežkov delavcev, da bi zbodli v oči. Vsaj skopi podatki pričajo o tem. Toda prihodnosti ne bomo mogli ubežati: tehnološke spremembe v proizvodnji in poslovanju pa tudi v načinu in obsegu dela bodo narekovale skokovite prezaposlitvene načrte ekonomskih in tehnoloških presežkov delavcev.

Zato je tudi prav, da so ravno slovenski sindikati zaorali prvo brazdo na tem še docela neobdelanem polju naše prihodnosti. Zahteva sindikatov, da je treba začeti pripravljati razne programe preusmeritve presežkov delavcev, je več kot upravičena, saj se že vrsto let ukvarja s tem vprašanjem ves razviti svet, tudi naši sosedje onkraj meja.

Znano je namreč, da so prav neučinkovito gospodarjenje in nenehne socializacije izub vir inflacije, kriznih razmer v družbi, s tem pa tudi vse nižje osebne in družbene ravni. Preustroj gospodarstva naj bi takšnemu gospodarjenju napravil konec. Nov način dela pa bo s sabo prinesel tudi povečanje presežkov delavcev, ki jih bo treba znati čimprej ustrezno prezaposliti na druga delovna mesta.

Ločevati je kajpak treba med ekonomskimi presežki delavcev (ko postane delo delavcev nepotrebno zaradi ekonomskih tegob) in tehnološkimi presežki (ko postane delo določenega števila delavcev v delovni organizaciji nepotrebno zaradi prehoda na nove tehnološke postopke).

Presežkov delavcev bo največ v tistih dejavnostih, ki se bodo razvijale iz delovno intenzivne v tehnološko zahtevnejšo proizvodnjo. Zato bi veljalo že danes začeti graditi takšen sistem izobraževanja, ki bo omogočil, da se bodo lahko delavci z dodatno kvalifikacijo ali prekvalifikacijo usposobili za obvladovanje novih, zahtevnejših del in nalog. Kar četrtina stalnega prebivalstva Slovenije, stara več kot 15 let, nima dokončane niti osnovne šole (podatki so iz leta 1983). Nizka izobrazbena raven zaposlenih bo še dolgo cokla našega napredka. V delovnih organizacijah bodo morali zagotoviti več sredstev za izpolnjevanje znanja svojih delavcev na vseh ravneh.

Tehnološko zahtevna proizvodnja bo potrebovala predvsem visoke naložbe, veliko število znanstvenih kadrov in drugačno organizacijo dela. Po mnenju izvedencev uspešen in hitrejši proces preusmeritve gospodarstva zato ovirajo predvsem premajhna stopnja strateškega načrtovanja, premajhno upoštevanje zakonitosti trga, prenizka akumulativna sposobnost gospodarstva pa tudi prepičlo znanje vodilnih v industrijskih delovnih organizacijah.

Postavili smo si za cilj preustroj gospodarstva, vendar ga nismo operativno dodelali. Še vedno ni docela znano, katere dejavnosti bomo najprej tehnološko spreminjali in kakšna sredstva bomo vložili v novo tehnologijo.

Čeprav še marsikje mislijo, da je najlaže delati po starem, pa bo slejkoprej val presežkov delavcev zapljusnil tudi k nam. Dočakati ga moramo pripravljeni.

Marija Frančeškin

IZ VSEBINE:

Kongresi Zveze komunistov

NAREDIMO USTREZEN KORAK NAPREJ

Skupna seja RK SZDL in RS ZSS o volitvah

VOLILNI SISTEM NI KRIV ZA VSE KADROVSKE POMANJKLJIVOSTI

Inles trži, ne prodaja

RIBNIČAN JE PAČ RIBNIČAN

Naša tribuna: kakšne direktorje imamo in kakšne bi potrebovali

VEČ JE OBLASTNIŠKIH POSEGOV, MANJ JE SAMOUPRAVLJANJA IN USPEŠNIH DIREKTORJEV

Jože Hrženjak, rudar Senovo

JOŽE, ZLIJ VODO IZ ŠKORNJEV, MALICA BO

adria airways

Iz osnutka resolucije 13. kongresa ZKJ

SKUPNI INTERESI

Načelo sporazumevanja in dogovarjanja republik in pokrajin v procesu odločanja v federaciji je nenadomestljiv dejavnik nadaljnje demokratične in zavestne krepitve enotnosti in stabilnosti naše skupnosti. To načelo na najboljši način izraža bistvo odnosov v federaciji in enakopravnost narodov in narodnosti. Sestavni del tega načela je tudi obvezno soglasje z ustavo predvidenih vprašanjih, od katerih je odvisna resnična enakopravnost narodov in narodnosti pri razpolaganju z dohodkom in viškom dela.

To načelo enakopravnosti pa je treba uresničevati kot del potrebe in odgovornosti za zagotavljanje enotnosti in skupnosti pri sprejemanju in uresničevanju sklepov in ne na način, ki to enakopravnost postavlja proti enotnosti in jo spreminja v veto, sredstvo sporov in blokad, pritiskov in pogodb. Na ta način to načelo izgublja demokratični značaj in se odpirajo vrata političnemu razsojevanju, je rečeno v osnutku resolucije 13. kongresa ZKJ o nalogah ZK pri razvijanju socialističnih samoupravnih družbenoekonomskih odnosov in političnega sistema socialistične samoupravne demokracije.

Za uspešno delovanje naše skupnosti in njeno sposobnost, da pravočasno sprejema sklepe o najbistvenejših vprašanjih države, je nujno, da je ZK najaktivnejša idejnopolitična sila v tem procesu. Na podlagi zgodovinskih in neposrednih interesov delavskega razreda morajo komunisti spodbujati dejavnost samoupravno organiziranih delavcev in delovnih ljudi v družbenopolitičnih organizacijah, posebej v SZDL, in dejavnosti delegacij in delegatov v skupščinah republik, pokrajin in v zvezni skupščini in se zavzemati za stališča, predloge in rešitve, ki izražajo resnične skupne interese in ki so zato sprejemljivi za vse. Sestavni del tega boja je obveznost in odgovornost komunistov, da to načelo odločanja uresničujejo natančno in v ustavnih okvirih.

Naša naloga je, da na temelju izvirnih ustavnih načel ugotovimo, kaj je treba narediti, vključno tudi določanje ustavnih norm, da bo ta način odločanja postal resnično demokratično in uspešno sredstvo sprejemanja skupnih odločitev v federaciji, sredstvo njene integracije in stabilnosti na samoupravnih temeljih, ne pa sredstvo razdora v njej. Brez spoštovanja teh načel samoupravna demokracija ne bo delovala kot sila sprejetega sistema, ampak kot del politične in gospodarske nestabilnosti, ki ogrožata samoupravljanje in tudi demokracijo.

Kongres bo od 25. do 28. junija v beograjskem centru Sava.

Delavci v IMV niso štrajkali naključno

Delavci novomeške IMV (natančneje: v tovarni avtomobilov) so v ponedeljek, 16. junija odložili orodje in zahtevali višje plače. Kot trdijo očividci, je delavcem prekipelo ob prevzemu plačilnih kuvert za maj, ki so bile precej tanjše kot mesec prej, ko so poleg »visoke« stimulacije dobili še 10.000 dinarjev regresa za letni dopust.

Nekaj pa je pri vsem tem hudo zanimivega: v ponedeljek ob 6.30 so prenehali delati v večini delovnih skupin tovarne avtomobilov, medtem ko prekinitev ni zajela proizvodnje prikolic, čeprav je sistem nagrajevanja za oba dela tovarne enak in čeprav so torej ta mesec tudi delavci pri prikolicah prejeli občutno manjše plačilne zneske. Kaj nam to govori?

Najprej bi lahko razglabljali o naključju. Res, utegnilo bi se primeriti, da so delavci v avtomobilskem delu tovarne zgolj po naključju štrajkali (po tistem, kar se je dogajalo, izraz štrajk ne more biti vprašljiv) ter da delavci pri prikolicah po isti logiki naključno niso, vendar je to zelo malo verjetno. Vsaj za tiste, ki so malce podrobneje seznanjeni z dogajanji v IMV, še zlasti pa s potekom njene sanacije.

Že v prejšnji številki Delavske enotnosti smo v intervjuju z magistrom Dušanom Lavričem, direktorjem tovarne prikolic v IMV, pod naslovom »V IMV se nekaj dogaja«, zapisali:« . . . Z našim sogovornikom smo se skušali pogovarjati o nekaterih zanimivih stvareh, ki bi še kako utegnile zanimati slovensko javnost. Toda Lavrič se o njih ni bil pripravljen pogovarjati, pristal je le na pomenek o položaju in sanaciji proizvodnje prikolic, ki kljub številnim preglavicam dokaj uspešno poteka. To kajpak ni ušlo očem delavcem, še zlasti ne tistim, ki delajo v avtomobilskem delu tovarne . . . Ni neznanka, da vse to (ob še vedno negotovi usodi avtomobilske proizvodnje) v IMV povzroča napetosti . . .«

S tem smo pravzaprav že zadnjič vse povedali in že pred izbruhom ponedeljkovega ekscesa razgalili bistvene vzroke zanj. Delavci tovarne avtomobilov so se očitno nažrli več kot petletne agonije. Do grla so siti nenehnih obljub, da bo že jutri boljše in da je treba samo še malce potrpeti. Za Jurijem Levičnikom jim je tako najprej govoril Marjan Simič, pa potem Janez Šter, Jože Roškar, zdaj so oči upanja zazrte v Marjana Anžurja. Prav vsi pa so s svojim bolj ali manj slavnim odhodom (o tem se da v Novem mestu slišati marsikaj zanimivega) dokazali, da IMV očitno ni Eldorado uspešnih karier. Bo tako tudi s to (nekateri pravijo: zadnjo) začasno vodilno ekipo? Kaj določnega v zvezi s tem za zdaj še ni moč reči, res pa je, da se je tudi Anžurjeva ekipa že nekajkrat uštela pri napovedi datuma, ko naj bi bila dokončno znana usoda novomeškega bolnika. Vse to pa nam z vso prepričljivostjo govori, da enoletne ekipe, ki s svojimi plačami ne delijo usode z delavci, za IMV niso rešitev ter da IMV na svojem čelu nujno potrebuje človeka, ki nanj ne bo vezan samo z visokim osebnim dohodkom in ki bo okoli sebe zbral prav tako sposobne ljudi. Če tega doslej v Ljubljani še niso sprevideli, bi to morali že spoznati vsaj v Novem mestu.

Ivo Kuljaj

ODLAGANJE BALASTA?

Ali gre za kazenski pohod sil, ki hočejo odriniti delavca od odločanja, ali pa le za posamične pojave ukinjanja tozdov v delovnih organizacijah po Sloveniji, bo, kot vse kaže, treba čimprej oceniti. Vsi primeri, o katerih so govorili sindikalni aktivisti na posvetu na Pohorju, imajo politične razsežnosti, več deset teh pojavov pa kaže, da bo treba oceniti, ali so na pohodu idejne sile, ki mislijo, da je ukinjanje samoupravljanja v tozdih ključ za rešitev nakopičenih gospodarskih težav. Analize o samoupravnih reorganizacijah, ki jih pred širšo javnostjo v glavnem skrbno skrivajo, odkrito povedo, da je cilj samoupravne reorganizacije iskanje notranjih rezerv, boljše življenje in večje zadovoljstvo delavcev. Obljubljajo jim, da bodo lahko že z ukinitvijo tozdov povečali plače za nekaj deset odstotkov in podobno.

Sindikalni aktivisti na Pohorju so največ govorili o načrtovanju ukinitve tozdov v tovarni nogavic Polzela. Avtorji analize, ki je podlaga za spremembo v njej, pišejo, da je bila leta 1976 pomembna le oblika, ne pa vsebina odnosov. Trdijo, da se pričakovanja, da bodo tozdi omogočili višjo kakovost življenja, niso uresničila. Najbolj pa bode v oči stavek, v katerem avtorji sprašujejo, ali niso tozdi v razmerah od delavcev odtujenega odločanja, le nepotreben balast. Celotna analiza daje dosedanji organiziranosti delovne organizacije v v tri tozde in delovno skupnost le negativne ocene, za predlagano reorganizacijo pa poudarja le pozitivne možne dosežke, za kar pa seveda ne daje nobenih izračunov in strokovnih zagotovil. Celotna analiza iz Polzele je kričeč primer, kako anonimna strokovna služba po naročilu in znanem vzorcu raztrga sedanjo organiziranost in z rožicami naslika organizacijo brez tozdov.

Občinski sindikalni svet v Žalcu se ni hotel oziroma uspel postaviti po robu takšni reorganizaciji. Opozoril je, če prav beremo njegove sklepe, da ne bi smeli dopustiti takih teženj v drugih delovnih organizacijah s tozdi. To kaže, da imajo sile, ki smo jih omenili na začetku, močno oporo tudi v lokalnih političnih vodstvih, ker najbrž brez njih ne bi krenile nad samoupravljanje in nad tozde (nasprotno pa je v občinah, ki imajo dislocirane tozde).

Referendum v Polzeli, ki bo 26. junija 1986, bo kljub temu pisanju zanesljivo uspel, z njim bodo ukinjeni tozdi in ustanovljena enovita delovna organizacija. Dvomimo pa, da bo s tem delavec v Polzeli res dobil tisto, kar mu obljubljajo. Analiza samoupravne reorganizacije nič ne govori o sodobnejši organizaciji dela, o planiranju v vseh fazah proizvodnje, o organiziranosti nabave in prodaje in tudi administrativno strokovnega dela. Tudi nič ne pove, ali so sodobnejšo organizacijo dela poskušali tudi v sedanjih razmerah, ne pove, ali so z organizacijskimi ukrepi sploh poskušali odpraviti navidezen konflikt med potrebo po učinkovitem vodenju in samoupravnim odločanjem v vsej delovni organizaciji. Sprašujemo se tudi, ali se bodo nosilci predloga ob morebitnem gospodarskem neuspehu tudi izgovarjali na družbo, na njeno ekonomsko politiko, ki je menda že sedaj temeljno vprašanje ekonomske (ne)učinkovitosti tovarne nogavic Polzela. To je le nekaj vprašanj, na katera bi bilo dobro odgovoriti že danes in ne šele potem, ko bodo zbledele lepo naslikane rožice.

Franček Kavčič

TIMA IMA VEDNO VEČ IZGUB

»Vsi kmetijci v Jugoslaviji imajo podobne težave« je med drugim dejal minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Milan Kneževič na pogovoru s predstavniki mariborske Time, ko so ga predstavniki sozda seznanili z izredno kritičnimi razmerami v sozdu. V največjih težavah je še vedno Tovarna mesnih izdelkov Košaki, ki ima zdaj za okrog 230 milijonov dinarjev izgub. V krizi je tudi Talis, tako da njihova interna banka ne zmore več bremen. V sozdu nimajo zdaj niti toliko denarja, da bi plačali načrte, s katerimi bi se morebiti lahko izvlekli iz težav. *js*

NAČRTI V PREDALIH

Razvojni center iz Celja je skupno s prizadetimi vrsto ustanov pripravil posvet o tem, kako spodbuditi učinkovito samoupravno združevanje za naložbe v manj razvitih republikah in pokrajini Kosovo. Ugotovitve so že dolgo znane: predolga pot od načrtov do uresničitve, nenamenska poraba zbranega denarja, prepočasno obračanja kapitala. Učinkovitost bi izboljšali z resničnim dohodkovnim povezovanjem, z uskladitvijo različnih republiških predpisov in s spremembo vloge poslovnih bank. Ob tem ne bo odveč pripomba, da so doslej pripravili že pet različnih predlogov za družbeni sporazum o združevanju dela, denarja in znanja . . . *js*

Prihodnji teden bo ZIS potegnil prve poteze svojega vladanja v treh smereh: spodbujanje proizvodnje in izvoza, uskladitev porabe z določili resolucije in stvarnimi možnostmi organizacij združenega dela ter sprejel ukrepe na področju cen in tržišča.

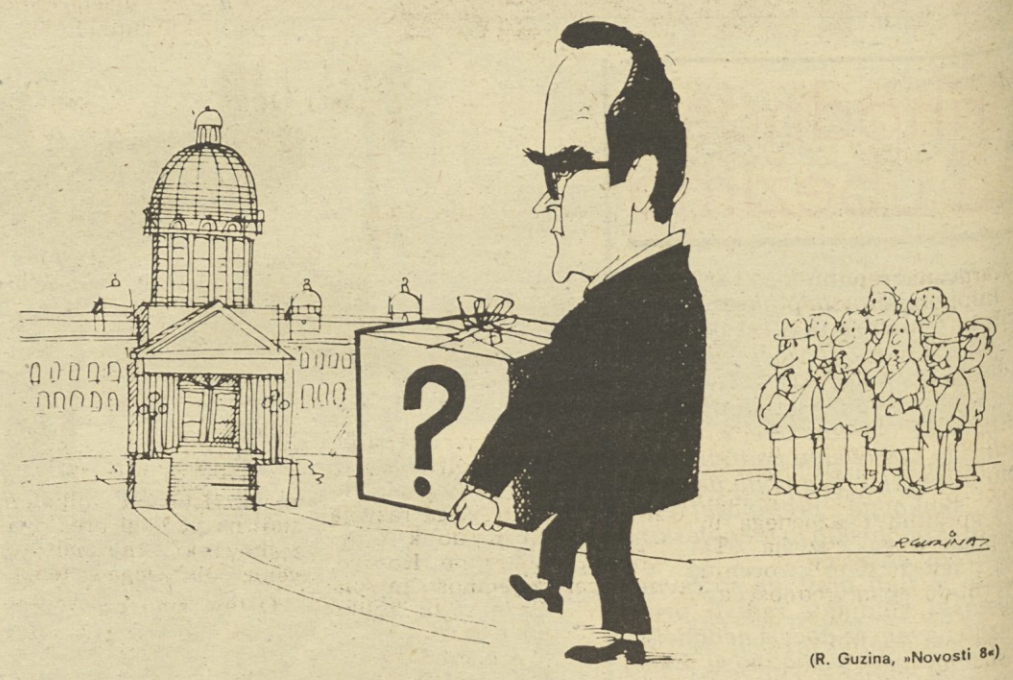

(R. Guzina, »Novosti 8«)

Lopovi v belih ovratnikih

»Pa kaj mi more inflacija, kaj padec štandarda, se bom že znašel,« tako razmišlja najmanj 60.000 Jugoslovanov. Toliko so jih namreč lani obsodili zaradi gospodarskega kriminala. Lopovi v belih ovratnikih so bili najbolj učinkoviti v blagovnem in storitvenem prometu. Povzročili so za več kot pet milijard dinarjev škode.

Po družbenem premoženju segajo največkrat dolgi prsti poslovodij, število direktorjev se je med zmikavti malce zmanjšalo. Zaskrbljujoče pa je, da je med njimi veliko povratnikov. Zaradi grabeža, zlorabe položaja in pooblastil iz koristoljubja ter podobnih malopridnosti obsojeni ugledneži očitno zlahka spet priplezajo na odgovorne položaje.

Menda se jih v njihovih organizacijah delavci na moč bojijo. Skoraj praviloma jih namreč prijavijo organi SNZ. Oškodovane organizacije so do kriminala brezbrižne, če sklepajo po tem, kolikokrat vložijo prijavo. Malomarnost in nepazljivost (morda oportunizem) tistih, ki bi morali prvi skrbeti za družbeno lastnino, najpogosteje botrujeta krajam.

C. B.

Rekli so:

NEVZDRŽNE METODE VZBUJANJA NEZAUPANJA DO VSAKOGAR IN VSEGA

»Nihilizem, zavračanje preteklega in obstoječega, kot slabega, zmotnega, škodljivega, lahko vodi samo do konfliktov, nestrpnosti, kritizerstva, do politikantskega manipuliranja z ljudmi. To pa ne more voditi k večji svobodi človeka, k humanejšim in bolj demokratičnem odnosom v družbi. Metoda osebnega žaljenja, podtikanja, objavljanje laži, smešenje ljudi, ki smo jim zaupali odgovorne funkcije, kot sredstvo, da bi blatili družbeni sistem, razvrednotili ne samo preteklo in obstoječe, ampak tudi sleherno prizadevanje za preseganje obstoječega in s tem kazali svoj »revolucionarni pogum in družbeno angažiranost«, je metoda neodgovornih politikanskih špekulacij, ki je vse pogosteje prisotna tudi v našem družbenem prostoru in vzbuja nezaupanje do vsakogar in vsega, zamolčuje vse pozitivno in potencira obstoječa družbena protislovja, ne zato, da bi pokazala pot za razreševanje, ampak da bi jih še poglobila in s tem ustvarila čim širši prostor za svoje delovanje. Tako delovanje posameznikov in bolj ali manj povezanih skupin vzbuja nezaupanje tudi do pozitivnih prizadevanj, kot so mirovno gibanje, ekološko gibanje in še nekatera druga.«

»Prizadevanja mladih, da bi krepili zavest o nujnosti večjega angažiranja za mir, za razorožitev, za varovanje naravnega okolja, mora dobiti vso družbeno podporo. Če si mladi prizadevajo za humanejšo vzgojo, če želijo obvarovati otroke od vsakodnevnega vsiljevanja agresivnosti nasilja, zato da bi zavrli vse večje razreševanje nasilja in agresivnosti, ne more biti dvoma v njihov dober namen. Kar 101 huda onesnažitev okolja, ki smo jih imeli v letu 1985 v SR Sloveniji, in množica odpadkov in nevarnih snovi, s katerimi uničujemo naravno okolje, zahteva, da se začnemo mnogo bolj organizirano, predvsem pa učinkovito postavljati po robu nadaljnjemu negativnemu razvoju in tudi z ukrepi za sanacijo obstoječega stanja. Da so mladi na čelu teh gibanj, ni samo njihova pravica, ampak tudi dolžnost, s tem si aktivno ustvarjajo svet, v katerem bodo živeli. Prav zato, da bi se te pozitivne težnje med mladimi lahko svobodno in brez nezaupanja krepile, dobile svojo družbeno veljavo in podporo, ne smemo dopuščati poskusov posameznikov in samozvanih skupin, ki želijo ta gibanja med mladimi izkoriščati za svoje politikantske manipulacije, za vnašanje svojega nihilističnega delovanja in metod, diskreditiranja vsega in vsakogar. Zadovoljni bi bili, če bi lahko verjeli, da je to otroška bolezen teh gibanj, toda tisti, ki v ozadju skušajo manipulirati s temi gibanji, so že zdavnaj prerasli leta, ki so nevarna za otroške bolezni. Prepričani smo, da bodo nosilci pozitivnih teženj v teh gibanih znali usmerjati svojo aktivnost v duhu svojega programa in v skladu s ciljem, ki ga zasledujejo, četudi bo potrebno prestopati ovire, ki nastajajo znotraj teh gibanj in izven njih.«

Tomaž Ertl, republiški sekretar za notranje zadeve

Kongresi Zveze komunistov

NAREDIMO USTREZEN KORAK

Karavana republiških partijskih kongresov in pokrajinskih konferenc bo končano s 13. kongresom ZKJ, ki bo zasedal konec junija v Beogradu. V minulih mesecih je jugoslovanska javnost z zanimanjem spremljala dogajanja, razprave in predvsem različne opredelitve do aktualnih vprašanj družbenega in gospodarskega razvoja. Ta hip je seveda še težko oceniti stvarni doseg in vrednost razprav, ki so, če jih seštejemo, trajale kar 21 dni, na njih pa je sodelovalo več od 2200 delegatov. To pa seveda ne pomeni, da se lahko odrečemo vsaj grobemu razčlenjevanju (ne)enotnosti in tudi opozorimo na nekatere razlike, poudarke partijskih organizacij po republikah in pokrajinah, v katerih se kaže seveda specifičnost, tudi zaradi različnih interesov, ki so posledica različnih gmotnih razmer, različne dediščine, da ne rečemo celo kadrovskih posebnosti.

Etatizem na vseh ravneh

No, skupna točka vseh kongresov je enotna ugotovitev, da je na odtujevanje dohodka delavcem v združenem delu vplivala krepitev centrov ekonomske in politične moči, ki so odločali v imenu delavcev oziroma mimo njih, po nesistemskih poteh ali pa formalno in s potrjevanjem političnih odločitev v delegatskem sistemu. Tako so se krepili etatistični odnosi na vseh ravneh družbenopolitične organiziranosti, ki so vse bolj poglabljali razliko med ustavnim in v družbeni praksi uveljavljenim položajem delavcev. Toda ravni uveljavljanja etatističnih odnosov so v kongresnih poročilih že malce različno obarvana. Črnogorski komunisti so denimo menili, da so osamosvojeni centri politične in ekonomske moči odločali v imenu delavcev, zlasti na ravni federacije, kar je povzročilo policentrični etatizem in centralizem. Na to pa niso imele vpliva družbenopolitične organizacije. S takšno oceno, ki je bila tako izoblikovana šele v sklepni besedi na kongresu, se lahko le delno kajti v sebi nosi kal prešibke samokritičnosti o delu v preteklem obdobju in odgovornosti pri uveljavljanju vodilne idejnopolitične vloge ZK.

Makedonski komunisti so reševanje kriznih družbenoekonomskih razmer v republiki povezovali z uveljavljanjem skupnih interesov v federaciji in politike hitrejšega razvoja manj razvitih republik in avtonomne pokrajine Kosovo, ter načel vzajemnosti in solidarnosti. Glede na to, koliko smo spremljali dogajanja na tem kongresu, lahko zapišemo, da je kritika etatizma segla le do ravni republik in pokrajin, medtem ko pri zavzemanju za učinkovitejše uveljavljanje skupnih interesov v zvezi poudarjajo, da ne gre za unitarizem ali centralizem, čeprav se do teh pojavov niso posebej opredeljevali.

Kosovski komunisti so kajpak glede na političnovarnostne razmere v pokrajini poudarili, da so vzroki za prepočasno odpravljanje zapletenih družbenih razmer predvsem v zaostrenih družbenoekonomskih odnosih ter v birokratsko tehnokratskem vodenju, ki se še zlasti kaže v delu upravnih organov, organov pravosodja in drugih, skratka v nezadostno razvitem samoupravljanju.

Seveda je tehtanje o tem, kateri etatizem, federalni ali republiško pokrajinski, je nevarnejši, brezplodno, kajti gre za družbeni odnos, ki zavira razvoj samoupravljanja, uveljavljanje temeljnih samoupravnih pravic delavca in dopušča nezakonitim centrom v tej družbi, da upravljajo s presežno vrednostjo in družbenimi zadevami sploh.

Skrbnejše branje kongresnih sporočil navaja tudi na različne ocene položaja ZK v razmerjih družbenih sil, ki omogočajo ohranjanje etatističnih odnosov. Birokratizacija družbenih odnosov ni nova in velja tudi za ZK, ki doslej ni uspela odločilneje vplivati na teoretično opredeljevanje smeri razvoja, predvsem pa na delovanja političnega sistema, kar je navsezadnje potrdila tudi kritična analiza delovanja in dolgoročni program gospodarske stabilizacije. Izrazito kritičen do uveljavljanja ZK v družbi in doslednejšega ravijanja vse ustanov političnega sistema je bil poleg slovenskega tudi hrvaški kongres ZK; treba pa je dodati, da so komunisti Hrvaške že na samem kongresu izpolnili nekatere usmeritve iz resolucije, kar velja še posbno za kadrovsko obnovo vodstev ZK z odprtimi kandidatnimi listami in deakumulacijo državnih in partijskih funkcij.

Dograjevati sistem po ustavnih načelih

Seveda so na vseh kongresih in konferencah opredelili tudi odnos do nadaljnjega razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Nekateri so bolj kot drugi poudarjali neizkoriščene možnosti pri odpravljanju slabosti in stranskih poti, ki jih nudijo ustavne rešitve in njihove zakonske izpeljave. Toda povsod je bilo poudarjeno, da je treba dograjevati sistem na temeljih ustave in bolj ali manj tudi na podlagi predlogov in rešitev iz kritične analize delovanja političnega sistema.

O tem smo pravzaprav na vseh kongresih, pa čeprav z različnimi poudarki, lahko zasledili, da mora temeljna organizacija združenega dela postati osnovna celica organiziranih delavcev pri odločanju o vse vprašanjih družbene reprodukcije, da se mora skladno s kritično analizo delovna organizacija uveljaviti kot poslovni subjekt v procesu gospodarjenja in načrtovanja razvoja, da je potrebno racionalizirati delovanje delegatskega sistema, samoupravno interesno organiziranje in tudi samoupravno odločanje v združenem delu, predvsem s krepitvijo vloge delavskih svetov in delegacij.

Tako so komunisti Črne gore ob zavzemanju za delovanje vseh organov skladno z ustavnimi pooblastili opozorili tudi na številna idejna in politična vprašanja, predvsem pri uveljavljanju funkcij federacije, kar je odločilno vplivalo na prepočasno izpolnjevanje pomembnih nalog družbenoekonomskega razvoja države. Kritiko so namenili predvsem prepočasnemu sprejemanju sistemskih rešitev in menili, da je širjenje načel konsenza pri odločanju v organih federacije zunaj ustavnih okvirjev odločilno vplivalo na neučinkovitost dela. Komunisti Vojvodine so odločno zavrnili neustavno obravnavanje položaja in značaja pokrajine v republiki, kar je bilo seveda povezano tudi z nekaterimi razvojnimi vprašanji in ustavno zasnovo SR Srbije saj so v preteklosti prepočasi usklajevali in reševali sporna vprašanja v odnosih med republiko in pokrajinama.

Meje ne ovirajo samupravnega povezovanja

Komunisti Makedonije pa so pod težo gospodarskega položaja in manj razvitosti opozarjali na zaskrbljujoč gmotni položaj ljudi. Ta je posledica neodgovornih gospodarskih naložb premajhne skrbi za varstvo družbene lastnine, neizpolnjevanja ustavnosti in zakonitosti, ter se zavzeli za večje opiranje na lastne sile pri iskanju izhodov iz sedanjega položaja. Na Hrvaškem o nadaljnjem dograjevanju političnega sistema socialističnega samoupravljanja menijo, da mora spodbujati družbenoekonomski in družbeni razvoja ter izpolnjevanje dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije. Korak naprej je po njihovem predvsem samoupravno povezovanje združenega dela na vsem jugoslovanskem prostoru, ne glede na republiške in pokrajinske meje. Komunisti v Srbiji so opozorili na prizadevanja, da bi v praksi okrepili sorazmerno majhen vpliv združenega dela na odločanje v federaciji oziroma v Zvezni skupščini. Zato se verjeno ravno v tej republiki najbolj zavzemajo za oblikovanje zbora združenega dela v Zvezni skupščini, češ da bi tako združeno delo lahko bolj vplivalo na odločanje. Očitno je to težko razumeti, saj je predlog nesprejemljiv že z vidika ustavne zasnove skupščine SFRJ, da je govorimo o tem, da bi s tem zanikali razredno delavsko naravo sedanjih zborov v zvezni skupščini in resnici na ljubo tudi dopustili slabosti in deformacije v obeh zborih. Komunisti Bosne in Hercegovine so poudarili potrebo po doslednješem uveljavljanju delegatskega sistema in pluralizma samoupravnih interesov, v razpravah pa je bila prav tako močno izražena zahteva po uvedbi zbora združenega dela.

Kljub različnim mnenjem o nekaterih vprašanjih, tudi nekaterim razmišljanjem, ki jih je pravzaprav težko uskladiti z naravo naše večnacionalne skupnosti z enakopravnostjo narodov in narodnosti in suverenostjo republik, pa te razlike vendarle niso takšne, da jih ne bi zmogli na 13. kongresu ZKJ prebroditi. Na tem kongresu bi morali odpraviti vse pomanjkljivosti, ki jih je bilo moč zaznati na republiških kongresih in pokrajinskih konferencah, povzeti se nad nje, kajti po besedah Milana Kučana, da smo enotni v oceni, da ni nobenega opravičila za branjenje sedanjega stanja, potlej bi lahko stopicanje na mestu v prihodnje dobilo še bolj dramatične razsežnosti.

Marjan Horvat

Mi in družbeni načrt

ZDAJ SMO ŽE TAKO DALEČ, DA SI VSAK SKUŠA REŠITI GOLO KOŽO

Prve analize izpolnjevanja družbenega načrta republike kažejo, da gredo gospodarski tokovi krepko mimo načrtovanih, da nismo uspeli odpraviti kriznih žarišč, predvsem ne inflacije; najhuje pa je to, da se letos vse bolj razblinja ločnica med uspešnim in neuspešnim gospodarjenjem. Vrsta ukrepov zveznega izvršnega sveta je dosegla nasprotne učinke in uspešne izvoznike potisnila na rob bankrota.

Gospodarski dosežki slovenskega združenega dela letos kažejo, da so se zmotili tisti, ki so računali, da bodo mehanizmi gospodarskega sistema in ekonomske politike zahtevali in spodbujali uveljavljanje kakovostnih dejavnikov razvoja ter krepili odgovornost gospodarskih subjektov za rezultate poslovanja in lasten ter skupen družbeni razvoj. Najprej gre za temeljni vzvod, na katerem smo Slovenci gradili svoj napredek, to je za rast izvoza na konvertibilno tržišče.

Zgodilo se je prav to, na kar so v združenem delu že lani opozarjali, da namreč dosedanji in predvsem novi devizni zakon slabijo izvozno naravnanost proizvodnje na zahtevnejša tržišča in da ne vzbujajo niti zanimanja in prizadevanj za prestroj proizvodnje. Že dolgo je znano, da se je naše združeno delo vrsto let dokaj uspešno uveljavljalo na svetovnem tržišču. Na tistem njegovem delu, kjer so bili pogoji za trženja najtežji, kjer se je plačevalo z dolarjem, marko in frankom, na Zahodu. Zato je danes, v sedanjih gospodarskih razmerah nerazumljivo začudenje, da se slovenski izvozniki, ki so bili sicer dokaj uspešni, nenadoma v obupnem boju za goli obstoj obračajo na očitno donosnejše vzhodno tržišče.

Visoka inflacija povzroča visoko nominalno rast dohodka in kategorij njegove delitve. Hkrati razvrednoti vsakršno dolgoročno usmeritev, ruši razmerja med blagovnimi in kupnimi tokovi ter sproti razvrednoti prizadevanja za uveljavljanje kakovostnih dejavnikov poslovanja in dela. Ker ni videti konca tem gibanjem, se ohranjajo ali celo krepijo avtomatizmi za izločanje iz dohodka in oblikovanja sredstev za posamezne vrste porabe, ne glede na dohodek. Povečujejo se izgube in zmanjšanje akumulacija gospodarstva, tako so obrnjeni najpomembnejši viri za razvoj in preustroj.

Osnova za povsem drugačno delovanje in vedenje naj bi bile usmeritve dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije, planske listine v federaciji in republiki kot tudi kongresi. Kaže pa, da je mnogo lažje govoriti, obljubljati ali kritizirati na kongresih, kot pa v praksi izpolniti sprejete dogovore. Za gospodarska gibanja v prvi polovici letošnjega leta pa je značilno, da ob sicer sprejetih usmeritvah o opori na lastne moči prevladuje državnogospodarski prijem, zasnovan na konec leta sprejetem deviznem in posojilno denarnem sistemu. Rastoča centralizacija in redistribucija deviznih in dinarskih sredstev ter ukrepi tekoče ekonomske politike bistveno spreminjajo pogoje za gospodarjenje in poslovanje za organizacije združenega dela, ki v teh okoliščinah vse manj prevzemajo družbeno in materialno odgovornost za dosežke in ne podrejajo politike delitve le-tem. Sedanji ukrepi ekonomske politike ne spodbujajo delitve po rezultatih dela in odgovornosti za gospodarjenje z družbeno lastnino. Ti namreč delujejo vse bolj neselektivno in povečujejo obremenitve poslovno uspešnih delovnih organizacij. V teh razmerah se vse manj ločijo dobre delovne organizacije od neuspešnih, kar ne sili organizacije združenega dela v oblikovanje in uveljavljanje dolgoročno zasnovane razvojne strategije. Zato se ne usmerjajo dovolj v zmanjševanje stroškov, temveč težave premagujejo z dvigovanjem cen, selekcija slabih programov ni omembe vredna, preusmerjanje pa poteka prepočasi. Sibak neposredni gospodarski motiv in premalo možnosti za prelivanje dohodka zavirata tudi hitrejši razvoj in uveljavljanje znanja v proizvodnji in upravljanju.

Neustrezna rast proizvodnje je posledica zastarelosti opreme in tehnologije, zastoja produktivnosti in premajhnih spodbud za delo, skromnih vlaganj v posodobitev proizvodnje, pomanjkanja tržno zanimivih in zahtevnejših programov, predvsem pa izvoza na zahtevnejša tržišča, slabšanja poslovnega uspeha in zniževanja akumulacije, pomanjkanja sposobnih strokovnih kadrov, prevelike obremenjenosti vodstev s premagovanjem sprotnih težav (ki jim zato zmanjka moči za razvoj, pripravo in izpolnjevanje novih boljših programov, povezovanje z drugimi organizacijami in znanostjo) neprimerne delitve dela in zato dražje proizvodnje v majhnih serijah, premajhnega nadzora nad kakovostjo izdelkov ter varčevanjem energije . . .

Industrijska proizvodnja je bila v prvih štirih mesecih letos višja kot v enakem obdobju lani in to predvsem zaradi visoke rasti aprila. Nadaljevanje takšne rasti do konca leta bi sicer zagotovilo z resolucijo predvideno 2,4 odstotno rast. Potrebno bi bilo doseči dinamičnejšo rast v tistih dejavnostih, ki zagotavljajo proizvodnjo za izvoz, ali predstavljajo tehnološko osnovo preustroja slovenskega gospodarstva. Usmeritev proizvodnje v izvoz na konvertibilno tržišče pa slabi, negotovost glede možnosti oskrbe v prihodnjih mesecih in dohodkovna nezanimivost zmanjšujeta zanimanje za sklepanje novih izvoznih poslov, ker že omenjena ekonomska politika zdaj ni naravnana v spodbujanje nadpovprečnih izvoznih uspehov. Razmere zato kažejo, da se je slovensko združeno delo dolgo držalo upanja, da bo okosteneli in slabo organizirani zvezni aparat dojel resnost položaja in hitro spreminjal cokle, ki v obliki njegovih premalo domišljenih ukrepov preprečujejo dinamičnejši spopad z gospodarsko krizo, zato se, sposobno kot je, hitro prilagaja razmeram . . .

J. S.

Skupna seja RK SZDL in RS ZSS o volitvah

VOLILNI SISTEM NI KRIV ZA VSE KADROVSKE POMANJKLJIVOSTI

V torek sta se sestala republiška konferenca SZDL in republiški svet ZSS. Na skupni seji so razčlenili letošnje volitve in govorili o potrebnih spremembah volilne zakonodaje in postopkov. Ti morajo biti še bolj vpeti v uveljavljanje delegatskih odnosov in samoupravnega odločanja delavcev na vseh ravneh.

Sekretar RK SZDL **Geza Bačič** je med drugim dejal, da so volitve običajno odraz političnega razpoloženja volilcev, kritičnega in ustvarjalnega odnosa ljudi do družbene ureditve, do svojega položaja v družbi in tudi do delovanja demokratičnih ustanov družbe, še posebej pa do družbenopolitičnih organizacij. Tudi letošnje volitve so odraz takšnega odnos in hkrati tudi spoznanje ljudi, da je moč le s samoupravnim in delegatskim odločanjem prebroditi sedanje gospodarske in družbene razmere.

Volitve so odgovorno dejanje

Volilni rezultati so sorazmerno ugodni in zategadelj ni na pamet izrečena ocena, da so ljudje s sodelovanjem v volilnih postopkih izrazili zanimanje za sodelovanje pri sprejemanju družbenih odločitev, tudi pri odločanju o kadrovskih rešitvah v delegatskem skupščinskem sistemu. Seveda pa bo potrebno nekatere vrzeli, pomanjkljivosti in tudi zapletenost volilne zakonodaje in postopkov v tem mandatnem obdobju pogumneje odpraviti. To pa velja tudi za napake in slabosti delegatskega sistema, saj se drugače ne bo mogel razvijati kot sredstvo demokracije, kot način odločanja delavcev o dohodku in kot njihovo sredstvo pri upravljanju vseh družbenih zadev. Predvsem moramo premagati občutek nemoči, ki se pri mnogih pojavlja zaradi slabega poznavanja težav, preobsežnih dnevnih redov skupščin in gradiv, nerazumevanje za težave drugih samoupravnih okolij, zahtevnosti posameznih odločitev in pomanjkanja konkretnih usmeritev. Pritrditi velja razmišljanju **Franca Hribarja,** sekretarja RS ZSS, da lahko le z zagotovljenjem možnosti za izražanje avtentičnih hotenj delavcev in njihovih samoupravnih organov in tako predlaganih rešitev, tudi v več inačicah, onemogočimo prevladujoči vpliv strokovnih služb zlasti v družbenopolitičnih skupnostih. Upoštevajoč gmotne možnosti, družbeni trenutek in smernice razvoja lahko pridobimo ljudi, posebno delavce in njihove delegacije za hitrejše samoupravno spreminjanje družbenih razmer. **Franc Hribar** je poudaril, da je ZSS v skladu s svojo ustavno vlogo in nalogami pri uresničevanju temeljnih načel kadrovske politike opravila precej nalog pri volitvah, in pripravah nanje, zlati v organizacijah združenega dela. Iz razčlembe, ki jo je sprejelo predsedstvo RS ZSS, je **Franc Hribar** omenil predvsem naloge sindikatov pri zagotavljanju javnosti in demokratičnosti vseh volilnih opravil, da bi volitve postale odgovorno družbeno dejanje vseh delavcev in njihovih organov. Pri tem velja še posebej omeniti, da morajo v prihodnje administrativna in druga strokovna opravila prevzeti strokovne službe v organizacijah združenega dela, sindikat, pa mora predvsem usmerjati politično delovanje in zagotoviti, da bo prihodnje evidentiranje kandidatov za najpomembnejše delegatske dolžnosti bolj demokratično in oprto na merilo kadrovske politike in njenega delavsko razrednega značja. Potemtakem, če sledimo mislim sekretarja ZSS, evidentiranje ni samo moralnopolitično priznanje, ampak tudi odgovornost predlagatelja. V prihodnje moramo evidentirati več kandidatov za iste dolžnosti, ne pa iste kandidate za več funkcij. Tudi kandidacijske konference moramo »razviti tako«, da bo na njih slišati ocene in sadove dela delegacij, nosilcev odgovornih družbenih dolžnosti, odprto in demokratično razpravo o vsem in vsakomur pripombe, ugovore te mnenja delavcev in glede na to lahko oblikujemo tudi konkretne kadrovske rešitve.

Proti vrhu se vpliv zmanjšuje

Boštjan Markič je iz raziskave slovenskega javnega mnenja izluščil nekaj bistvenih ugotovitev. Med drugim je poudaril, da so volitve v samoupravni družbi resnično vsebinsko družbeno dejanje in proces, običajni delovni človek pa ni izstisnjen iz kroga odločanja in določanja kandidatov za tista mesta v družbenopolitični sestavi, ki imajo po svoji politični moči zelo tehten vpliv. Toda opozoril je, da je moč zaznati strmo padanje sodelovanja ljudi pri presoji nekaterih kandidatov za vodilne funkcije na republiški in zvezni ravni. Delež tistih ljudi, ki izjavljajo, da nimajo vpliva pri določanju kandidatov za vodilne funkcije na ravni republike in federacije, da niso v igri, je visok in se giblje okoli treh četrtin anketiranih. Ta podatke jasno kaže na veljavo delavcev in občanov pri določitvi o tem, kdo bo stal na vrhnjih stopnicah naše družbene organiziranosti, kajti bolj ko gremo proti vrhu, bolj plahni ta vpliv. Kot opozorilo velja vzeti **Markičevo razmišljanje, da če kandidate za najpomembnejše družbene funkcije izberejo pretežno v kadrovskih telesih, potem pomeni za temeljnno družbena raven to imenovanje, ne pa svoj vpliv in odločanje.** Seveda ob sorazmerno mahnem vplivu ljudi na kandidiranje čelnih delegatskih dolžnosti bržkone drži, da lahko, če so rešitve skuhane v ozkem krogu, pridejo kaj hitro v skušnjavo, čutijo se odgovorne središčem političnega odločanja, to je tistim, ki so jih uspešno spravili skozi vse postopke.

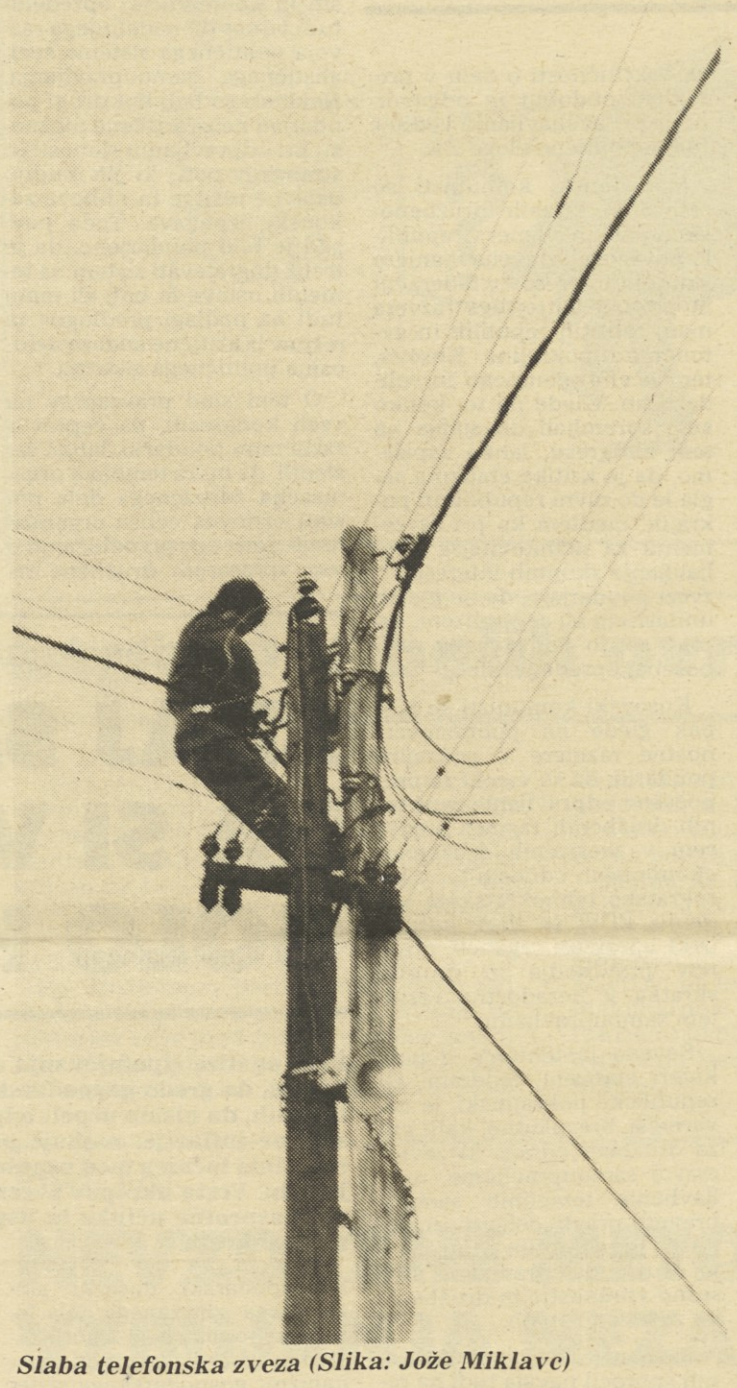

Slaba telefonska zveza (Slika: Jože Miklavc)

Potrebujemo sposobnejše organizatorje

Nabuhla volilna procedura, nabuhli volilni postopki gredo na škodo samoupravnega bistva demokratične volilne akcije in ne tako redko tudi zaradi tega zamenujemo prava središča kadrovskih pobud in odločujoče politične dejavnike, ki imajo glavno besedo pri odločitvah za vodilne dolžnosti. Zato bi kazalo opozoriti na misel **Geza Bačiča,** da delavci samoupravljalci potrebujejo socialistično samoupravno demokracijo in razvitejši delegatski sistem kot sredstvo za uveljavljanje hotenj. Potrebujejo politično moč družbeno napredne misleče večine, ki bo vse bolj sposobna sama govoriti in odločati z lastnim glasom: namesto partije, zveza komunistov in razvita frontna socialistična zveza, namesto klasičnih voditeljev pa sposobni organizatorji politične akcije samoupravljalcev za izboljšanje razmer in za humanejši socializem. Zato se v teh prelomnih časih pri mnogih ljudeh oblikuje kritična zavest o odgovornosti vsakega kolektiva in posameznika ter o pomenu in vrednosti prispevka, ki ga daje k rezultatom gospodarjenja in iskanju izhodov iz težav. Izjemno spodbudno je, da ljudje, po Bačičevem mnenju, želijo sodelovati pri odločanju in iskanju rešitev in se zavedajo, da je prihodnost v njihovih rokah.

Ko je **Bačič** govoril o sindikalnih, partijskih in frontnih aktivistih, je pohvalil njihovo zavzetost, čeprav je dodal, da ne moremo biti zadovoljni le s tem, da so spremembe in dopolnitve volilnih zakonov in volilnega pravilnika povzročile večjo demokratizacijo in odpiranje volilnih postopkov, večji vpliv na izbiro kandidatov, opredeljevanje in glasovanje o možnih kandidatih na kandidacijskih konferencah, več kandidatov za posamezno dolžnost in odprte liste. Seveda to ni dovolj razloga za samozadovoljstvo, kajti volilni sistem je sestavni del našega političnega in delegatskega sistema, izraz vseh njegovih protislovij in nedorečenosti, in prav gotovo mu ne smemo pripisati vse krivde za kadrovske pomanjkljivosti in še manj za to, da družbenopolitične organizacije ne opravljajo svojega poslanstva tako, kot bi morale.

Prisluhniti ne zadošča

Mirne vesti lahko zapišemo, da je skupna seja obeh družbenopolitičnih organizacij nekakšen prepih v razmišljanjih o volitvah in še posebej o demokratizaciji predvolilnih postopkov. Če uporabimo mnenje **Cirila Ribičiča**, da gre predvsem za večjo kritičnost, stvarnost in tudi objektivnost, ko govorimo o političnem sistemu in demokratizaciji kadrovske politike sploh, smo sicer istega mnenja, nismo pa zmeraj dosledni, nimamo moči in poguma, da uveljavimo temeljna načela v konkretnem okolju in ob konkretni kadrovski rešitvi. Ciril Ribičič je komentiral tudi mnenja o neposrednih volitvah, ki jih bojda zahteva večinsko mnenje in da so le nekateri poznavalci teorije proti neposrednim volitvam. Zdi se, da Ribičič pri tem ne upošteva dovolj, da so ljudje proti zapletenosti volitev, proti preveliki administraciji v volilnih postopkih, ki resnici na ljubo zamegljujejo pravo bistvo delegatskega razmerja. Če bi Ribičič dejal, naj manj zapletamo na teh področjih in uveljavimo brez prevelikega formalizma avtentičen delavski interes, bi mu kajpak hitro pritrdili. Zdi pa se, da teoretiki, med njimi tudi Ciril Ribičič, premalo prisluhnejo ravno tem zahtevam, čeprav je kot na dlani, da formalizem, nepotrebno sestankovanje in prešibka razčlemba vzrokov, da kandidat ni uspel v vsem tem »volilnem cirkusu«, odvrača ljudi od te dolžnosti. Danes bi verjetno kazalo o tem vendarle malce več spregovoriti.

Marjan Horvat

SLO v Posavju

TEKMOVANJA KREPIJO PRIPRAVLJENOST

Občinski sindikalni sveti v Zasavju pripravljajo akcije Sindikati v SLO in DS. Tekmovanja spadajo med dejavnosti NNNP. Sredi junija sta bili takšni tekmovanji v Trbovljah in Hrastniku. V Trbovljah je tekmovalo 150 sindikalnih delavcev iz združenega dela in krajevnih skupnosti. Tričlanske ekipe so med seboj tekmovale v streljanju z zračno puško, metu ročne bombe, orientaciji in poznavanju topografskih znakov, razstavljale in sestavljale so polavtomatsko puško. Reševali so tudi teste o splošni ljudski obrambi. Na tekmovanju so prikazali gašenje z brentačo. Pohod je bil speljan od gasilskega doma na Savinjski cesti mimo devetih kontrolnih točk v Rovte, Planinsko vas, Klek, Vasle, na strelišče Dobrna, kjer je bil tudi zaključek. Od tristo možnih točk jih je ekipa trboveljske Cementarne, tozda Blagovni promet zbrala 266 in zmagala. Z 249 točkami si je drugo mesto priborila sindikalna trojica Cementarne, tozd Vzdrževanje in transport. Na tretje mesto z 248 točkami so se uvrstili delavci trboveljske železniške postaje. Najboljša ženska ekipa je bila iz vzgojnovarstvene organizacije Trbovlje.

V Hrastniku se je tekmovanja udeležilo od 18 prijavljenih ekip le 16. Tekmovalci so se zjutraj zbrali na igrišču pred dolsko osnovno šolo in nato krenili proti strelišču v Peklu, kjer so streljali s polavtomatsko puško. Pot jih je vodila v Turje, na Kopitnik in v Gore. Prav tako kot Trboveljčani so tudi Hrastničani reševali teste s področja topografije, SLO in DS, družbenega varstva pri delu in narodne zaščite.

Pohodniki so prišli na cilj v Gore v približno treh urah. Vsa prva tri mesta so osvojile ekipe iz kemične tovarne. Prvi so bili delavci delovne skupnosti skupnih služb kadrovsko-splošnega sektorja, drugi delavci tehničnih služb in tretji tekmovalci prav tako iz DSSS. Za najboljšo žensko ekipo je bila imenovana ekipa dolske Jutranjke. V streljanju s polavtomatsko puško pa se je izkazalo sindikalno moštvo hrastniške postaje milice. Kljub slabemu vremenu ni manjkalo tekmovalnega duha in dobre volje. Medobčinsko sindikalno tekmovanje, na katerem bodo sodelovali tudi Zagorjani, bo jeseni v Trbovljah.

Vojka Povše

S posveta sindikalnega aktiva SR Slovenije o delitvi

NESKLADJA OGROŽAJO RAZVOJ

Delitve osebnih dohodkov ne moremo obravnavati ločeno od družbenih in gospodarskih tokov. Zdaj veliko stvari ustvarja motnje na delitvenem področju, ki smo ga ideologizirali v smislu pravic delavcev, v ozadju pa je ostala vloga delavca kot gospodarja s sadovi dela. Poglavitne motnje nastajajo zaradi izkrivljenih odnosov na tržišču, nepravega dohodka in seveda vedno večje socializacije izgub in socialnih meril pri delitvi osebnih dohodkov. Prihaja do vprašljivih odnosov med delavci v različnih gospodarskih vejah in zlasti v odnosih do delavcev v družbenih dejavnostih.

Že lani začeto prehitro naraščanje osebnih dohodkov se pospešeno nadaljuje tudi letos. Ta razlika med resolucijo o razporejanju dohodka in osebnimi dohodki najbolj resno načenja akumulacijo, od katere je odvisen družbeni in gospodarski napredek.

Sindikalni delavci, ki so na dvodnevnem posvetu govorili o teh vprašanjih, so menili, da je za takšen položaj več vzrokov in pojavov, ki bi jih lahko odpravila le bolj učinkovita sindikalna akcija. Po mnenju **Miha Ravnika** ostaja delitev po delu še naprej poglavitna sindikalna akcija in zanjo se morajo sindikalni aktivisti tudi čimbolj usposobiti. Povedal je tudi, da se družbene usmeritve niso spremenile, kar pomeni, da se moramo resolucije držati in da torej ne moremo deliti več, kot omogočata proizvodnja in dohodek, ki ga ustvarjamo. Sindikalni aktivisti pa so ugotovili, da sedaj ne spoštujemo niti družbenih planskih listin, niti lastnih načrtov v ozdih, ki določajo razmerje delitve dohodka na osebne dohodke in akumulacijo. Povedali smo tudi, da smo v samoupravne sporazume dejavnosti zapisali vse znanje o uporabi načel delitve po delu in rezultatih, vendar so ostali odprta lista za kakršnokoli delitev in niso dobili veljave v konkretnem življenju. Po mnenju **Miha Ravnika** je najslabše to, da prevladuje ozračje delitve mimo rezultatov dela, delitve čim več, ker nam menda osebni dohodki in življenjska raven še vedno padajo. Širi se tudi prepričanje, da vsak pritisk oziroma grožnja s štrajkom omogoči večje plače, ne glede na pridobljeni dohodek. Slabo pa je, da se ob vsem tem v ozdih povečuje uravnilovka, med organizacijami združenega dela in panogami pa nastajajo razlike, kakršnih nikoli ni bilo. Širi se tudi mnenje, da se politika in tako tudi sindikat zavzemata za socialni mir in da zato vsaj potihem podpirata zahteve po večjih osebnih dohodkih. To seveda ne bi bilo težko, če bi večji osebni dohodek spodbujal boljše delo in gospodarjenje; ker pa se to ni zgodilo, se širi prepričanje, da se ne splača biti nad povprečjem, ker so vsi ekonomski mehanizmi naravnani na socializacijo.

Sindikati so seveda prepričani, da je treba tudi z enotnejšo sindikalno akcijo, v kateri tudi drugi dejavniki ne bodo stali ob strani, preseči sedanje stanje. Osebni dohodki, ki ne bodo pokriti z ustvarjenim dohodkom, katerih podlaga ne bo večja proizvodnja ob manjših stroških, bodo zanesljivo predmet administrativnih ukrepov, ki jih bo v naši družbi nekdo moral sprejeti. Kaže, da se bomo primerjali glede na povprečno višino bruto OD na delavca in glede na ustvarjeno akumulacijo v odnosu do uporabljenih osnovnih sredstev. Sedanje ocene kažejo, da imajo osebni dohodki vedno večji delež v dohodku in to dolgoročno spodjeda možnosti za zagotavljanje materialne in socialne varnosti delavcem. Tako smo se znašli pred prepadom, ki ga bo treba premostiti, da bi našli pot v gospodarsko razvitejšo družbo in razvili tudi samoupravne socialistične odnose. Tega ne moremo odlagati na jutri.

F. K.

Minuli teden se je dva dni mudil v Sloveniji namestnik vodje oddelka socialističnih tekmovanj in množičnega dela Centralnega sveta Zveze sindikatov Slovjetske zveze Genadij Stopanovič Panikov. Pogovarjal se je s članom predsedstva RS ZSS Lojzetom Fortuno ter v Domu sindikatov predaval na temo: »Vloga sovjetskih sindikatov pri povečevanju produktivnosti dela ter pri sodelovanju v upravljanju podjetij v skladu z usmeritvami 27. kongresa KP ZS«. Razložil je poskuse, v nekaterih podjetjih, da dobrega dela ne bi nagrajevali le z moralnimi priznanji, ampak tudi z gmotno stimulacijo. To velja za delovne skupine, ki si potem same razdelijo denar. Prav tako je govoril o prvih poskusih v nakaterih podjetjih, da bi poslovali izključno na ekonomskih temeljih. Genadij Panikov si je ogledal tudi prizvodnjo v Litostroju, se pogovarjal s predstavniki sindikata in samoupravnih organov.

Andrej Agnič

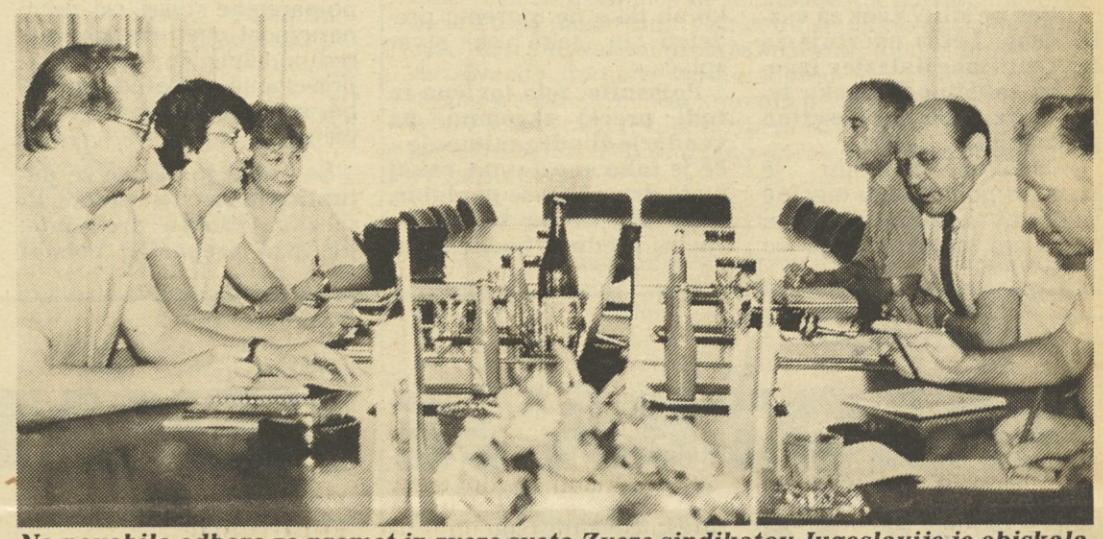

Na povabilo odbora za promet in zveze sveta Zveze sindikatov Jugoslavije je obiskala našo državo delegacija Nemške demokratične republike, ki jo je vodila sekretarka centralnega odbora sindikatov prometa Waltraud Hartlein. V torek in sredo minuli teden se je mudila tudi v Sloveniji. Ogledala si je telefonsko centralo metaconta, in se pogovarjala s predstavniki sindikata združenih organizacij za ptt v Ljubljani. Pogovarjala se je tudi s članom predsedstva RS ZSS Lojzetom Fortuno, ki jo je seznanil z osnovami pokongresne aktivnosti sindikatov, ter vlogo sindikatov pri uresničevanju ekonomske stabilizacije pri nas, ter problemih s katerimi se sindikat pri tem srečuje. Waltraud Hartlein pa je govorila o vlogi njihovih sindikatov, ki se v zadnjem času krepi, saj, kot je pripovedovala, sodelujejo pri vseh važnejših odločitvah.

Delavci in sindikat (povzetki iz raziskave)

DELAMO ZA PLAČO, TA JE PA PIŠKAVA. . .

V našem družbenogospodarskem razvoju si že lep čas belimo glave s težavami pri pogojih za gospodarjenje, pridobivanja in delitve dohodka in osebnih dohodkov še posebej. Tudi raziskovalce je zanimalo, kaj pri tem najbolj vznemirja delavce. Ugotavljali so, da so velike zagate zaradi neenakopravnih pogojev za pridobivanje dohodka, kar seveda vpliva tudi na delitev po delu. Vse te odnose je še zaostrila razbohotena inflacija in motivacijski sistem, ki je gonilna sila samoupravnega sistema, je na psu.

Raziskovalci so se sukali predvsem okoli osebnih dohodkov in dejavnosti sindikatov, samoupravnih organov in delavcev, ki naj bi vplivali na pridobivanje in delitev dohodka. Po odgovorih so spoznali, kaj nosilci družbenih in samoupravnih funkcij v organizacijah združenega dela menijo o tem, od česa je predvem odvisen ekonomski položaj njihovih organizacij:

Polovica jih meni, da od položaja na tržišču, od zunanjih vzrokov, 30 odstotkov daje pomen prizadevanju delavcev, strokovnosti in zavzetosti vodilnih, le borih nekaj odstotkov pa je vpliv pripisalo obsegu in kakovosti sredstev za proizvodnjo, kar je gotovo zaskrbljujoče. Še posebej v sodobnih razmerah tehnološkega razvoja.

Ko so ocenjevali položaj dejavnosti, so člani kolektivov in občinskih sindikalnih svetov menili takole:

Več kot 35 odstotkov ocenjuje položaj za neugoden ali zelo neugoden. Približno toliko jih ga ima za povprečnega in le dobrih 20 odstotkov za ugodnega.

Ker je jasno, kako velika je vloga sindikatov pri delovanju sistema in družbenem usmerjanju delitve, so raziskovalci zavrtali tudi v to področje. Ugotovitev lahko strnemo kaj na kratko:

To dokazuje že podatek o zadovoljnosti delavcev. Nekaj o tem smo pisali že v prejšnji številki. Zato le še: »povprečno« zadovoljstvo delavcev je precej slabo. Od 500 možnih indeksnih točk pristane tam okoli 350. Zelo zadovoljnih je le 9 odstotkov. Na to precej vpliva tudi sistem delitve.

Podatki kažejo, da delavci največji del zaslužka pridobivaju mimo dela in učinkov uporabe družbenih sredstev. Pri tem je očitna premajhna navzočnost družbenih organizacij, še najbolj sindikata. Ni bil dovolj zavzet in vztrajen pri uveljavljanju določil združenega dela in drugih ciljev delitve.

Prav delitev po delu je tista, ki najbolj vpliva na to, kako delavci delajo. Kot osnovni motiv za dobro delo je plačo navedlo več kot 36 odstotkov vprašanih, dobrih 20 odstotkov se je odločilo za dobre sodelavce in vodilne, potem sledi zanimivost dela, možnost uveljavljanja lastnih zamisli. . .

Plača je torej brez dvoma osnovni motiv. Delavci so ocenjevali, koliko se jim zdi pravična:

Več kot 41 odstotkov jih je prepričanih, da delajo več kot so plačni. Pri nosilcih funkcij se ta odstotek zniža na nekaj več kot 38. Nekaj je še fines gleda na to, ali vprašani dela v proizvodnji ali ne, v kateri republiki živi, kakšnega spola je in podobno. Toda osnovni zaključek ne dopušča dvoma – zaskrbljujoče število v osebnem dohodku ne vidi spodbude za več in boljše delo!

O plači odloča direktor

Raziskava se ni izognila mnenju, da so velike težave zaradi vse večjih razlik med zaslužki po republikah, pokrajinah in gospodarskih dejavnostih. Povzročajo jih neenakopravni pogoji za gospodarjenje in neupoštevanje rent ali monopolnih dohodkov.

Ja, te razlike med osebnimi dohodki. Skoraj polovica jih meni, da so prevelike in le dobrih 9 odstotkov, da so premajhne. Seveda je mnenje članov občinskih sindikalnih svetov nekaj drugačno – menda ni treba pojasnjevati, v katero smer. Avtorji raziskave menijo, da se med delavci pač krepi solidarnost, ker tako bedno zaslužijo.

In kdo na zaslužek sploh vpliva? Vodilni kajpak! Več kot polovica vprašanih meni, da imajo direktorji odločilno besedo pri višini plače. Sindikate so postavili na sam rep, le dva odstotka sta jim pripisala kakšen vpliv.

Sicer pa je stopnja vpliva delavcev in njihovih sindkalnih organizacij nizka tudi pri drugih odločitvah – posebno zaskrbljujoče je zadnje mesto njihovega odločanja o naložbah in izbiri vodilnih delavcev. Sinikati se s tem in z delitvijo sicer sila dosti ukvarjajo, toda to »ukvarjanje« ostaja brez učinkov. Če jih že ima, se to običajno zgodi šele po izbruhu konfliktov.

Sindikat se ne trudi – ali se trudi zaman

Člani občinskih sindikalnih svetov navajajo, da so se v zadnjih dveh letih največ ukvarjali prav z gmotnim položajem in življenjsko ravnjo delavcev – kar dvakrat več kot s produktivnostjo in proizvodnjo. To trditev lahko primerjamo z drugo, ki prihaja iz organizacij združenega dela. Članstvo tudi trdi, da ne more oceniti, ali so se njegovi sindikati sploh zanimali za vprašanja pridobivanja in delitve dohodka in osebnih dohodkov. Če pa so se, rezultatov ni čutiti.

Marsikaj lahko potegnemo iz tega – kaj delavce najbolj pesti, kam se nagiba način reševanja teh težav (konflikti), kakšno energijo bi sprostili, če bi uredili nagrajevanje, da o vlogi sindikata (ki je ne opravlja) pri tem sploh ne razmišljamo.

Res, motiviranost in zdaj zatrta energija v proizvodnji, produktivnosti, samoupravni angažiranosti. . . Koliko naši delavci sploh delajo? Znanstvene metode vodijo k oceni, da delavec v Jugoslaviji dela približno štiri do pet ur na dan. Delavci v anketi pravijo, da jih 14 odstotkov dela tri do pet ur, polovica jih dela od šest do sedem ur, 8 ur pa jih dela le 25 odstotkov.

V zadnjem času precej pogosto naletimo na zamisel o krajšem delavniku. Kako nanjo gledajo delavci, ki sami trdijo, kako malo so zaposleni:

Brez zadržkov je za to 27 odstotkov vprašanih, 31 odstotkov bi se strinjalo, če bi hkrati povečali produktivnost, nekaj več kot 25 odstotkov je za zamisel, če bi povečali število zaposlenih, sploh proti pa jih je nekaj več kot pet odstotkov.

C. B.

Inles trži, ne prodaja

RIBNIČAN JE PAČ RIBNIČAN

Prejšnjikrat smo pisali o stiski,v katero je zabredla Tovarna pohištva Brežice. Opuščati mora naročila tujih kupcev, saj bi morala za dolar dobiti kar 1.546 dinarjev, če naj bi se posel splačal. Ob tem podatku splošnega združenja lesarjev pa smo našli drugega – ribniškemu Inlesu se izvoz poplača že z dolarjem po 353 dinarjev (v današnjem Delu je uradni tečaj dolarja 370 dinarjev). Uganko smo skušali razvozlati v pogovoru z Viktorjem Pogorelcem, Janezom Lesarjem, Marjanom Hočevarjem in Mirkom Anzelcem.

»Ni kaj, ne le lesarji, ampak vsi izvozniki, ki prodajajo na dolarsko območje so zelo prizadeti. Dolar pada, domače cene pa se dvigajo v nebo. Preplačila ni več, izvozne spodbude so kaplja v morje, in kdor je prisiljen večji del proizvodnje izvoziti, je tepen.«

Inles ne sili v zvoz za vsako ceno. Letos načrtuje za štiri milijone dolarjev izvoza na zahodnoevropska tržišča, kar pomeni desetino proizvodnje.

»Osnovni program je stavbno pohištvo in tega ne izvažamo. Kljub neugodnim domačim razmeram ga še vedno sorazmerno dobro prodajamo. Ob njem pa smo razvili dopolnilne programe, nalašč za izvoz. Z osnovno proizvodnjo krijemo fiksne stroške, kar seveda vpliva na donosnost izvoza, za dopolnilni program porabimo manjvredne vhodne komponente, ki jih v osnovnem tako ali tako ne moremo predelati in tako se stvar splača.«

Pojasnilo, zelo logično in tudi precej skromno, pa vendarle zbudi zanimanje – če je tako enostavno, zakaj ne še drugi? Če se poglobiš, tako enostavno le ni. Te »manj vredne vhodne komponente« v marsikateri tovarni enostavno pokurijo. Za izvoz pa uporabljajo drage materiale, ki poleg neugodnega tečaja bistveno vplivajo na izgube.

»No, z nekaj posebnosti v našem poslovanju se res lahko pohvalimo. Ko se človek loteva proizvodnega in prodajnega programa, s katerim rine na tuje, mora dobro vedeti, ali je ta program v fazi umiranja ali se še razvija. Izvozniki »kolonialnega« pohištva to še kako bridko občutijo.

V Inlesu smo razvili program, ki nas malo stane, v tujini pa gre za med. To so polnarejene stvari, saj zunaj naravnost cveti sistem »naredi si sam«. In ker je povpraševanje večje od ponudbe, seveda dosegamo temu primerne cene.«

Še nekaj je. Ko so že potuhtali in razvili izdelke, ki se zunaj dobro prodajajo, jih niso prepustili nobeni naši veliki trgovski organizaciji:

»Vsak trgovec ne vidi nič drugega kot provizijo. Na vse ostalo se požvižga. Mi pa hočemo ostati v živem stiku s kupci. To nam omogoča informacijo, ki je temelj našega razvojnega razmišljanja. Hkrati spoznavamo porabnika, izdelek sam, iščemo možnosti, da se približujemo svetovnim cenam. . . «

Inles je torej v vseh pogledih prilagodljiva, gibka organizacija. Spretno krmari med domačim osnovnim in tujini namenjenemu dopolnilnemu programu. Enkrat več tega, drugi več drugega, kot pač narekuje trg.

»Za to pa so potrebni tako naložbeni in tehnološki kot kadrovski posegi. Tanka ušesa moraš imeti, da pravi čas prisluhneš spremembi na trgu – in spretne roke, da po tem sučeš proizvodne zmogljivosti. Tehnologija je pri tem sila pomembna in doslej smo imeli pri izbiri srečno roko.«

Sreča najbrž ni ravno pravšnji izraz. Kljub lagodnemu pomenku gre v Inlesu očitno za natanko preračunane korake:

»Povedali smo že, kaj je za naše trgovce najbolj pomembno – provizija. Mi pa smo trženje resno vzeli. Ločili smo ga od prodaje, ki ji v naši deželi pripisujejo tak pomen. Figo pa prodaja, to ni nič drugega kot zmanjševanje zalog. Trženje je ustvarjanje dohodka. Za to moraš biti ekspanziven, igrati moraš aktivno vlogo. Ni dovolj pokukati čez mejo, videti, kaj gre v denar in se tega lotiti. S tem si že zadaj. Poznati jih že moraš, res, toda zato, da jim boš vsilil svojo zamisel, svoj izdelek. Oblikovati moraš lastno tržišče, le to omogoča tudi oblikovanje lastne cene.«

Tako je s tem. Ribničani so očitno ostali Ribničani – na videz dobrodušni hudomušneži, hkrati pa tudi prevejani trgovci in še spretnih rok povrhu. To dokazuje, sicer skromen delež proizvodnje za izvoz, ki pa je donosen. In predvsem domišljen ter potemtakem obetaven na dolgo roko. Le še mimogrede, je tudi štirikrat večji od uvoza.

Ciril Brajer

TGA Kidričevo

NALOŽBA JE NEKATERIM TRN V PETI

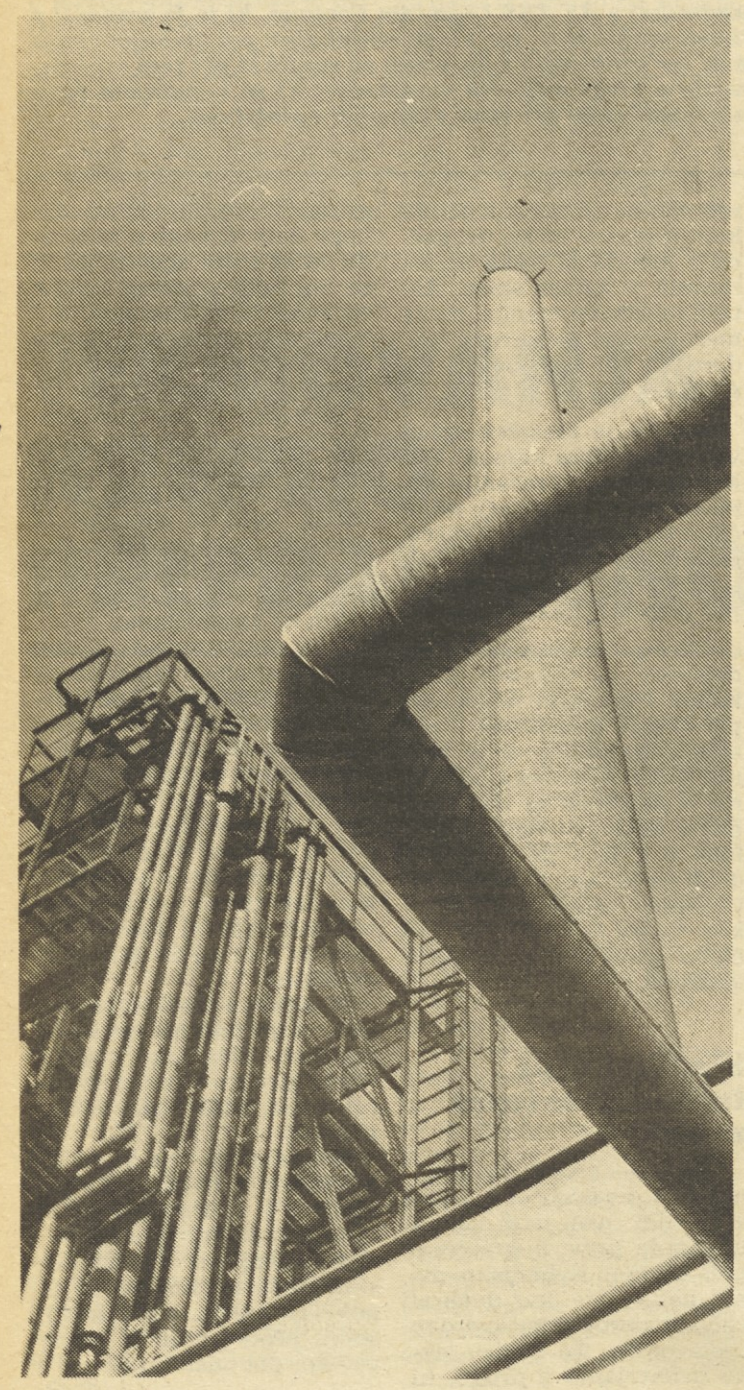

Ciril Baškovič, izvršni sekretar predsedstva CK ZKS za raziskovalno dejavnost, je na seji sekretariata medobčinskega sveta ZKS za Podravje v Kidričevem med drugim povedal: »Nismo prišli v tovarno glinice in aluminija preverjat ali, je naložba v novo elektrolizo upravičena ali ne. O tem so že odločali tudi izvedenci. Tisti, ki smo o naložbi vedeli malo, smo izvedeli več, videli pa smo tudi, da dela že tečejo. Jezi nas, ker se javnost še ni umirila, opozorili ste tudi na sestavke v dnevnem časopisju, ki spodbijajo upravičenost naložbe. Te informacije ne boste mogli preprečiti. Sicer pa: čemu strah in bojazen pred dialogom zaradi različnih mnenj, če pa imate dovolj tehtnih in strokovnih utemeljitev, s katerimi lahko zavrnete sleherni očitek, napad, ostro kritiko. Z javnostjo boste pač morali v odkrit in strpen dialog, s pravočasno informacijo ter hitro reakcijo pa osvetliti stvari, kar javnost najbolj zanima.«

V sredstvih javnega obveščanja nekateri poročevalci še vedno prepričujejo, da je naložba v TGA Kidričevo zgrešena stvar, oglašajo se gospodarstveniki, ekologi, v zadnjem času še Pomurci. Ti so prepričani, da načrtovanja novih vodnih elektrarn na Muri ne bi bilo, če se ne bi pojavila naložba v TGA Kidričevo. Sodu dno pa je očitno izbil sestavek novinarke Mije Repovž v Delu, ki pravi, da je sleherna naložba v računalnike upravičena, v surovino pa zgrešen met.

Posodobitev in razširitev TGA Kidričevo ni razdelila samo slovenskega prostora: tudi v tovarni aluminija je ozračje takšno, da človek ne ve, kaj je prav in kaj ne. Med komunisti ni več prave enotnosti, zato se je medobčinski svet zveze komunistov odločil za sejo sekretariata kar v tovarni, pred tem pa so si temeljito ogledali tovarno in gradbišče.

Sledil je pogovor z vodstvom tovarne, sodelovali pa so tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij Podravja, član predsedstva CK ZKS Rafael Razpet, predsednik republiškega komiteja za raziskovalno dejavnost Erik Vrenko, izvršni sekretar predsedstva CK ZKS Ciril Baškovič in drugi.

Člani projektnega sveta naložbe Kidričevo so udeležence natančno in analitično seznanili z vsem, kar je bilo doslej narejenega, povedali so vse, kar je sicer slovenski javnosti že znano, posebej pa poudarili, da se za naložbo pred leti niso sami odločili, temveč so se zanjo dogovorili na ravni republike v vseh razvojnih programih. Ko je bilo na tehtnici, ali tovarno z zastarelo tehnologijo zapreti ali posodobiti je padla odločitev, da mora ostati, vodilni delavci pa so dobili nalogo, da pripravijo vse potrebno za naložbo. To so na Kidričevem naredili, naložbo pa je finančno podprlo 130 jugoslovanskih organizacij združenega dela, banke pri nas in v tujini in še kdo, zato delavci TGA odločno zahtevajo, da v sredstvih javnega obveščanja takoj prekinejo razna podtikanja, češ da gre za zgrešeno politično naložbo, ampak gre za slovensko, ki je bila na rešetu vseh organov in ustanov, o njej niso razpravljali samo »pevski zbori in gasilska društva«.

Razprava je bila kritična in konstruktivna, kot je menil eden od razpravljalcev. Po mnenju Rafaela Razpeta, člana predsedstva CK ZKS in predsednika mestne organizacije ZKS Maribor, je v spornih sestavkih o tovarni glinice in aluminija, ki se pojavljajo v časopisih, veliko zafrkavanja ljudi, ki stvar slabo spoznajo, vodstvena skupina projekta pa bi se po njegovem mnenju morala hitreje odzvati, kadar gre za strokovne dokaze. Erik Vrenko je dejal, da se naložba že uresničuje in da je načrt za posodobitev dober, z vsemi strokovnimi podlagami, ki so za tako veliko naložbo potebne. Vinka Lapuha je zanimalo, kdo stoji za spornimi sestavki v uredništvih, Danilo Toplek, prvi mož TGA Kidričevo pa je dejal, da povzroča neobjektivno poročanje o tej naložbi velike težave pri nakupih opreme, ker nekateri dobavitelji ne vedo, ali je naložba dogovorjena stvar ali črna gradnja.

Medtem ko tečejo pogovori v različnih forumih in organizacijah o tem, ali je posodobitev potrebna ali ne, pa dela napredujejo. Na »neprijetna« vprašanja javnosti o posodabljanju se bodo na Kidričevem pač morali navaditi, ker se bodo pojavljala verjetno tudi po dvaindvajsetih mesecih, ko bo bela kovina z nove elektrolize pritekla iz peči. Graditelji, delavci Gradisa in Konstruktorja obljubljajo, da ne bo zamude, zavihali so rokave in kmalu bodo že vidni obrisi nove proizvodne dvorane.

Srečko Logar

KOLIKO JE URA – knjižica, kartonska ura in kaseta Igraje se otrok hitro in preprosto nauči gledati na uro.

1650 din

Naročila sprejema DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Celovška 43, tel. 320-403. Kupite jo lahko v knjigarni DELAVSKE ENOTNOSTI v Ljubljani, Tavčarjeva 5 ali v ostalih knjigarnah po Sloveniji.

S posvetovanja slovenskih sociologov v Dobrni pri Celju

KOMEDIJA IN TIRANIJA

Shod slovenskih sociologov v Dobrni pri Celju ni izzvenel senzacionalno, kot so mogoče nekateri pričakovali, vendar tudi ne več anonimno, kot se je bolj ali manj dogajalo. To pa že govori, posebej če imamo pred očmi nagovor podpredsednika slovenske vlade dr. Borisa Frleca, ki je dokaj na široko odprl vrata sociološkemu raziskovanju, da politika, ki je skupaj z družbo v krizi, očitno ne potrebuje več apologetskih družboslovnih znanosti, kar za preteklost ne bi mogli ravno trditi.

Gre torej za ustvarjanje manevrskega prostora, ki bo sociološki znanosti omogočal, da bo res stroka, da na resničnega strokovnjaka s tega področja, ki jih imamo v Sloveniji kar nekaj in ki so bili doslej bolj znani in cenjeni v tujini kot doma, ne bo prežala več stalna nevarnost nekoč priljubljene oznake »disident«. Sodeč po tistem, kar se je dogajalo v zdraviliški Dobrini, bi lahko rekli, da so slovenski sociologi kar dobro zajeli v svoja jadra ta ugoden pomladni veter. Tokrat objavljamo nekaj poglavitnih misli iz nastopa dr. Franca Hudeja, ki utegnejo biti zlasti zanimive za ljudi iz združenega dela.

Začarani krog

Franc Hudej se je po uvodnih tezah lotil družbene krize in ugotovil, da je v naši družbi vse več prizadevanj za razčlenjevanje razmer, kar je tudi pogoj za oblikovanje ustreznih rešitev. Takšen poskus je bila po njegovem mnenju tudi kritična analiza delovanja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. O njej pravi takole: »Rezultati te analize so gotovo pomanjkljivi in še vedno preveč pod vplivom akterjev tekoče politike, pa vendarle ključna ugotovitev nesporno opozarja, da upravljanje tako na ravni družbeno politične skupnosti kot v organizacijah združenega dela poteka bistveno drugače, kot je bilo predvideno z ustavo in zakonom o združenem delu. Tudi nekatere sociološke empirične raziskave so pokazale, da je sedanji formalni model upravljanja v jugoslovanskih gospodarskih organizacijah v velikem razkoraku z dejansko prakso . . .

Kaže, da smo v začaranem krogu, da gre praksa po svoje, formalni modeli upravljanja pa se razvijajo z lastno logiko, neodvisno od dogajanj v družbeni praksi. Odgovorni politični dejavniki pozivajo k spremembi zavesti, da bi vendarle začeli spoštovati formalno predpisane modele. Kakšne so družbene posledice tako velikega razhajanja? Že po teoriji, ki pa jo je naša družbena praksa ponovno potrdila, takšno stanje ohranja in razvija visoko stopnjo neodgovornosti dejavnikov, ki sodelujejo v procesih odločanja. Neodgovorno ravnanje je mogoče zato, ker se v praksi uveljavljajo modeli upravljanja, ki so v nasprotju s formalnim modelom, kar pomeni, da so akterji, ki imajo ključen vpliv na spremljanje odločitev nelegitimni in torej nikomur ne morejo odgovarjati za tisto, za kar niso pristojni in pooblaščeni. Takšen položaj lahko opazimo pri poslovodnih organih v organizacijah združenega dela, pri nosilcih izvršilnih in upravnih dolžnostih na ravni družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnosti, pa tudi pri vodstvih družbenopolitičnih organizacij. Tako imajo tisti, ki nimajo moči in vpliva, vsa pooblastila za sprejemanje odločitev, tisti pa, ki imajo formalni vpliv in moč, nimajo pooblastil za odločitve, ki jih dejansko sprejemajo. P. Drucker je odgovornost brez moči in vpliva označil za komedijo, moč in vpliv brez odgovornosti pa za tiranijo.

Odgovor na vprašanje, zakaj je v naši družbi tolikšna razlika med formalnim modelom in dejanskim stanjem, ni lahek. Ena od možnih razlag bi bila, da je formalni model oblikovanj neustrezen. Možna bi bila tudi razlaga, da je formalni model ustrezen, pa je nekaj narobe z njegovim uveljavljanjem. Ta razlaga se v naši družbi večkrat ponuja, vendar zanjo ni moč najti potrditve v teoriji pa tudi ne v praksi. Takšna razlaga je na vsak način bliže idealistični viziji sveta, kot pa marsističnemu pogledu na svet, ki se opira na kritično in stvarno analizo obstoječega . . .

Na podlagi rezultatov empiričnih raziskav utemeljeno domnevam, da sedanji model odločanja ne temelji na zakonitosti sedanje jugoslovanske družbe, temveč je prilagojen željam, potrebam in navodilom snovalcev modelov.

Blagovne proizvodnje ni brez avtonomije ozdov

V Jugoslaviji so se oblikoalci formalnih modelov odločanja bolj opirali na idejno programsko vizijo bodoče družbe kot pa na teoretična spoznanja in empirične razikovalne izsledke pri odkrivanju dejanskega stanja. Čeprav je res, da smo v pomembnih družbenih listinah zavračali dogmatizem, ki se je pod plaščem marksizma razvil v delu socialističnih držav, se ga vendarle v celoti nismo mogli znebiti. Ena takšnih dogem, ki ima bistveni vpliv na formalni model odločanja v gopodarskih organizacijah, je, da blagovna proizvodnja ni združljiva s socializmom. Marx je sicer domneval, da je odprava blagovne proizvodnje ter fetiša trga in blaga pomembna prvina komunistične družbe, vendar je res tudi to, da marksistična teorija že dolgo ločuje med Marxosovim prispevkom, ki ga je dal s svojo dialektično metodo raziskovanja družbene stvarnosti in med njegovimi vizijami prihodnosti.«

Franc Hudej se je v svojem razmišljanju lotil vrste deformacij, ki v naši družbi onemogočajo delovanja ekonomskih zakonitosti in blagovne proizvodnje. Med drugim je dejal: »Družbenopolitična skupnost ne bi smela sprejemati odločitev o razširjeni reprodukciji, razen tedaj, ko gre za področja posebnega družbenega pomena, ki pa bi morala biti v zakonu posebej opredeljena. V vsakem primeru bi kazalo dosledno odpraviti neformalno vplivanje družbenopolitične skupnosti pri odločanju v gospodarskih organizacijah. Sedanji model nalaga družbenopolitični skupnosti veliko odgovornost pri zagotavljanju družbenega nadzora v ozdih. Menim, da je tisti del njenih funkcij družbenega nadzora, ki izhaja iz širšega interesa varovanja družbene lastnine, upravičen in da bi ga kazalo tudi nekoliko bolj jasno opredeliti. Tisti del nadzorne funkcije družbenopolitične skupnosti, ki se nanaša na varstvo samoupravnih pravic delavcev, pa ni ustrezno opredeljen.

Glede avtonomije gospodarskih organizacij samoupravni model načelno ne more biti v navzkrižju, vendar pa vse operacionalne rešitve, ki opredeljujejo pogoje za upravljanja gospodarskih organizacij, vodijo k zmanjševanju njihove avtonomije. Na eni strani se krčenje avtonomije in s tem samoupravnega položaja delovnih kolektivov kaže v prizadevanjih države, da je potrebno gospodarskim organizacijam natančno predpisati postopke in načine njihovega ravnanja, na drugi pa tudi zato, ker ozdi ne gospodarijo s sredstvi za svoj obstoj. Za enostavno in razširjeno reprodukcijo namreč le-ti najemajo kredite poslovnih bank in druga sredstva v višini med 60 in 90 odstotki in imajo lastna sredstva le od 10 do 40 odstotkov. Pogoji za gospodarjenje se določajo še vedno administrativno, kar pomeni, da so odločitve, ki jih sprejema država za ozde, mnogo pomembnejše, kot pa tiste, ki jih sprejemajo sami in s katerimi lahko vplivajo na svoje poslovanje. Razen tega pa sedanji model omogoča družbenopolitični skupnosti, da lahko kadarkoli se za to odloči, poseže z ukrepi družbenega varstva v gospodarsko organizacijo. Če hočemo gospodarske organizacije opredeliti kot blagovne proizvajalce, moramo vedeti, da obstoj blagovnega proizvajalca ni mogoč, če gospodarskim organizacijam ni zagotovljena avtonomija pri odločanju o tistih problemskih področjih, ki določajo značaj blagovnega proizvajalca.« *I. K.*

● POVZEMAMO ●

V objemu skupščine

Da zvezni izvršni svet ne pripravlja nič novega, bi lahko proglasili za največjo časnikarsko novico. To »novo« izjavlja Branko Mikulić. Ni dvoma, da gre za veliko presenečenje. Kajti takoj, ko so Mikulića proglasili za mandatarja ZIS, so napovedali, da bo tisti hip, ko bo izbran, zamrznil plače in cene kot tudi vse ostalo, kar pomembno vpliva na blagovne in denarne tokove. Dolgo se je govorilo, da je treba v trimesečnem premoru ustvariti gospodarske možnosti za popolno prirezanje kril inflaciji in tako ladjo gospodarskega razvoja pripeljati v mirne vode.

Torej so prevarani vsi, ki so v pričakovanju dogodkov dvigali cene in plače, ne da bi pri tem upoštevali vsaj najosnovnejša gospodarska merila.

To ocenjujemo za zelo pomembno pri prvem predstavljanju zvezne vlade javnosti. To je namreč prvič (kolikor nam spomin še služi) v zadnjih dvajsetih letih, da špekulanti niso triumfirali – ali še točneje, da pošteni, disciplinirani niso kaznovani. Vemo, da so nekajkrat celo ministri hiteli pretvarjati dinarje v devize, ker so pripravljali devalvacijo domače valute. Potem nepotrebni nakupi uvoznih surovin, čemur smo bili priče na koncu lanskega leta. Ta skrivnost je bila skrita pred širšo javnostjo in tudi pred mnogimi drugimi, tako da v tem pogledu novi ZIS vliva zaupanje.

O čem pa novi ministri že trideset dni tuhtajo?

»V ZIS pripravljamo odločitve, ki bodo z ekonomskimi ukrepi spodbudile ohranjanje proizvodnje na resolucijski ravni, po možnosti pa jo dvignile le više. Potem rast izvoza in deviznega priliva in padec skupne in splošne porabe tudi na raven resolucije,« je izjavil Mikulić pred nekaj sto predstavniki sedme sile. Ta ga je krepko oznojila, vendar mu je bila na koncu hvaležna – ker ji je podaril, če že ne senzacije, pa vsaj šarm in duhovitost, za kar so mu bili najbolj hvaležni ljudje z radia in televizije. Zaradi omenjenega nestrpnega pričakovanja, da bo vse zamrznjeno, je Mikulić celo ponovil: »Te cilje želimo uresničiti z ekonomskimi ukrepi in ne z administrativnimi.«

Povedal je še, da bo konec meseca (najprej v skupščini SFRJ) jasno, kateri so ti konkretni ukrepi. Tudi to je ena od posebnosti novega ZIS, da želi čim bolj delati v objemu in iz objema skupščine oziroma republiško pokrajinskih delegacij in delegatov.

Poleg teh najavljenih ukrepov gre od nove zvezne vlade največ pričakovati v davčnem sistemu. Čeprav to področje ni v pristojnosti federacije, Mikulić mnogo pričakuje na davčnem terenu. Pričakuje, da bo davčni mehanizem pomembna sredstva preusmeril v sladki razvojni stabilizacijski sok.

Prevedeno iz revije Danas

Kaj delajo v šišenskem klubu samoupravljalcev

PODCENJENE PREDNOSTI

Na zadnji seji skupščine Kluba samoupravljalcev Šiška so sprejeli program dela z opredeljenimi nalogami in zasnovo dejavnosti. Menili so se tudi, da je nujna primernejša organiziranost in boljša vsebina delovanja kluba samoupravljalcev. Slišati je bilo moč kar nekaj predlogov, da morata tako vsebina kot način dela bolj sloneti na neposredni menjavi samoupravljalskih izkušenj. Vse zahteve in pobude samoupravljalcev naj bi obravnavali sproti, hitro in tako pomagali krepiti samoupravno organizirnost v organizacijah združenega dela, iskati ter spodbujati vse dobre rešitve v samoupravni praksi.

Ivo Sabol, predsednik skupščine kluba samoupravljalcev, v poročilu ugotavlja, da so tem ciljem uspešno sledili:

»Z družbenim utripom skupnega reševanja nalog, uveljavljanja stališč, sklepov in usmeritev z delom kluba smo potrdili njegovo vlogo. V našem delu sploh ne gre za podaljšano roko Delavske univerze, ampak za posebno organiziranje in povezovanje delavcev, za načrtovano in nenehno izmenjavo izkušenj tako samoupravne kot družbenopolitične prakse. Ta oblika se je dokazala za zelo uspešno, kar potrjujejo razprave v delovnih organizacijah.«

Člani so tehtali normativne rešitve kolektivne odgovornosti in primerjali, kako je z njo v resnici. Razčlenili so delovanje samoupravnih organov in delegatskih teles v posameznih okoljih in kritično opozorili na kup pomanjkljivosti, ob katerih se zatika uveljavljanje tako osebne kot kolektivne odgovornosti. Ugotovili so, da delavci zavračajo funkcije v samoupravnih organih, še najbolj pa v disciplinskih komisijah in organih samoupravnega delavskega nadzora. Tudi sindikalne funkcije jim preveč ne dišijo.

Vzrok? Menda v neenakomerni porazdelitvi osebne in kolektivne odgovornosti v posameznih organih.

Poleg tega so se razprave lotevale samoupravnih sporazumov dejavnosti, delegatskega sistema, inovacijske dejavnosti . . . S predsedniki delavskih svetov so se posvetovali o obravnavanju rezultatov poslovanja, razčlenili so in se za okroglo mizo pomenili o vlogi delavskega sveta v procesu samoupravnega odločanja, tehtali so dopolnila in spremembe zakona o varstvu pri delu . . . Pri vsem tem se je delo kluba pač ujemalo s programom sindikata.

Delali bi še bolje če – če naloge ne bi prerasle možnosti izvršnega odbora kluba. Ima enostavno premalo članov, da bi še tesneje sodelovali z organizacijami združenega dela in drugimi dejavniki v občini. To je torej nova naloga, kadrovsko in številčno tako okrepiti izvršni odbor, da bodo do izraza prišli interesi delavcev vseh dejavnosti. Morda bo tudi to pomagalo spremeniti napačno razumevanje pomena kluba samoupravljalcev in podcenjevanje njegovih prednosti. Med temi je gotovo krepitev samoupravljalske zavesti, kar je dandanašnji več kot potrebna stvar.

Ciril Brajer

Za zdaj pri nas več gostov kot lani ob tem času

TURISTIČNI BAROMETER: VISOKI PRITISK

Za turistična gibanja v Sloveniji velja, da je obisk Postojnske jame nekak turistični barometer. Če je obisk jame dober, je tudi sicer v redu z obiskom tujih gostov. In letos je obisk Postojnske jame spodbuden, kar velja tudi za obisk gostov na naši obali, ki jih je več, kot v enakem obdobju lani. Ni kaj, prvi dosežki letošnjega turističnega leta so zadovoljivi, kaj bo prinesla glavna sezona, pa bomo videli čez mesec, dva. Na dlani je, da smo letos marsikje nekoliko bolj pripravljeni dočakali poletje in da zato ne bo naključje, če bo turistična bera spodbudnejša od lanske.

Mikavna Postojnska jama

Velik del turistične reke zavije s poti na morje v Postojno. Točneje: v Postojnsko jamo. V nasprotju z drugimi naravnimi lepotami, ki jih v Jugoslaviji nimamo tako malo, je slovita kraška jama na obronku Postojne dobro izkoriščena. Seveda po zaslugi iznajdljivih in prizadevnih turističnih delavcev, ki so poskrbeli za dokaj celovito ponudbo. Lani je obiskalo jamo le malo manj kot sto tisoč turistov, od teh 75 odstotkov tujcev. Kaže, da letos ne bo nič slabše. Rekordni dnevni obisk v tem mesecu je bil 5358 turistov, od teh 4035 tujih, ki odštejejo za ogled jame po dvajset nemških mark (otroci 12). To pomeni, da ne gre za razprodajo.

Vse večja nepenzionska poraba

Za portoroški turistični vrvež je značilno predvsem to, da gostom tu ni dolgčas, saj imajo številne možnosti za razvedrilo in praznjenja svojih denarnic. Zato je tu nepenzionska poraba bistveno večja kot v mnogih drugih letoviščih. Turisti namreč radi zapravljajo, seveda, če je ponudba dovolj mikavna. In na slovenski obali, ki je pričakala letošnje poletje s številnimi novostmi, je možnosti za zapravljanje precej. Med drugim tudi na takoimenovani srednjeveški tržnici, kjer je živahno podnevi in ponoči in kjer pridejo na svoj račun tudi kupci kot sladokusci in ljubitelji dobre kapljice.

Bolj polna obala kot lani

Z začetkom šolskih počitnic v Nemčiji so se dodobra napolnili hoteli na naši obali. Na območju piranske občine so zasedeni kar 85-odstotno, kar je nekoliko bolje kot lani ob tem času. Vsak peti gost je domače gore list. Na obali in Krasu so turistični delavci zabeležili konec minulega tedna blizu 8000 gostov, od tega 6200 tujih. Sicer pa je bilo na tem območju turistov precej več, saj so se mnogi odločili za zasebne zmogljivosti, tega pa uradna statistika še ni utegnila zabeležiti.

A. Ul.

Naša tribuna: kakšne direktorje imamo in kakšne bi potrebovali

VEČ JE OBLASTNIŠKIH POSEGOV, MANJ JE SAMOUPRAVLJANJA IN USPEŠNIH DIREKTORJEV

Kakšne direktorje imamo in kakšne bi potrebovali? Vprašanje naj bi bilo rdeča nit tribune, ki jo odpiramo na straneh Delavske enotnosti in v kateri naj bi dobili besedo direktorji nekaterih delovnih organizacij. Naša odločitev je plod spoznanja, da imamo na mnogih odgovornih položajih v združenem delu neustrezne ljudi, ki ne zmorejo koraka s časom.

Razmišljanja naših sogovornikov smo skušali spodbuditi z nekaterimi vprašanji, na primer o moči, ki naj bi jo imeli direktorji, da bi kaj storili, o morebitni potrebi po mandatu, o zlepljenosti s stolčki itd., vendar se je že v našem prvem pogovoru z Marjanom Starcem, direktorjem izolske Mehanotehnike, izkazalo, da gre le za kozmetične popravke dokaj mehanicistično zastavljene teme. V njenem okviru bi namreč lahko tekel zgolj pogovor o nekem dejstvu in njegovih posledicah, nikakor pa ne tudi o vzrokih zanj. Naslov teme bi torej kvečjemu lahko glasil:« »Zakaj nimamo boljših direktorjev?«

– Tovariš Starc, ali bi najprej opredelili pojem in pomen poslovodne funkcije v naši družbi?

»Malce pozno prihajate. Jaz sem to stvar opredelil že leta 1982, ko so nekatere oblastvene sestave zagnale veliko hajko proti meni. Tule si lahko preberete, no, bom kar sam: pri opredelitvi poslovodne funcije v naši (in sleherni) organizaciji združenega dela moramo izhajati iz temeljnih značilnosti naših družbenoekonomskih odnosov, ki jih opredeljujeta ustava in vse družbenoekonomski sistem. Bistvo teh odnosov je samoupravni produkcijski odnos, ki temelji na družbeni lastnini proizvajalnih sredstev in položaju delavca v tozdu. Delavci se združujejo v tozdu (temeljna oblika združevanja) zato, da bi v njem delali, gospodarili in ustvarjali dohodek, ki je temeljni cilj združevanja. Dohodek nam tako odraža rezultat naših samoupravnih socialističnih proizvodnih odnosov. Je temeljni motiv in prisila za združevanje dela in sredstev. Je merilo uspešnosti našega gospodarjenja in materialna podlaga samoupravljanja. Delovanje objektivnih ekonomskih zakonitosti v razmerah socialistične blagovne proizvodnje in ekonomske prisile, ki jo ta ustvarja, nas sili, da se kot združeni delavci ustrezno organiziramo. kot sestavni del te organiziranosti se nujno pojavlja tudi poslovodni organ, ki tako postane del samoupravnega sistema in je če to priznamo ali ne) eden od samoupravnih organov.

Poslovodna funkcija je torej v svojem bistvu strokovna funkcija in poslovodni delavec je strokovni delavec. Zakon o združenem delu opredeljuje vlogo in delo poslovodnega organa nekoliko manj obširno, vendar dovolj za osnovo, da si jo lahko sleherni ozd priredi tako, kot mu najbolj ustreza in je najbolj primerno za njegovo proizvodnjo. Ne pretiravam, če rečem, da je ravno zaradi specifičnosti poslovodne funkcije zelo pomembno, da jo pravilno (optimalno) organiziramo in da je verjetno to najtežje opravilo. Tembolj, ker izpolnjevanje te dolžnosti prav lahko zaide v lastno kontradikcijo, v nasilno prilastitev samoupravljanja . . .«

– Ali ni bilo v primeru Starc prav to vzrok za tisto »hajko«?

»Tako so nekateri takrat govorili, vendar je šlo povsem za druge reči.«

– Katere?

»Ne vem, kakšen smisel ima zdaj govoriti o teh stvareh, vendar, če ste že vprašali, in če se tako lahko dokopljeva do bistva odgovora na vprašanje »kakšno funkcijo ima pri nas direktor?«, vam bom odgovoril. Spor med oblastvene sestavo in Mehanotehniko, mislim pa da je boljši izraz »gonja proti Starcu«, je nastal zaradi tega, ker kot poslovodni organ nisem trpel zunanjega (oblastniškega) vmešavanja v stvari, ki so po ustavi in zakonu o združenem delu izključno v domeni delavcev Mehanotehnike. Ker tega nisem dopustil, so mi pač poskušali porezati krila, kot se temu reče.«

– Kako?

»S predlogom o drugačni organiziranosti. Skušali so nam vsiliti nek svoj model, po katerem naj bi vpeljali kolektivni poslovodni organ, razbili največji tozd igrače na več delov, organizirali trženje (sestavni del proizvodnje) v tozd itd. Še sreča, da takrat nismo pristali na vse to, sicer bi mogoče danes tudi mi zašli v drugo skrajnost in na pamet ukinjali vse tozde.«

– Pa vam jih ni treba?

»Ne, ker smo jih pravilno postavili, ker smo jih organizirali po proizvodnih programih in ker smo vitalne funkcije (trženje nabavo, razvoj, finance, kadrovsko splošni sektor . . .) kot integrativne dele obdržali na ravni delovne organizacije.«

– Torej, če se še za trenutek povrnemo na tisto gonjo, mislite, da je direktor lahko uspešen le, če je na zunaj in od znotraj neodvisen?

»Direktor mora imeti položaj, ki se sklada z nujno samostojnostjo delovne organizacije kot gospodarsko pravnega subjekta, ki posluje v razmerah blagovne proizvodnje. Delovanje blagovne proizvodnje pa je samodejno in ne potrebuje zunanjih posegov, še zlasti ne v organiziranost in kadrovske funkcije. Ti posegi so lahko samo korekcijski. Do njih lahko pride takrat, ko se pojavijo več kot očitne deformacije. V nasprotju s temi zakonitostmi blagovne proizvodnje, pa so pri nas ti posegi v najrazličnejših oblikah tako močni, da ne dopuste življenja samoupravljanju.

– Zakaj?

»Zato, ker bi v tem primeru oblastvene sestave postale odveč. S samoupravljanjem, z odločanjem o dohodku in vseh bistvenih funkcijah proizvodnje, bi pač bolj odločali delavci. Tega se oblast boji in zato tudi posegi. Pri tem moramo vedeti, da ekonomske zakonitosti v blagovni proizvodnji ne veljajo le za privatno lastnino, ampak lahko delujejo in morajo delovati tudi v odnosih družbene lastnine. Dohodek na tej podlagi je torej družbena kategorija, je, kot sem že rekel, merilo gospodarjenja, novoustvarjene vrednosti in s tem objektivni materialni temelj samoupravljanja. Poseganje v to harmonijo pa je protisamoupravno. To delajo sovražniki samoupravljanja.«

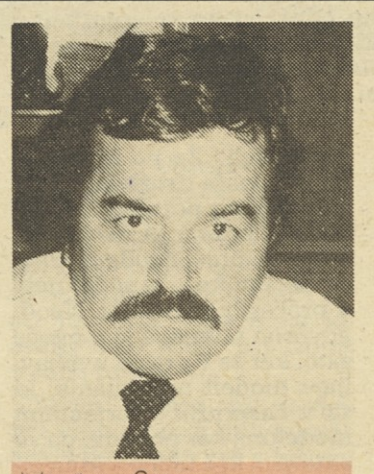

Marjan Starc, direktor Mehanotehnike Izola

– Hočete reči, da je položaj direktorja v blagovni proizvodnji sestavni del samoupravnega odločanja in odgovornosti, ki jo kolektiv kot celota nosi za te svoje odločitve?

»Tako je. In edina alternativa temu je totalitarni centralistični in administrativno-distribucijski sistem. Tu pa je konec samoupravljanja.«

– Bi torej lahko rekli, da se samoupravljanje kot ureditev ni potrdilo prav zaradi nenehnega poseganja oblastvenih struktur?

»Takole bom rekel: ker samoupravljanje zaradi teh posegov ni moglo zaživeti, je doživelo gospodarski krah, kar najbolje dokazuje naša inflacija. Inflacija pa ni nič drugega kot dodatno olje na ogenj, ki deluje destruktivno in ruši vsa razmerja objektivnih meril gospodarjenja. To, kar se ta čas dogaja pri nas, je grozljivka. Na eni strani razmere silijo gospodarske subjekte v špekulativno delovanje, na drugi pa inflacija nastopa kot hvaležen zaveznik oblastvenih struktur, saj poraja novo potrebo po posegih in distribucijah. To je pravzaprav razpad našega ekonomskega sistema in popolno izničenje samoupravljanja.«

– Ali menite, da je kadrovanje na položaj direktorja torej izključna pravica in dolžnost kolektiva?

»Ne, mislim, da je potreben tudi družbeni vpliv, kar izhaja iz našega pojmovanja družbene lastnine in dohodka, vendar to, kar se zdaj dogaja, s temi kadrovskimi koordinacijami in s tem vplivom nima nobene zveze. Ta vpliv se popolnoma izrodi in se izvaja z načelom divide et impera.«

– Kaj pa znotraj kolektiva, ali je tudi tu lahko direktor neodvisen?

»Po mojem mnenju je, glede poslovnih odločitev in izbiranja vodstvene skupine, s katero dela, za kar pa mora seveda nositi polno odgovornost pred samoupravnimi organi. Nasploh mislim, da mora v kolektivu vladati ravnotežje med poslovodno, strokovno ter samoupravno in politično sfero. Če se namreč to ravnotežje poruši, stvari same po sebi ne delujejo več. Ne delujejo namreč na trgu blagovne proizvodnje, kar nam hitro pove tisto merilo, ki mu pravimo dohodek. Vendar mislim, da je tudi zagotavljanje tega ravnotežja stvar kolektiva, kajpak ob delovanju sistema blagovne proizvodnje, v katerem imajo delavci odločujoč vpliv. Če ta sistem zaradi posegov od zunaj ne deluje, če delavci niso imeli glavne besede pri kadrovanju direktorja, potem ga oni tudi odstaviti ne morejo, ampak ga lahko odstavi le tisti, ki ga je dejansko postavil. To pa je vnovičen poseg od zunaj.«

– Ali niso ti posegi od zunaj posledica bojazni, da ne bi moč direktorjem ali tehnokraciji, kot navadno rečemo, preveč narasla?

»To je neumnost. To je ljubosumnost oblastnikov, ki v razmerah relativne avtonomnosti gospodarskih subjektov ne morejo več potešiti svoje želje po absolutnem obvladovanju stvari ter hkrati nezaupanja v moč in sposobnost samoupravljanja, da samo rešuje konfliktne situacije. Sicer pa, direktor danes v tem našem geopolitičnem prostoru na tej kulturni ravni ni in ne more biti ljudožerec, ne more biti Bokasa. Direktor je objektivno opredeljen, če vse deluje, kot je treba. Če nimaš tistih lastnosti, ki so potrebne za to dolžnost, te sistem sam izvrže, se pred ljudmi sam onemogočiš. Konec koncev je tudi že ta naša demokracija nekaj stara. Demokracija pa, kot vemo, se meri po starosti.«

– Bi torej na koncu lahko rekli, da bomo imeli boljše direktorje, če bo več družbenega zaupanja v njihovo delo?

»Pa ne samo v direktorje. Zaupanje je potrebno v moč in sposobnost združenih delavcev, da se lahko sami spopadejo z vsemi zagatami. To je namreč pravo samoupravljanje in to je tudi svetovna težnja. Potem, ko je svet po sedemdesetih letih ugotovil krizo institucij, se je spet vse bolj začel obračati k človeku, k posamezniku, individualistu. Tu je tudi odgovor na vprašanje, zakaj je v Avstriji, zmagal Waldheim, zakaj je v ZDA toliko mladine volilo za Reagana, zakaj spet vse bolj uspevajo konservativne partije. Prav zato, ker so v nasprotju s socialističnimi gibanji in strankami, ki že po svoji naravi težijo bolj k institucionalnemu kolektivizmu, pravočasno zaznale omejena gibanja.

Ivo Kuljaj

Pogovor s Srečkom Čaterjem, vodjo Hmezadove farme Podlog pri Žalcu

POLJA PREORANA S TEŽAVAMI

Agroživilstvo pri nas je zadnja leta zabredlo v globoko krizo, katere posledica je, da pridelovanje hrane ves čas upada. Kmetovalci že nekaj let vztrajno opozarjajo na vse slabše razmere v tej gospodarski dejavnosti, a brez haska. »Naša zahteva je, da je treba vzpostaviti enakopravno razmerje med kmetijstvom in drugimi gospodarskimi panogami,« pravi Srečko Čater, vodja Hmezadove farme Podlog pri Žalcu, ki je obenem tudi član republiškega odbora

»V agroživilstvu nas je v Jugoslaviji zaposlenih poltretji milijon, od tega petsto tisoč v družbenem in dva milijona v zasebnem sektorju. Bili bi neprimerno bolj ponosni, ko bi bila Jugoslavija v svetu znana po tem, da je sposobna prehraniti lastne ljudi, ne pa po tem, da uspešno organiziramo megalomanske športne prireditve.«

sindikata delavcev kmetijstva in živilske industrije Slovenije.

– Kako posluje vaša farma?

»Naša farma, na kateri je 540 krav, posluje podobno kot vsi mlečni obrati v Sloveniji, to je z izgubami. Do teh izgub prihaja zaradi negativne razlike med proizvodno in prodajno ceno mleka. Izguba je trideset dinarjev za liter mleka. Lani smo poslali na trg pet milijonov litrov mleka in si s tem prislužili 150 milijonov dinarjev izgub. To so velikanske rdeče številke, ki smo jih pokrili znotraj naše temeljne organizacije na rovaš hmelja.«

– Kateri pa so vzroki za to, da je agroživilstvo zabredlo v tako globoko krizo?

»V družbenem sektorju so poglavitna obremenitev previsoke obresti. Z administrativnim določanjem cen in z obravnavanjem kmetijstva kot sredstva za zaščito življenjske ravni so nam že v preteklosti povsem preprečili, da bi dosegli lastni kapital. Nenehno izkoriščanje kmetijstva na račun drugega gospodarstva je opravilo svoje. Samo lani smo izgubili v Sloveniji zaradi cenovnih razlik približno 1.570 milijard dinarjev. Docela nesprejemljivo je, da nam visoke obresti odžirajo dohodek, ta pa se nato preliva v žepe drugih delovnih organizacij, ki ne ustvarjajo nobenih novih vrednosti. In na rovaš zaščite standarda zaviramo rast cen mleka in drugih pridelkov, medtem ko stroški rastejo.«

– Dodatne težave so kmetijstvu prinesle tudi posledice nesreče v Černobilu. Kako jih čutite?

Kdo bo poravnal škodo?

»Letos bomo pridobili za osem do devet tisoč litrov mleka manj, pri tem pa smo načeli tudi zaloge suhe krme, ki smo jih načrtovali za jesen. Naša farma se je držala ukrepov republiške inšpekcije še tri tedne dlje, kot je bilo predpisano, in kravam nismo dajale sveže trave, tako da je bilo naše mleko vseskozi neoporečno.«

– Ali zdaj še ugotavljate vsebnost cezija in stroncija v vašem mleku?

»Cezij in stroncij sta – podobno kot pesticidi – nujno zlo, s katerim se bo morala naša družba sprijazniti. Mleko pregledujemo tedensko in reči moram, da so koncentracije teh snovi v dopustnih mejah. Kdo bo poravnal nastalo škodo v kmetijstvu zaradi nesreče v Černobilu, tega ne vemo. Vse kaže, da nihče. Obljubljajo nam sicer ugodnejše pogoje kreditiranja. Vendar pa nam izgubljenih sredstev ne more nihče povrniti. Morali jih bomo pač sprejeti na lastna ramena.«

– Slišati je, da se izredno povečuje črni zakol živine. Kako je to?

»Kot računajo, je kar 53 odstotkov zakola živine v

»Primorani smo izvažati najboljše kategorije mesa, v zameno pa dobimo večje količine manj kakovostnega mesa in nekaj deviz. To pomeni, da izvažamo goveja stegna, dobimo pa, poleg deviz, večjo količino raznih mesnih odreznin, iz katerih potem delamo mesne izdelke. Zato je kakovost mesnih izdelkov, ki jih ponujamo našemu porabniku, spod vsake kritike. Žal je to tudi zato, ker si porabnik, zaradi zmanjšane kupne moči ne more privoščiti salam, ki bi bile narejene iz kakovostnega mesa, saj bi bile nekajkrat dražje kot zdaj.«

Sloveniji na črno. To je podatek, ki so ga v Sloveniji dobili na temelju odkupa kož. V nekaterih občinah doseže črni zakol tudi nad 60 odstotkov. Tako si namreč zasebniki pomagajo, da ne propadejo. To je zadnji izhod za rešitev pred rdečimi številkami.«

– Zakaj pa se krči stalež živine v družbenem sektorju?

»Večina organiziranih gospodarstev krči matične črede, med njimi tudi Hmezad, ker pač drugače preprosto ne gre naprej. Izgube so namreč prevelike. Velikanska je tudi škoda zaradi tega, ker načenjamo matično čredo. Za osnovo našega genetskega potenciala smo namreč kupili pred leti danske in izraelske krave. Selekcionirali smo jih in dosegli 6000 litrov mleka na kravo letno. Če bi naša družba potrebovala več mleka in bi bila za to pripravljena plačati, bi lahko namolzli tudi več mleka. Vendar pa le z večjim vlaganjem v tehnologijo.«

– Koliko svoje živine ste doslej prodali?

»Dozdaj smo prodali doma od 1000 do 1200 glav genetsko visokovrednih krav.

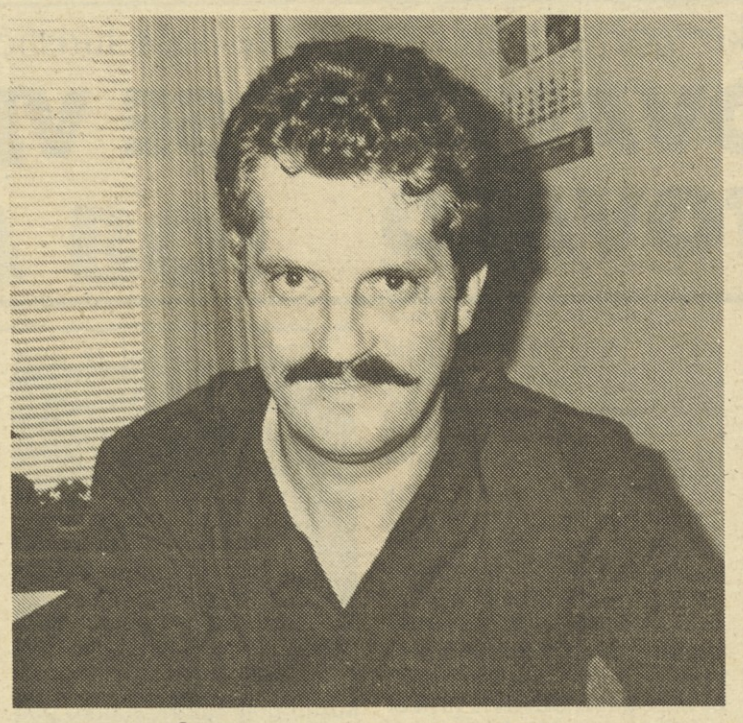

Srečko Čater: »V stari Jugoslaviji smo bili sposobni prehraniti svoje ljudi, danes pa jih ne moremo.«

S tem smo pomagali oblikovati matično čredo tudi drugod in pripomogli k povečani proizvodnji mleka v Sloveniji in v Jugoslaviji.«

– Kakšna škoda pa nastaja zdaj s krčenjem matične črede?

»Škoda je velikanska. S tem ko krčimo matično čredo, zmanjšujemo selekcijske učinke. Zaradi krčenja matične črede ne bomo mogli dajati plemenske živine v širši prostor. In tretjič, dotok mleka v mlekarne, ki je bil dozdaj zagotovljen, se bo zmanjšal. Zasebni sektor pa je glede zagotavljanja mleka zelo labilen.«

Kot bi bili na pogrebu

– Kako široko je segla prodaja vaše živine?

»S težkim srcem smo se letos odločili, da del matične črede prodamo. Počutili smo se kot na pogrebu. Zdaj smo to prodajo ustavili, ker čakamo na pridelek hmelja. Če ne bo takšen, kot ga pričakujemo, bomo primorani našo čredo še naprej zmanjševati. Za zdaj smo jo zmanjšali od 1100 na 1000 glav. Če bi bile gospodarske razmere vsaj malce bolj ugodne, pa se za prodajo sploh ne bi odločili.«

– Kje vidite rešitev za težave, v katerih se je znašlo naše agroživilstvo?

»Vprašati bi se najprej morali, kakšna je sploh vloga hrane v naši družbi: ali jo dejansko potrebujemo ali ne? Vprašati bi se tudi morali, ali sploh kdo ve, koliko je bomo potrebovali leta 2000? Zdaj pa poglejte. Letos smo namenili za uvoz hrane, zvečine za potrebe turizma, dve milijardi dolarjev. Računamo pa, da bomo od turizma iztržili milijardo dolarjev. Kakšen račun je to? To je odraz naše zgrešene kmetijske politike. Po nepotrebnem bomo porabili dve milijardi dolarjev, ki bi jih lahko vložili v razvoj kmetijstva!«

– Očitno gre za kratkovidne odločitve.

»Seveda. Glejte, v stari Jugoslaviji smo bili sposobni prehraniti svoje ljudi, danes pa jih ne moremo. Še posebej pa poudarjam tole: praznjenje hribovskih predelov je narodna katastrofa, nad katero bi se morali resno zamisliti. Praznjenje hribovskih območij je posledica tega, da samega dela danes sploh ne cenimo. Kmetije so nastale v času fevdalizma, preživele so kapitalizem, danes pa jih naša družba pušča propadati.«

Bolj ceniti delo

– Kako torej pomagati kmetovalcu?

»Temu delavcu, ki živi izključno od kmetijstva, moramo zagotoviti, da bo lahko od svojega poštenega, trdega dela tudi pošteno živel. Ne pa tako, da postavimo tovarno, brez čistilnih naprav seveda, in smo s tem povzročili dvojno škodo: zavrli smo razvoj kmetijstva in po nepotrebnem zastrupili naravo, to je vodo, zrak in zemljo. Skrajni čas je, da začnemo delo bolj ceniti in to je tisto, za kar se moramo v sindikatih najbolj boriti. Delo bi moralo biti temeljna vrednota v našem sistemu. Temu primerno bi ga morali tudi finančno in moralno ovrednotiti.«

– Kakšne pa so naše možnosti za izvoz hrane?

»V Evropski skupnosti imajo hrane dovolj, saj že dve desetletji intenzivno vlagajo velikanske vsote denarja v kmetijstvu. Tja lahko prodremo le z največjo kakovostjo. Sleherno govorjenje o strahotnih možnostih za izvoz hrane je nesmiselno, dokler najprej ne poskrbimo za našo samooskrbo. Šele potem naj bi nastopili – in sicer z visoko kakovostjo – na svetovnem trgu.«

– V katero smer torej gremo?

»Ne vem, kakšno smeri sploh imamo. Vse skupaj je prepuščeno trenutnim potrebam. Nimamo stabilne politike na tem področju. Nihanja so tako velika, da ne omogočajo stabilnega gospodarjenja. Naj navedem primer: poleti dobijo kmetje za kilogram pšenice manj, kot pa morajo jeseni plačati za kilogram otrobov. To je nesmisel.«

– V republiki zdaj pripravljajo novi zakon, ki bo vseboval ukrep za pospeševanje pridobivanja hrane. Kako na to gledate?

»Utvara bi bila pričakovati, da bomo z zakonom rešili vse nakopičene težave v kmetijstvu. Je pa to prvi korak v tej smeri. Vendar pa bomo morali zakon spremljati še drugi pogoji: predvsem bo treba zagotoviti enakopravne možnosti za gospodarjenja. Kmetijstvo mora dobiti v naši družbi tisto mesto, ki mu v resnici pripada. Mi, ki delamo v kmetijstvu, bi radi naposled dopovedali vsem drugim, da smo sestavni del te družbe in da nam je treba zagotoviti takšne razmere, da bomo lahko normalno delali. Ne moremo in ne smemo več ostajati na robu dogajanj.«

Marija Frančeškin

PRED IZIDOM

v Založbi Delavska enotnost

– zbirka družboslovje

Miroslav Glas:

DELITEV PO DELU V SOCIALISTIČNI DRUŽBI

V delu namenja pisec pozornost vprašanjem delitve po delu oziroma po rezultatih dela kot vprašanju, ki je nenehno aktualno, saj so rešitve na tem področju gospodarsko, socialno in politično zelo pomembne in občutljive. Vodilna misel dela je, da je potrebno delitev obravnavati v njeni celotni ekonomski in socialni vlogi in v celotnem sklopu od osebnega dohodka posameznega delavca, dohodka gospodinjstev (družin), njihove sprotne porabe, premoženja ter blaginje kot končnega cilja gospodarske dejavnosti ljudi. Od razmišljanja o zamisli delitve po delu v klasični ekonomski misli socializma prehaja avtor na sistem delitve v sodobnih socialističnih deželah. Razčlenjuje tako temeljno zamisel kot dejanske rezultate, dokumentirane z vrsto podatkov. Poudarek je seveda na delitvi v Jugoslaviji, z najširšim gradivom o delitvi dohodkov delavcev, dohodkov in premoženja delavskih gospodinjstev v Sloveniji v začetku osemdesetih let. Delo je zbir avtorjevega večletnega raziskovalnega dela.

Knjigo lahko naročite na naslov Delavska enotnost, Ljubljana, Celovška c. 43, kupili pa jo boste lahko v vseh knjigarnah po Sloveniji.

V Celju odprt novi del bolnišnice

VSAK DELAVEC JE PRIMAKNIL DINAR

Kazalo je že, da bodo, kot marsikje – omagali. Potem so vrgli pod drobnogled vse naložbe – tudi celjsko bolnišnico. Prizadevni odbor ni vrgel puške v koruzo. V ponedeljek je Franc Ban, predsednik organizacijskega odbora za izgradnjo bolnišnice, sicer predsednik sozda Merx, na skromni slovesnosti odprl prvih štirinajst specializiranih ambulant od predvidenih štirideset.

Za posodobitev bolnišnice so doslej vložili 2,44 milijarde dinarjev – ves načrt pa naj bi izpolnili do leta 1990. Že doslej traja obnova devet let, v prvem delu so uredili infra strukturo, zgradili pralnico in energetske objekte, zidava sedanjega, osrednjega objekta, se je razvlekla na pet let. Po dograditvi vseh objektov bo bolnišnica pridobila novih 33 tisoč kvadratnih metrov uporabnih površin. Za ureditev vseh prostorov, tudi petih operacijskih dvoran, bo predvidoma potrebnih še šest milijard dinarjev.

Na širšem celjskem območju že dolga leta ni bilo naložbe, ki bi to z občinskimi mejami in željami razkosano regijo strnila v isti želji. Tudi s posodabljanjem bolnišnice v regiji najprej niso uspeli strniti svojih vrst. Kaže pa, da je končno prevladala zahteva delavcev, ki so tudi sprejeli največji delež tega ne majhnega, toda prepotrebnega bremena.

Na tisoče sindikalnih delavcev je bilo vsa leta uspešno vpetih v medobčinski sindikalni voz, ki je bil eden izmed najtrdnejših pri tej velikanski akciji, ki je časovno spadala v najkritičnejši čas, ko združeno delo in družbenopolitične asociacije trikrat obrnejo vsak dinar, preden ga spustijo iz rok. Z izredno velikim odmevom med delavci in občinstvom je neutrudnim odbornikom uspevalo za silo mašiti finančne vrzeli, da gradbinci niso dokončno pospravili orodja in gradbišče prepustili zobu časa.

Z dograditvijo novega osrednjega objekta, gradili so ga pet let, si je tudi sindikat v Celju postavil spomenik, ki ga bodo cenili tudi prihodnji rodovi.

Janez Sever

Tekstilci imajo velike možnosti za obogatitev naše turistične ponudbe

SODELOVANJE BI SE VEČ KOT OBRESTOVALO

Vsako leto po koncu glavne turistične sezone ugotavljamo, kolikšen je devizni izkupiček. Tedaj so mnenja deljena. Mnogi so zadovoljni s skromnim povečanjem deviznega priliva, še več pa je takih, ki pravijo, da še zdaleč ne znamo izrabiti vseh možnosti. In imajo povsem prav. Medtem ko v turistično razvitih državah znajo ponujati in tudi vnovčiti svoje izdelke, denimo Italijani čevlje in konfekcijo, Španci usnjeno galanterijo, izvrstna vina, olive, sadove morja in podobno, se pri nas nekako ne znajdemo, čeprav imamo veliko stvari, po katerih bi še kako segali tuji turisti. Če bi jim le znali ponuditi in če bi le bili nekoliko bolj iznajdljivi, domiselni in agresivni.

Med neizkoriščenimi možnostmi je tudi naša tekstilna industrija. Saj veliko prodamo na tujem, doma, kjer bi lahko za iste izdelke iztržili neprimerno več, pa premalo. Imamo pa zato res velike možnosti, saj vsako leto obišče Jugoslavijo prava armada tujih turistov.

Delavci ONA ON so pripravili načrt za dvig kakovosti turistične ponudbe, saj so prepričani, da jim bo s sodelovanjem tekstilne industrije in dopolnitvijo nekaterih predpisov, predvsem pa z lastnimi prizadevanji, to tudi uspelo. Za to so oblikovali skupino svojih in zunanjih sodelavcev, strokovnjakov za oblikovanje tekstila, arhitektov, tekstilnih tehnologov in oblikovalcev notranje opreme. To so mladi ljudje, polni idej, ki že danes uspešno sodelujejo s turističnimi organizacijami.

V ONA ON so s posebno raziskavo ugotovili, kaj s področja tekstilne industrije najbolj potrebujeta gostinstvo in turizem, kaj slovenski kupec kot turist in kakšno ponudbo velja pripraviti za naše goste oziroma turiste iz tujine.

Razstava »tekstil za turizem«, ki so jo te dni pripravili strokovnjaki ONA ON v ljubljanskem Cankarjevem domu, je pokazala sicer ozek, vendar reprezentativen izbor tekstila za delavce, ki delajo v turizmu, in za opremo turističnih objektov. Ob tej priložnosti je izmenjalo svoje poglede na to problematiko okoli petsto strokovnjakov iz turizma in tekstilne industrije, ki so nakazali pot, kako bi lahko postali naši cenjeni tekstilni izdelki pomemben sestavni del turistične ponudbe. Ne smemo namreč pozabiti, da je skoraj dvajset odstotkov slovenskih delavcev zaposlenih v turizmu, tekstilni industriji, trgovini na drobno in na debelo s tekstilnimi proizvodi in da bi se sodelovanje le-teh lahko bogato obrestovalo. Imajo namreč veliko izkušenj in veliko znanja, kar kaže vsekakor čim bolje izrabiti.

Andrej Ulaga

»Tekstil za turizem« ni bila prva in edina taka prireditev v Sloveniji, je pa gotovo izraz sodobnejšega tržnega prijema in višje kakovosti tekstila za turizem. Slika: S. Jerko

Možnosti za preventivni dopust

Glede na okrnjene gmotne razmere delovnih organizacij in ljudi v združenem delu ter skromne možnosti za prepotrebni letni oddih bi bilo prav nameniti preventivnim počitnicam delavcev večjo pozornost. Organizatorji rekreacije in službe za varstvo pri delu pa so še vedno nemalokrat v zadregi, ko hočejo poskrbeti za preventivni zdravstveni oddih delavcev, ki jih ogroža ta ali ona bolezen. Kje vzeti denar za preventivo?

Že od lani velja zakon o celotnem prihodku, ki pravi, da se med materialne stroške temeljne organizacije štejejo tudi izdatki za varstvo pri delu, pri tem pa so mišljeni tudi izdatki za specifično zdravstveno varstvo delavcev, če je tako določeno v samoupravnem splošnem aktu. Tako se kot materialni stroški lahko iz letnega prihodka nadomeščajo tudi stroški za medicinsko programirane aktivne oddihe delavcev, tolmačijo zakon o celotnem prihodku in zakon o zdravstvenem varstvu na republiškem komiteju za zakonodajo. V zakonu o zdravstvenem varstvu je določena tudi obveznost delavcev, da si zagotove pravico do zdravstvenih storitev tudi v zvezi z ukrepi za utrjevanje zdravja in sposobnosti za delo. Medicinsko programiran aktivni oddih pa je ukrep za utrjevanje zdravja in sposobnosti za delo, kar je predvsem pomembo za ljudi, ki opravljajo zdravju škodljiva dela.

Zato torej ni ovir, da v organizacijah združenega dela ne bi stroškov za tovrstno zdravstveno preventivo knjižili v breme celotnega prihodka. Razumljivo je pri tem, da mora biti vse to ustrezno opredeljeno tudi v samoupravnih splošnih aktih. Marsikje delavci že s pridom izrabljajo omenjeno možnost, kar se jim seveda dobro obrestuje, medtem ko drugod na to pozabljajo in se izgovarjajo na pomanjkanje denarja, čeprav je na dlani, da je preventiva veliko cenejša od kurative.

Andrej Ulaga

TA TEDEN V VAŠI KNJIGARNI:

Grafike Mersada Berberja
od 151.000 din dalje
Uokvirjene, velikost 107 × 78 cm

KNJIGARNA • GALERIJA
DELAVSKA ENOTNOST
LJUBLJANA • TAVČARJEVA 5

ODMEVI

Protest proti neresničnosti in dogmatizmu!

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije Delavska enotnost je v št. 22, 6. junija 1986, obvestila javnost, delavce o stališčih Komisije za vloge in pritožbe 10. kongresa ZSJ, do pritožb delavcev. Pri tem pa seveda na podlagi informacij (dogmatičnih!) govori le o treh pritožbah iz Slovenije, ki so zavrnjene kot neutemeljene, in to **le** na podlagi stališč (toda nezakonitih!) komisije Zveze sindikatov Slovenije. Ta komisija ni nikoli ustrezno obravnavala naših pritožb, kljub temu, da smo to zahtevali!

Naj mimogrede obvestimo javnost, da smo 10. kongresu ZSJ poslali odprto pismo o 12 pritožbah občanov – delavcev, med njimi so tudi delovni invalidi iz Slovenije, ki so jim birokrati odvzeli osnovne človekove pravice! Torej ne moremo javnosti obveščati le o treh pritožbah, ampak o štirinajstih pritožbah delavcev iz Slovenije, in tako je po številu pritožb na 10. kongresu ZSJ Slovenija na **drugem** mestu, Srbija pa na prvem s 26 pritožbami, torej Slovenja ni na predzadnjem mestu, kot je to prikazano v članku na 3. strani sindikalnega glasila pod naslovom Tri pritožbe iz Slovenje.

Ta protest je namenjen predvsem Zvezi sindikatov Jugoslavije, ki je v odgovorih prizadetim na odprto pismo že potrdila svoje tehnobirokratske metode, ki vztrajno ščitijo le oportuniste! Zato odkrito pozivamo javnost, da dá svoje mnenje prek javnih občil o vsem tem, kar se dogaja omenjenim delavcem v odprtem pismu!

Za podpisnike odprtega pisma:
Ćazim Xani-Zoni, Ljubljana, Kamnogoriška 51

Usoda sporazumov dejavnosti

Vprašanja razporejanja dohodka v prvih treh mesecih letos so docela zdramila slovensko politično javnost. To je razumljivo, saj Slovenci oziroma slovensko združeno delo razume razporejanje dohodka le malo preveč po svoje. Vsi mogoči izgovori o upravičenosti takšne delitve niso sprejemljivi, ker se le moramo zavedati razsežnosti naše družbenogospodarske ureditve.

S tem ne trdimo, da je le-ta dobra, da niso nujne temeljite spremembe, vendar se jih lahko lotimo le takrat, ko se zanje dogovorimo (oziroma so predvsem pravno podkrepljene!). Nesmiselno pa se je pogovarjati o možnih spremembah in izjemah, ko je potrebno uveljavljati tekočo, že dogovorjeno ekonomsko politiko. Mar je res potrebno toliko časa in toliko napačnih korakov, da bomo spoznali, da je družbeno gospodarsko življenje hudičevo resna zadeva, ki ga ne kaže zamenjevati s samoupravljanjem.

Pojem »samoupravljanje« si lahko različno tolmačite. To ni noben greh, saj nam to (in ne samo to) potrjuje in dopušča vsakdanja praksa. Seveda pa nikakor ne zagovarjamo stališča, ki bi bila tuja demokraciji ali vplivni demokratični večini.

Zanimivo je, da v javnosti (niti v strokovni!) ni čutiti jasnih opredelitev slovenskih sindikatov do letošnje politike delitve. O tem je sicer nekaj več pisala Delavska enotnost (mislimo na članek Frančka Kavčiča z dne 30. 5. 1986), ki ga pa ne moremo jemati za uradno stališče sindikata. Komentar pa je stvaren in dovolj hrabro napisan.

Stališča sindikata posebej pogrešamo tudi zato, ker nismo navajeni, da bi sindikat ob tako pomembnih vprašanjih »stal zadaj«. Dejstvo, da sindikat le-ni več v središču razprav glede pridobivanja, ne samo razporejanja dohodka, se kaže tudi z njegovo odsotnostjo pri letošnjem usmerjanju politike razporejanja dohodka. Kot nam je znano, o teh vprašanjih niso govorili niti na svetu, ki je posebej za to imenovan pri RS ZSS.

Vprašanje, ki se zdaj samo po sebi postavlja, je jasno. Zanimajo nas vzroki! Ne ostajamo pa samo pri tem vprašanju. Vsaj na eno je potrebno še odgovoriti, odgovor pa pričakujejo člani sindikata, da ne uporabimo zgubljene fraze »delavski razred«. Vprašanje se glasi: – Kakšna je usoda panožnih sporazumov, ki so bili tolikanj opevani (vsaj nekateri so jih!). Ob tem ni nepomemben niti podatek, kolikšen strošek je njihova zasnova. Kaj se je sploh pričakovalo od dela petdesetih delovnih skupin, ki so jih pripravljale! Upoštevati je potrebno tudi njihova različna izhodišča, različno teoretično strokovno znanje, sposobnost in voljo za oblikovanje učinkovitih sistemov organiziranja in vrednotenja dela...

Dovolj je vprašanj, pa vendar: sporazumi dejavnosti so letos torej postavljeni na sranski tir. Ni jasno, če jih bo sindikat znal in mogel dvigniti na kakovostno višjo raven.

Ni dovolj, vendar nekaj je le bilo narejenega. Mar bomo na to pozabili ali pa poskušali povezati v konkretnejšo in tudi poenostavljeno obliko s težnjo po večjem vplivu delavcev na bistvena, ne obrobna vprašanja.

S. D.

§

IZ PRAKSE SODIŠČ ZDRUŽENEGA DELA

Ali lahko sodišče združenega dela spreminja analitično oceno

Pravilnik o osnovah in merilih za delitev sredstev za osebne dohodke predvideva analitično metodo vrednotenja del in nalog. Ta upošteva tudi deloma razmere, med drugimi tudi nevarnost za nesreče pri delu. Po tem merilu določa pravilnik pet stopenj in delavec je bil ocenjen po tretji stopnji, ki predvideva srednjo nevarnost ali možnost, da pride do nesreče pri delu.

Uveljavljal je spremembo analitične ocene, ker je menil, da mu po teh merilih pripada četrta stopnja, ki predvideva, da gre za večjo nevarnost nesreč pri delu. Če bi se upoštevali četrta stopnja nevarnosti, bi to pomenilo, da mu je treba priznati v skupnem seštevku štiri točke več.

Sodišče združenega dela je ugodilo njegovemu zahtevku, ker je ugotovilo, da opravlja dela in naloge vzdrževalca – elektrikarja, ki mora delo opravljati tudi v transformatorju. Sodišče je menilo, da gre za taka dela in naloge, pri katerih se lahko predvideva tudi najtežje nesreče in ne samo srednje-težke.

Sodišče združenega dela se ni strinjalo s stališčem tozda, da je treba upoštevati tiste delovne razmere, ki jih predvideva pravilnik o razvidu del in nalog. Tudi ni upoštevalo mnenja, da bi sodišče s spremembo analitične ocene in stopnje zahtevnosti dela spremenilo razvid del in nalog. Sodišče res ne more spreminjati razvida del in nalog, ker gre za samoupravni splošni akt ne more določati, kako se ocenjuje dejansko stanje, kajti delovne razmere ugotavljamo in jih ne moremo predpisovati. Če so dejanske razmere pri opravljanju del in nalog drugačne kot jih predvideva razvid del in nalog, potem se seveda upošteva ugotovljeno dejansko stanje. Zato delovne razmere niso predmet samoupravnega urejanja v razvidu del in nalog, ampak gre za objektivno ugotavljanje dejanskega stanja, ki se lahko tudi spreminja, če se spreminja, tehnologija dela ali druge okoliščine, v katerih delavec opravlja delo.

I. Ž.

Jože Hrženjak, rudar, Senovo

JOŽE, ZLIJ VODO IZ ŠKORNJEV, MALICA BO!

Mogoče bi bile le roke tiste, ki bi pozornemu opazovalcu razodele njegov poklic. Tiste velike lopataste dlani, ki ti kot primež v pozdrav stisnejo vse: srečo ali žalost. Takle, brez čelade, lampe in škornjev, s tistimi sijočimi očmi in nalezljivim nasmehom ti ne razodeva svojega rodnega Gorenjškega hriba v Halozah niti šestnajst let knapovščine.

Ne vem, zakaj in od kdaj, mogoče od takrat pred tridesetimi leti, ko sem prvič resnično videl rudarje v jami, tisto, kar se v jami da videti ob svetilki, živim v prepričanju, da so vsi rudarji nizke rasti. Nabiti, kot bi jih v stiskalnici sploščili, črni kot noč z belimi obroči okrog zenice. Jože Hrženjak pa je visokorasel, plavolas in tršat, z večnim nasmeškom. Dokler ne spregovori o rudarstvu. Takrat mu nasmeh izgine z obraza in ves nekako otrpne, ojekleni.

Jože Hrženjak je predsednik sindikata rudarjev v Senovem. Tako, na izust, se niti ne spomni točno, kdaj mu je bila zaupana prva funkcija od takrat, ko je obrnil hrbet šoli v Zavrču in odrinil v svet. Mladina, pa partija, pa samoupravljanje, pa sindikat. Vmes vojaščina, pa spet mladina, samoupravljanje, partija pa sindikat.

Ne, Jože ni iz Zavrča zavil mimo Donačke gore, da bi se čez Bohor spustil v Senovo Pa v jamo. Ne. Naprej v šolo, potem v jamo in v svet. Kateri svet? Ves svet, ki se ti daje, ko prideš iz jame. Vsak dan, vsako leto, vsako uro.

Rudar in rudar sta dva rudarja. To ni isto. Vsak je drugačen. V vsakem rudniku je delo drugačno. In v vsakem rudniku se še to razlikuje. Vzemimo rudnik Senovo.

Tisti, ki so bili kdaj v tem rudniku tako, na ogledih, obisku, samo odkimavajo z glavo. Pravijo, da za živo glavo ne bi šli več tja.

Tamkaj, v Senovem, ni strojev, sta kramp in lopata, voda in plin, so podgane in malice, ki visijo s tramov. Tamkaj, v Senovem, knapi zavijejo v rov s culo pod pazduho. Redkokje boš še srečal rudarja, ki v jamo pod pazduho nosi zavitek s še eno obleko. V Senovem nosi. Obleko, ki jo preobleče, ko sede k malici, da mu prepih ne bi še bolj skrivenčil hrbtenice. Kajti obleka je gnila od potu, ker v Senovem, ko je čas za malico, fantje pravijo: »Kamerad, zlij vodo iz škornjev, malica bo!« In jo izlijejo. Vodo in znoj.

To je sveta resnica.

»Dvesto sedemdeset se nas je tisto leto vpisalo v srednjo rudarsko šolo. Zdaj, po šestnajstih letih nas je samo še dvanajst rudarjev. In še ti so zvečine invalidi. Tudi mene daje hrbtenica,« pravi Jože, ko pabrekujemo o tem, kaj in kako.

– Rudnik se od rudnika razlikuje, kot rudar od rudarja. Zakaj, Jože, zakaj ste se vrnili v Senovo? Bili ste v Velenju, kjer je lažje.

»Tako je naneslo. Splet okoliščin, družina. Plača gotovo ne. Delovne razmere še manj.«

– Kaj je to v človeku, v rudarju, da se iz dneva v dan in vedno znova sooča sam s sabo in s krutostjo razmer pod zemljo?

»Ne vem. Pridite z mano v jamo in vprašajte fante. Imamo čelo, ki nam ga je štirikrat zalilo. Preden grem v rudnik že po poti razmišljam in razporejam fante, ki jih bom odredil za delo na tem čelu. Vi to težko razumete. Toda v rudniku, pri nas v Senovem pa še posebej, mora rudar paziti najprej nase, potem še na tovariše. Na tem čelu lahko delajo samo resnično najboljši. Preizkušeni, psihično trdni fantje. Tu venomer nekaj poka, škriplje, se usipa. Toda ti fantje morajo vsak zvok poznati in razlikovati, da bi lahko pravočasno pobegnili. Ko trešči, ni časa za beg. Lani je mulj za eno nogo zagrabil kamerada, da se je komaj rešil. . .«

– In je spet v jami?

»Spet. Na istem čelu. Vrsto let sem tudi reševalec. Iz jame sem nosil že marsikaj. Ne vem, ne znam povedati, kaj je to, kar nas drži pri tem delu. Toda drži. Ko pridemo ven in takole sedemo, da kakšno rečemo, vsi bentimo. Kako tudi ne. Poglejte, izkopljemo več, kot je bilo v načrtu, izguba pa je še večja.

Samoupravljanje. Govorimo o samoupravljanju. Kako naj samoupravljamo, če nimamo s čim. Tule imate analizo gospodarjenja in pojdite po vrsti. . .«

Predme potisne gospodarsko poročilo, ki je že skoraj cvetočih robov, toliko je bilo prelistavano.

»Začniva tam, kjer naj bi delili ostanek dohodka. Sklade. Ničla. Debela ničla. Kakor koli obrneš, ti ne ostane nič. Same rdeče številke. In to ne samo v našem tozdu. V vsem sozdu. Zato pravim, da naše delo, žrtve, niso cenjene. Energija je draga. Najdražja je tista, ki je ni. To je kot pribito.

In potem poglejva: smo tik pred praznovanjem 190-letnice rudnika. V Senovem bo osrednja slovesnost. Slavje. Praznik. Radi bi medse povabili tudi naše upokojence. Fante, ki so desetletja tu rintali, se grebli za vsako lopato. Ker je rudnik v rdečih številkah, pri nas ni mogoče urediti vsakoletnih srečanj, pogostitev. Še takrat, ko kakšen od aktivnih rudarjev zboli, mu tovariši ob obisku nesejo v vrečki kekse in tablico čokolade. Kot otroku. . .

No, kot rečeno, medse bi radi povabili tudi nekdanje tovariše. In ni denarja. Ni denarja, da bi jim ob 190-letnici stisnili v roke blok za golaž in steklenico pijače. Iz Lisce so šla dekleta v Benetke na sindikalni izlet. Iz stanovanjske gredo na Češko. Mi pa nimamo, da bi na srečanje povabili svoje tovariše.

Greva naprej. V sindikatu smo rekli, fantje, ob tem visokem jubileju povabimo spet medse nekdanje rudarje in jim pripnimo priznanja. Najpridnejšim kakšno medaljo. Da tako ne gre, so rekli na občini. Upokojenci in medalje. Kam pa pridemo. . .

Ozriva se naokoli in poglejva, kdo vse ima benificiran staž! Nič nimam proti miličnikom in ne armadi. Toda ti tovariši odhajajo v pokoj s sto in več dinarji. Moji tovariši pa s petdeset. Povejte vi meni, kaj naj ostareli rudar počne s petdesetimi tisočaki na mesec – zvečine so to ljudje, ki imajo velike družine, so to invalidi, možje, ki so leta in leta garali, da bi bilo njim in nam boljše. Zdaj pa jih ne moreš povabiti niti na slavje ob 190-letnici rudnika. Ti pa bereš ali poslušaš, kako tam nekje, v isti republiki, isti državi, kot milni mehurčki pokajo in se razblinjajo milijarde.«

– In kaj boste naredili?

»Povabili jih bomo. Vse. In nekaterim bomo izročili priznanja. Vsaj to, da bodo vedeli, kako vsaj mi nismo pozabili nanje. Jih odrinili, kot odrineš ob ograjo obrabljen del stroja ali opreme, kot odrineš jalovino. Če bo zaradi tiste klobase in steklenice piva vrag vzel rudnik, stabilizacijo in državo, je prav, da jo vzame in čas, da jo vzame. Ali pa ne bom več niti minute predsednik sindikata in ne član partije. Ne morem biti, razumete?. . .«

– »Jože, zlij vodo iz škornjev, malica bo,« mu pravim.

Janez Sever

Dinar in deviza v teoriji in jugoslovanski praksi (4)

KUPNA MOČ DINARJA BO ŠE PEŠALA

Emil Lah

Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča v Ljubljani je prejšnji mesec pripravila študijski tečaj za diplomirane ekonomiste, ki so se lotili teme »Dinar in deviza v teoriji in jugoslovanski praksi«. Štirije uvodni referati in okrogla miza udeležencev so bili zelo zanimivi s toretično-strokovnega in praktičnega vidika delovanja jugoslovanskega gospodarskega sistema. V zadnjih treh številkah smo v krajši obliki povzeli razmišljanja prof. dr. Ivana Ribnikarja o devizni in dinarski bančni vlogi, uvodni govor prof. dr. Iva Fabinca o devizi kot državni in družbeni lastnini in razpravo doc. dr. Miroslava Glasa o deviznih prihrankih prebivalstva in o njihovem vplivanju na jugoslovanska gospodarska gibanja. K omenjenim strokovnim razpravam bomo tokrat poskušali prispevati poljudno razmišljanje o dinarju in devizi v luči sedanjih gospodarskih gibanj in ekonomskih interesov države, bank, podjetij in prebivalstva.

Zelo veliko neukih Jugoslovanov je v sedemdestih leti zelo malo razmišljalo o dinarju in devizi v teoriji in jugoslovanski praksi. To je bila logična posledica takratnih gospodarskih razmer in denarne politike, s katero smo vrednost dinarja v primerjavi s košarico konvertibilnih valut močno precenili. Tako smo zavestno pocenili uvoz opreme, blaga za široko porabo in tuji kapital, podražili pa so se jugoslovanski izvozni izdelki. Povprečni Jugoslovan si je lahko marsikaj privoščil, o čemer so lahko na primer v Bolgariji le sanjali, še zlasti zaradi ugodnih potrošniških posojil za nakup avtomobila, stanovanjske opreme in še bi lahko naštevali. Tudi gospodarstvu (na videz) ni šlo slabo, saj je lahko z uvozom in tujim denarjem posodobilo proizvodnjo, kupovalo tuje licence in podobno. Na začetku osemdesetih let pa je prišlo do korenitega zasuka (zaradi nujnosti odplačevanja nakopičenih dolgov do tujine), devalvacij dinarja in revalvacij posameznih konvertibilnih valut. V obdobju od 1979 do 1984 se je nakaterim konvertibilnim valutam (na primer dolarju) povečala vrednosti v primerjavi z dinarjem za več kot tisoč odstotkov! Nakupi opreme, surovin, reprodukcijskega materiala in blaga za široko porabo za podjetja oziroma prebivalstvo so postali na tujem zelo dragi, hkrati pa je začela kupna moč dinarja pešati tudi na domačem tržišču. Dinar je kar naenkrat postal simbol ekonomske neučinkovitosti, zgrešenih naložb... Na drugi strani pa so konvertibilne devize postale »suho zlato«, po katerem je bilo (in je še) iz dneva v dan vse večje povpraševanje v Narodni banki Jugoslavije, poslovnih bankah, podjetjih, med ljudmi na ulicah.

Hvala, dinarjev pa ne

Kot je znano, se je razpasla prodaja nekaterih domačih izdelkov zgolj za devize, ki smo jo nato začeli preganjati z ideološko gorjačo. Sedaj je moč kupovati za devize le tuje izdelke v konsignacijski prodaji, če seveda izvzamemo t. i. črno preprodajo avtomobilov ali hiš za devize, ki še vedno cveti, čeprav v manjši meri kot pred nekaj leti. Kdor ima devize v banki, pa lahko z njimi kupuje dobrine v Trstu, Celovcu in drugje v tujini, kjer radi rečejo, hvala, dinarjev pa ne sprejmemo.

V kavarniških pogovorih o dinarju in devizah zato takoj pomislimo na vse slabosti, ki so se prilepile na dinar, ki ga prejemamo v kuvertah vsah mesec in s katerim si lahko realno privoščimo vse manj dobrin, predvsem zaradi visoke domače inflacije in nenehnih podražitev hrane, pijače, obutve, tekstila in tako dalje. Mnogi si pomagajo tako, da na nezakonit način na črnem trgu kupujejo tuje valute z dinarji, pri čemer je treba odšteti na primer za zahodnonemško marko okoli 12 do 15 odstotkov več kot določa uradni tečaj. Seveda ne gre za špekulacije, vsaj v večini primerov ne, ampak so v te nakupe ljudje prisiljeni, ker doma ni mogoče kupiti nadomestnih delov za domače avtomobile, ker je južno sadje pri nas predrago in podobno. Tudi nekaterih zdravil pri nas ni mogoče dobiti. Kdor varčuje v dinarjih – tudi teh je nekaj – pa zaradi prenizkih obresti na vezane vloge realno izgublja precejšen del svojega finančnega premoženja.

Kdaj bo dinar konvertibilen

Prav gotovo s pešanjem kupne moči dinarja marsikdo ni zadovoljen, še posebej ne delavci, ki živijo iz rok v usta in ki si ne morejo privoščiti občasnega nakupa tujih valut in nakupov v tujini. Za gospodarstvo, prebivalstvo in vso družbo bi bilo torej koristno, če bi bil dinar v odnosu do konvertibilnih valut konvertibilen (zamenljiv). V nekem smislu je dinar že sedaj konvertibilen, saj imamo uradni tečaj, občani pa lahko tuje valute prodajo bankam in kupijo dinarje. Seveda pa tega domala nihče ne počne, če ni v to prisiljen, ker dinar ne opravlja funkcije hranilca vrednosti. V ekonomskih odnosih s tujino pa se kupčije sklepajo v konvertibilnih valutah, saj bi bila uporaba dinarja zaradi njegovega nihanja (padanja) preveč tvegana in zamotana. Dinar je potemtakem v primerjavi s košarico konvertibilnih valut v absolutno podrejenem položaju. Tako pa bo vse dotlej, dokler nam ne bo uspelo znižati sedanje previsoke inflacije, povečati družbeno produktivost dela in zmanjšati naš dolg v tujini.

Strah pred dinarjem

Žal se inflacija v zadnjih nekaj letih povečuje, produktivnost dela pada, naš dolg v tujini pa se ne zmanjšuje. Gospodarstvo in ljudje zato bežijo od dinarjev, in jih spreminjajo – če se le da – v tuje valute, najrazličnejša posojila z nizkimi obrestnimi merami, v različne oblike t. i. realnega premoženja (oprema, stroji, stanovanja, avtomobili, stanovanjska oprema, itd.). Živila v samopostrežnih trgovinah in različne drobnarije življenjskega pomena pa moramo le kupovati z dinarji, tako da posledice njegovega hiranja še kako čutimo, če hočemo ali ne. Stalno lepljenje novih cen na izdelke pa nas sili k čimhitrejši porabi na vrat na nos, saj se varčevati v dinarjih ne splača. In dokler bo tako, se nam bodo vedno zasvetile oči, ko bomo imeli v rokah tujo valuto.

Konec

NOVO V ZBIRKI

aktualna tema

št. 37

Bogomil Ferfila

EKONOMIJA IN POLITIKA

Znanost krize ali kriza znanosti

ZALOŽBA DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Celovška 43, telefon 320-403 (Marketing).

Volitve in odmevi nanje

Avstrijske volitve novega predsednika so še vedno v ospredju zanimanja svetovne javnosti in to kljub temu, da so se odvijale v relativno majhni in stabilni državi. Volilci so se – kot vemo – odločili za dr. Kurta Waldheima, predvolilna zborovanja, preštevanje volilnih glasov in zmaga kandidata ljudske stranke pa še kar naprej polnijo časopisne vrstice. Vprašanje je, od kod takšno zanimanje za te volitve, ki so dobile v javnih občilih neverjeten odmev. Zanimanje svetovne diplomacije, časopisja in človeka z ulice za ameriške volitve je na primer razumljivo sam po sebi, predvsem zaradi vloge, ki jo ZDA igrajo v mednarodni skupnosti. Argentinske volitve so bile v ospredju zanimanja zaradi konca dolgoletne diktature in napovedane demokratizacije argentinske družbe, ki je naletela med večinsko demokratično javnostjo v svetu na odobravanje. Tudi nekdanje francoske volitve, na katerih so zmagali socialisti s Françoisom Mitterrandom na čelu, so bile deležne v svetu velike pozornosti zaradi zasuka v francoski zunanji in notranji politiki. Za pravkar končane avstrijske volitve pa tega ne bi mogli reči, saj sta avstrijska nevtralnost in rahla nagnjenost k Zahodu politični vrednoti, ki ju mora spoštovati sleherni izvoljeni avstrijski predsednik.

Kot so pokazali odmevi na predvolilna zborovanja in priprave na avstrijske volitve, se je svet tokrat tako živo zanimal za avstrijske volitve predvsem zaradi osebnosti Kurta Waldheima, nekdanjega avstrijskega zunanjega ministra in generalnega sekretarja Organizacije združenih narodov. Le-ta je med drugo svetovno vojno sodeloval v fašističnem divjanju po Evropi, hkrati pa je bil proglašen za vojnega zločinca. Avstrijske volitve so se zato spremenile v izpit pozabe vsega, kar se je v preteklosti dogajalo, nekateri pa so jih razumeli tudi kot oprostitev vseh zločinov nad posameznimi narodi. Seveda je jasno, da zgodovinski spomin na neodpustljive grehe fašizma in njegovo nacistično ideologijo nikoli ne more zbledeti, pa naj mine od takrat štirideset ali pa štiristo let. Avstrijci so kljub temu poudarjali in še poudarjajo, da so volitve predsednika njihova notranja zadeva, čeprav je očitno, da pred preteklostjo ne morejo zbežati niti Avstrijci niti ves svet, pa če bi si to vsi skupaj še tako želeli.

Minulih avstrijskih volitev pa seveda ne kaže motriti le iz zornega kota obračunavanja s preteklostjo in njenimi temnimi platmi, ampak tudi z vidika sedanjih političnih razmer v Avstriji, ki jih marsikateri komentator osvetljuje zgolj v luči strankarskih nasprotij med socialistično in ljudsko stranko. Pod kopreno političnih interesov se namreč skriva razredna sestava avstrijske družbe, ki je v bistvu aristokratsko obarvana in ima kapitaliste na oblasti. Kako ohraniti status quo pa bo tisto osrednje politično vprašanje, ki mu bo sedanji predsednik namenjal največ časa in predsedniške energije.

Emil Lah

O kongresu zahodnonemške sindikalne zveze

OKRNJENA PRAVICA DO DELA

Na minulem zveznem kongresu v Hamburgu je z večino glasov ponovno izvoljeni predsednik Nemške sindikalne zveze DGB Ernst Breit v svojem referatu nanizal vrsto očitkov na račun ukrepov konservativno-liberalne vlade, ki so v zadnjih nekaj letih, odkar je ta koalicija na oblasti, prikrajšale zahodnonemške delavce in nameščence za nekatere pravice, uveljavljene za vlade socialnih demokratov in že prej.

Te očitke je ponovno izvoljeni predsednik DGB udeležencem kongresa in zahodnonemški javnosti posredoval v obliki jasno izoblikovanih, preprostih misli. Navedimo jih nekaj: kdor omejuje socialne dajatve, tvega, da bo okrnil lojalnost prizadetih. Manj nevarno je, če vladajoči državljanom nič ne dajo, kot da jim vzamejo to, kar že imajo.

Konservativci že dolgo poudarjajo, da nova revščina, na katero med drugimi opozarjajo sindikati, ni vprašanje dohodkov, marveč zadeva, ki da je nastala v domišljiji tistih, ki se zavzemajo za pravice delavcev. Kot meni Breit, je logika delodajalsko mislečih politikov taka, da siromašni ne delajo, če jim kaj daš. Nasprotno bogati delajo le, če dobijo še več.

Idealni lik neokonservativizma je podjetnik pred porabnikom. Delojemalci v »svetu gospodarskih čudežev« nastopajo le kot moteči dejavnik. Toda tam, kjer so rast, uspešnost in napredek odvisni zgolj od svobodnega podjetniškega trgovanja, nastajajo plodna tla tudi za zastoj, neuspehe in nazadovanje zlasti na socialnem področju. Tam, kjer velja trg kot edino zveličavni motor in podjetnik edina gonilna sila, je sindikat nezaželen dejavnik, pesek v mehanizmu družbe (kakršno si namreč zamišlja neokonservativizem).

»Politiki sprememb« očitajo sindikatom dolg seznam grehov. Nezaposlenost in posledice posodabljanja gredo na njihov račun. Po njihovo sindikati preprečujejo učinkovanje ponudbe in povpraševanja na tržišču dela, v obratih in upravah pa onemogočajo prožnejše nameščanje delovne sile. Sindikati naj bi bili tudi krivi, da se stroški ne znižujejo in da dobiček ne raste.

Delovna sila je za strokovnjake, ki zagovarjajo »spremembe«, zgolj dejavnik, ki povzroča stroške. Dopusti in zdravljenje so mrtev čas, ne pa socialne kategorije, ki pripomorejo k izboljševanju zdravja in večji delazmožnosti zaposlenih.l

Računalniki, kabli in roboti naj bi po mnenju neokonservativcev zahtevali prožnejši delovni čas, gibkejše delovne pravice in individualizacijo delovnih razmer, Breit pa odgovarja, da so te zahteve tako stare kot gugalnik in parna lokomotiva.

Možnost, da bi si priborili pravico do svobode, je slej ko prej odvisna od tega, v čigavi lasti so proizvajalna in druga sredstva. Vsekakor pa je treba z delom zaslužiti za preživljanje. Vendar je pravica do lastnine zakonsko urejena, medtem ko so delavci za pravico do dela neredko prikrajšani, je bila sklepna Breitova misel.

Nande Žužek

Čeprav se tisto nedeljo popoldan v Londonu ni skoraj nič dogajalo, sem imela po svoje prav srečo, da sem naletela na demonstrante. Protestirali so proti apartheidu in mimoidoče pozivali, naj podpišejo peticijo, ki jo bodo poslali svoji vladi; pozivali so tudi k množičnim demonstracijam za svobodo in enakost vseh ljudi v Namibiji in Južni Afriki.

S POTI PO ANGLIJI

Še pred leti se je v Londonu, 12-milijonski angleški prestolnici, trlo tujih turistov. Letošnji junij pa slabo kaže. Londonu manjkajo predvsem njegovi najboljši turisti Američani – očitno so se zelo ustrašili terorizma in černobilskih atomov, ki jih je veter raznesel po domala vseh evropskih državah. Tako London sameva. Prazne so restavracije, gostilne, prazne so trgovine, muzeji in tudi taksiji, ki takole prazni stojijo pred semaforjem v strogem središču mesta (Oxford Circus) in čakajo na potnike, ki jih ni in ni. Naj še zapišem, da je v Londonu letos tudi veliko manj Avstralcev in Japoncev.

Nekaj minut hoda od Trafalguar squara proti parlamentu je slavni Downing street 10, kjer živi Margaret Thatcher, železna lady, ki jo krivijo za čedalje večje socialne razlike, za slabo šolstvo in brezposelnost. Žal vhoda v njeno hišo nisem mogla fotografirati, ker sta tam stala dva policaja. Poleg tega pa je bil vhod zavarovan še z železno ograjo, kar se za železno lady spodobi. Policaja sta bila na moč prijazna. Tudi onadva pogrešata nadležne turiste, ki sta jih včasih odganjala, zdaj pa se prav rada zaklepetata s turisti, da jima služba prej mine.

Za konec pa še turistična. Tale londonski avtobus se tudi ne more pohvaliti, da bi bil poln turistov. Toda Londončani že od nekdaj živijo in dihajo s turizmom. Povsod je čisto (še posebno stranišča) in vsi so prijazni. Vedo pač, da je življenje, še posebno turizem, daj – dam. Govori pa se, da bo London v kratkem ob svoje znamenite takstije, dvonastropne avtobuse in svoje slavne rdeče telefonske govorilnice. Baje jih bodo za drag denar kupili petični Američani. Angleži pa bodo vse to dobili novo. Saj pravim, da se morajo tudi Britanci in ne le mi – uklanjati mednarodnemu kapitalu.

Besedilo in slike: Neva Železnik

Tudi Indonezijo pesti pocenitev nafte

NIŽJE OBRESTI ZA POSOJILA

Prvič po dvajsetih letih grozi Indoneziji nazadovanje namesto gospodarskega napredka. To je za Suhartovo vlado tem težji udarec, ker bodo aprila prihodnje leto v Indoneziji parlamentarne volitve.

Težji gospodarski položaj je voda na mlin muslimanskim skrajnežem, ki bodo svojo dolgoletno kritiko Suhartovega prozahodnega režima zdaj uporabili za poglavitno geslo predvolilnega boja.

Čeprav vojaki v Indoneziji vzdržujejo red in mir, se v zadnjem času množi val skrivnostnih napadov, v katerih na tuja, zlasti ameriška in japonska poslaništva padajo primitivno izdelane rakete, znamenja iz podzemlja napovedanega boja.

Temeljni problem Indonezije ta čas so padajoče cene nafte. Medtem ko je že aprila sprejeti proračunski načrt za leto 1986/1987 temeljil še na ceni nafte 25 dolarjev za sodček, je zdaj ta cena padla že na 13 dolarjev. Udarec je tem težji, če vemo, da se kar 70 odstotkov proračunskih dohodkov Indonezije napaja iz prodaje nafte in zemeljskega plina.

Da bi spodbudila razvoj domače industrije, je indonezijska vlada maja sprejela ukrepe za pospeševanje naložb, ki pa so razočarali domače in tuje investitorje. Zato je dodatno sklenila znižati obresti za posojila od prejšnjih 18 na 13 do 14 odstotkov.

Najpomembnejša sprememba, ki jo je uveljavila vlada, je vsekakor enakopravno obravnavanje tujih in domačih vlagateljev, tako, da tri četrtine kapitala ostanejo v rokah domačih firm, da se najmanj polovica naložbe opravi prek trga kapitala, ali pa da najmanj 31 odstotkov pripada vladi oziroma enemu od indonezijskih partnerjev, petina kapitala pa teče prek borze.

Nameni indonezijske vlade so jasni. Spodbuditi namerava gospodarstvo, da bo poslovalo prek borze, ki je v devetih letih, odkar so jo odprli, registrirala le štiriindvajset tvrdk. Enakopravno obravnavanje podjetij, ne glede na njihovo poreklo, pa tujim vlagateljem med drugim nudi možnost, da najemajo posojila tudi pri indonezijskih bankah, ki nadzirajo več kot tri četrtine denarnega trga v državi. Enakopraven položaj tujim tvrdkam tudi omogoča, da v Indoneziji tudi same prodajajo, kar jim je bilo po deset let starem prejšnjem zakonu prepovedano. Prodaja kakršnega koli blaga je doslej potekala izključno prek domače maloprodajne mreže.

Nova ureditev je pogodu predvsem Japoncem, ki so v svojih obratih v Indoneziji doslej izdelovali več za tamkajšnje tržišče kot za izvoz. Obsežno indonezijsko tržišče pa je spričo dobre kupne moči (Indonezija ima več kot 165 milijonov prebivalcev) zanimivo zlasti za izdelovalce blaga za široko porabo, ki so prišli iz tujine ali pa poslujejo zvečine s tujim kapitalom.

Končno pa ukrepi, ki jih je za spodbuditev razvoja gospodarstva nedavno sprejela indonezijska vlada, tujim vlagateljem dopuščajo, da lahko svoj kapital vlagajo tudi v tiste industrijske dejavnosti, ki so bile doslej zanje zaprte.

N. Ž.

Komentar Viktorja Žaklja o ukrepih tekoče ekonomske politike (iz junijske številke Revije za razvoj)

ODLOČANJE V PRID POVPREČNIH – ODLOČANJE ZA ŽIVOTARJENJE

S celo vrsto ukrepov v zadnjem času se čedalje bolj oddaljujemo od deklarativne opredelitve za tržno-plansko gospodarstvo. Dajemo zobati konjem, ki nas ne morejo potegniti iz blata.

Naša ekonomska in družbena kriza postaja naš vsakdan. Teorija cikličnih nihanj kot da ne velja. Mnogi pri ocenjevanju njene razsežnosti pretiravajo, so pa tudi taki, ki razmere pri nas podcenjujejo. Inflacija kot izraz naše splošne ekonomske in družbene neučinkovitosti je očitno dosegla raven, na kateri se ekonomski subjekti, pa tudi večina ljudi začne vesti nepredvidljivo, navidezno nenormalno. Recepti, ki jih za ozdravljenje gospodarstva in družbe predpisujejo domači in tuji »politekonomski zdravniki«, se ne obnesejo. Stanje bolnika se še naprej slabša! Očitno postaja, da korenine krize segajo globlje; ekonomski in politični sistem bo treba po hitrem postopku urezati po meri konkretnega, ne pa idealiziranega človeka neke oddaljene prihodnosti.

Najglasnejši razlagalci vzrokov naših težav trdijo, da je zlasti po letu 1974 začelo slabeti naše skupništvo, razredno, ki naj bi nas povezovalo, je izgubilo tekmo z nacionalnim, ki nas ločuje, vloga države menda slabi, krepila pa naj bi se vloga republik in avtonomnih pokrajin. To – če je seveda res, je to drugo vprašanje – naj bi ogrozilo obstoj države. Sklep je preprost: to, kar smo, lahko ostanemo le, če se v balkanskem loncu prekuhamo in premešamo tako, da postanemo enako (ne)razviti, uvedemo »jugoslovanski jezik«; vse, kar bi poslej svetu ponujali, naj bi bilo opremljeno z znakom YUGO itd. Različnosti, za katere smo še pred časom trdili, da so naše bogastvo in posledica gospodarske razvitosti okolij in fizičnih bivalnih razmer ter zgodovine in podobnega, naj bi postopoma izginile. Čim prej, tem bolje, to se ve!

V nasprotju s temi »zajedničarji« pa sem povsem nasprotnega mnenja. Ne le ohraniti, ampak še poglabljati moramo človeško in narodno individualnost in tako osebnostno oblikovani vstopati v vse prvine sobivanja. Narava ne pozna splošnega in skupnega, pač pa človek, a tako eno kot drugo sestavljajo skrajno individualizirane posamičnosti. To ni kaprica narave, temveč pogoj za njen obstoj. Različnosti se privlačijo, se sovražijo, edino te morejo ohranjati nenehno spopadanje, ki do skrajnosti izkoristijo posameznikove sposobnosti, kar prinaša napredek. Zgodovina potrjuje, da so ekonomsko uspešne in socialno stabilne samo tiste družbe, ki človeške različnosti –naravne, pridobljene in privzgojene – jemljejo kot nekaj naravnega in na njih gradijo ekonomske in družbene odnose.

Posameznik – kolektiv

Prvotno tržno gospodarstvo in z njim povezana liberalistična miselnost sta človeka do kraja individualizirali ter ga privatizirali do te mere, da sta začeli celo zanikovati njegovo družbeno naravo. Socializem v revolucionarni obliki uči: posameznik je malo ali nič, vse je kolektiv. Zato je potrebno postopno vse podružbiti, celo intelektualno ustvarjanje naj bi poslej pripadalo le »kolektivnemu intelektualcu«.

V prid tržnim odnosom je danes manjšina in tega večina ne prenese.

Poglejmo bliže nekaj segedinarstva, nekaj pojavnih oblik egalitarizma kot nasilnega poenotenja različnega.

V javni rabi so množinske oblike. Pluralis maiestatis (ali modestiae) naj bi bila dokaz naše visoke podružbljenosti ter osebne skromnosti. Uvajamo kolektivno delo in prav takšno odgovornost, zato govorimo: »smo naredili«, »smo odgovorni. . .«, v resnici pa je žal vse prevečkrat slišati: »Nisem odgovoren«. Zavzemamo se za enotnost, govorimo o enakosti (tudi tedaj, ko bi bilo edino prav uporabiti pojem enakopravnost), vodilnih ljudi ne individualiziramo, ampak ravno nasprotno, tako da je še v uradnih življenjepisih komaj kanček prostora za osebno stran itd. Vsi mi in vse je torej naravnano na poenotenja, na povprečnost, v celoti se podrejamo kolektivu in njegovim interesom, željam itn. Vprašanje je, kaj pa če nas ta videz slepi. Je to le poza? Obvezna manira!

Da, da! Še vedno smo ljudje z imenom in priimkom, nismo številke, del bezosebne množice, s katero je mogoče manipulirati. Pod meniško kuto človek, v vojaški obleki človek, član stranke človek, član vlade človek. . . Povsod ljudje iz mesa in krvi. Dobri, slabi, egoisti in altruisti, ena sama vseobsegajoča različnost. Znano je: močnejši ko je pritisk na poenotenja različnega, močnejše je trmoglavljenje in vztrajanje posiljevanih pri svojem. Sicer pa sta: individualnost in družbenost v nas, konca iste palice sta. Nasprotovanje ene prvine drugi se izraža kot nezadovoljstvo, dela nas jalove.

Na hitro smo podružbili dobršni del kmetijstva (posledice so znane), ne moremo in ne moremo se otresti strahu pred zasebno pobudo v drobnem gospodarstvu, šolstvo streže povprečnosti, »prava umetnost« tudi. To počnemo celo proti ustavnim opredelitvam. Nihče na glas. Zahtevamo celo odmik od starega ravnanja in ne samo od njega. Toda nič pomembnega se ne zgodi. Podzavestna inertnost je očitno močnejša od volje »subjektivnih sil«.

Zasebne pobude ni, kot da ne bi bilo potrebe po njej. Mar se je res v našo podzavest zasidralo prepričanje, da družbenih smotrov ni mogoče dosegati v sozvočju z individualnimi? Umetnost politike, socialistične še posebej, mora biti vsakokratno skladje med osebnim in družbenim. Naj zapišem drugače: Družbeni in ekonomski sistem morata spodbujati ustvarjalnost ljudi, pehati jih morata k vedno spretnejši porabi moči in uporabljanju znanja, toda obenem morata biti naravnana tako, da pomeni več posamezniku tudi več družbi. Naša težava je, da naša zakonodaja ter ukrepi tekoče in razvojne politike niso bili vedno – žal še vedno niso – naravnani tako, da bi z njimi dosegali oba cilja. Zlasti v razmerah hude inflacije in splošnega družbenega nezaupanja je smešno pričakovati, da bodo pozivi, kot denimo »Občani, potujte manj v tujino, ker država nima deviz.« dali želene učinke. Celo nasprotno. Ljudje bodo na podlagi »zgodovinskega spomina« sklepali, da so spet v pripravi nepriljubljeni administrativni ukrepi, in ravnali prav nasprotno pozivu. Če kaj, potem bi si bilo želeti, da bi nadaljnje dograjevanje ekonomskega in političnega sistema teklo v prid večjega zaupanja posamezniku, katerega del je edini vir ne le njegovega, ampak tudi družbenega obstoja. Kako je že v testamentu: »Sreče človeku ne more dati. . .«

Današnji problem Jugoslavije je poenotenje in hkrati diferenciacija. Poglejmo nekaj konkretnih primerov iskanja ravnotežja med tema nujnima procesoma, ki tečeta sicer v vseh državah.

Moč gospodarstva – ali res?

Novi zvezni zakon o sistemu samoupravnega družbenega planiranja je uvedel dve novosti: skupne programe in plane. Z njimi naj bi povezali, združili – kot pravijo – fevdalizirano jugoslovansko gospodarstvo.

Najprej kako je sploh mogoče povezati gospodarstvo države. Na dva načina: s tržiščem ter na plansko-administrativni način. Razvite gospodarske države dokazujejo, da je integracija trdna, gospodarstvo kot celota pa učinkovito le, če povezave temelje na tržni logiki – torej na interesu. Povezanost pa lahko dosežemo tudi na administrativni način. Posledica tega so vsedržavna podjetja, organizacijsko strogo centralizirana, zaradi rigidnosti in prisilnih povezav pa ekonomsko neučinkovita. Zanimivo je tudi, da tovrstne povezave stalno reformiramo, a njihova (ne)učinkovitost ostaja vseskozi na enaki ravni.

Naša družba se je deklarativno opredelila za tržno-plansko gospodarstvo na družbenolastninskih osnovah, zavedajoč se slabosti administrativnega urejanja gospodarstva. Toda eno je deklaracija, drugo družbenoekonomska resničnost. Ta, kot vemo, pa dandanes ni v prid tržnim odnosom, ki preferirajo ekonomsko učinkovitejše. Ti pa so manjšina in večina tega ne prenese. Zato se v besedah sicer ogrevamo za večjo vlogo tržnih meril gospodarjenja, dejansko pa se iz dneva v dan globlje zapletamo v administrativne mreže in vedno manj je tistega, o čemer naj bi delavec odločal.

Ne verjamejo, da je temeljni strukturni problem našega gospodarstva razhajanje med potrebnimi in razpoložljivimi devizami.

Tako je stari (dobri) devizni zakon spodbujal povezovanje gospodarskih subjektov. Nastale so čvrste povezave med, na primer, turističnim gospodarstvom in turizmom, interesno so nastajali skupni izvozni programi. Tem in drugim povezavam je bila motiv deviza.

Novi (slabi) devizni zakon je razvrednotil, odpravil te povezave. Na osnovi novega zakona o temeljih sistema družbenega planiranja naj bi se gospodarstvo ponovno povezalo, to pot ne pod »diktatom konvertibilnih« izvoznikov, ampak prostovoljno in kot enakopravni subjekti.

Skupni programi bodo deležni bonitet ekonomske politike. Zato gospodarske organizacije pristopajo k skupnim programom. Ker to, kaj so skupni programi, ni povsem jasno, ker niso dodelana merila, ki bi jih morali izpolnjevati le-ti, so za zdaj znani skupni programi »zelo pestri«.

Pustimo ob strani dvome, praviloma lepo zveneče zakonske in druge formulacije. Obstaja dejanska nevarnost, da bodo prav skupni programi pospešili neenotenje pogojev gospodarjenja. Prišlo bo diferenciacije, in to ne po merilih tržne uspešnosti, temveč po subjektivnih merilih – obljubljali bodo večji izvoz, večjo zaposlenost, skladnejši regionalni ravoj itd. Ponovilo se bo tolikokrat ponovljeno: despotska država bo Miklavž, koš pa ji bodo polnili »odpisani neprednostniki«. Doklej bo tako?

Dokazov je še . . .

Naslednji primer: 26. marca 1986 je zvezni zbor skupščine SFRJ sprejel zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o službi družbenega knjigovodstva, ki prinaša člen 179 a, ki pravi, da kadar uporabnik družbenih sredstev nima denarja za plačilo vseh nalogov oziroma podlag za plačilo, plača po posebnem prednostnem vrstnem redu, pri čemer so nalogi za izplačilo čistega osebnega dohodka do višine, določene z zveznim zakonom, na drugem mestu, pred nalogi za plačilo obveznosti iz prometa blaga in storitev itd. To je po moji sodbi šolski primer dosledne negacije tržnih načel gospodarjenja. Vzroki za takšno odločitev so lahko videti tehtni, toda osnovno ostaja: zoper odločitev v korist slabih! To je naša resničnost! Ciljem te družbe, kot so: moderna država, tržnoplanski gospodarski siste, pluralizem samoupravnih interesov, se s takimi in podobnimi ukrepi oddaljujemo. Dolgoročni program stabilizacije se topi kot spomladanski sneg.

Obstaja nevarnost, da bodo prav skupni programi pospešili neenotenje pogojev gospodarjenja.

Še en primer. Zbor republik in pokrajin je 13. maja 1986 sprejel zakon o začasnih ukrepih za pretvarjanje dela kratkoročnih kreditov bank in organizacij združenega dela iz primarne emisije v dolgoročne kredite za trajna obratna sredstva. Zakona ne bom predstavljal, saj je morebitnemu bralcu gotovo poznan, navajal ne bom niti razlogov za predlagano rešitev in proti njej. Povedati pa želim naslednje: to je vzorčni primer rušenja enotnega jugoslovanskega trga. Ekonomska politika tako postaja vse bolj panožna in teritorialna, je primer nesistemskega prelivanja akumulacije od uspešnih k neuspešnim.

Glasno zahtevamo protiinflacijsko politiko. Inflacijski val nujno sledi ukrepu. Dvojna morala? Nemoč? Eno in drugo.

In še: predlog, da bi konvertibilni izvoz izenačili s kmetijstvom, ni bil sprejet, kar le ponovno potrjuje, da večina Jugoslovanov še vedno sprejema tezo o privilegiranem položaju zlasti konvertibilnih izvoznikov. Ne verjamejo, da je temeljni strukturni problem našega gospodarstva razhajanje med potrebnimi in razpoložljivimi devizami, ter podcenjujemo nujne politične posledice, saj ne bomo več sposobni poravnati zapadlih obveznosti tujini. Zato destimulativni zunanjetrgovinski sistem in prav takšna tekoča ekonomska politika. Zopet primer, da dajemo zobati konjem, ki nas ne morejo potegniti iz blata v katerega smo zabredli predvsem po lastni krivdi.

S temi primeri, s katerimi spisek še zdaleč ni izčrpan, sem v telegrafskem slogu skušal ponazoriti uvodoma zapisane misli. Vedno manj je v našem gospodarskem sistemu prvin tržnega gospodarstva, pa tudi samoupravnega družbenega planiranja. Plujemo proti nevarnim čerem! Žal, hote ali nehote, se odločamo za povprečnost, s tem pa tudi za životarjenje.

Narava ima svoje zakone. Živeti po njih ni vedno strogo zaukazano, je stvar svobodne volje »krone stvarstva«. Posledice? Te sledijo (ne)ravnanju človeka oziroma družbe.

Zaradi slednjega tudi to pisanje.

Junijski številki Utripa ob rob

Neozaveščeni ne razmišljajo o ozaveščanju

Pred slabim poldrugim letom, 11. februarja 1985, je izšla prva številka Utripa, mesečnika za rekreacijo, oddih in šport. Za izdajanje tega prepotrebnega glasila se je odločila Delavska enotnost, ki je videla na tem področju telesnokulturnega življenja nedopustno vrzel. V uvodniku prve številke smo takrat med drugim prebrali:

»Čas je že, da se vprašamo: ali smo v telesni kulturi že toliko napredovali, da je postala del naših prizadevanj za blaginjo in napredek? Res je, da stalno narašča število organiziranih in neorganiziranih planincev, vse več je tudi smučarjev, kolesarjev, košarkarjev in ljubiteljev nekaterih drugih športnih iger, vendar pa se glede resnične množičnosti še vedno varamo, saj gre v glavnem za iste ljudi, ki jih srečujemo zdaj v gorah zdaj na smučiščih in raznih igriščih. Stotisoči so še vedno športno pasivni in se zanimajo za svoje zdravje šele takrat, ko potrebujejo zdravniško pomoč. Nimajo še telesnokulturnih navad in tudi ne osnovnega znanja o preventivni vlogi športne rekreacije. Tudi še ni prebujena zavest, da mora biti vsakdo najprej sebi najboljši zdravnik.

Naš časopis ne bo namenjen predvsem atraktivnim športnim dogodkom, temveč potrebam delovnega človeka na tem področju. Z izobraževanjem, vzgojo in ozaveščanjem bo časopis pomagal spremeniti odnos do telesne kulture in spremeniti način življenja v prostem času.«

V poldrugem letu izhajanja je postal Utrip časopis, ki smo ga prijatelji aktivne športne rekreacije in zdravega načina življenja pričakovali vsak mesec s precejšnjo nestrpnostjo. Znal je združiti oziroma povezati strokovnost z lepim, vsem razumljivim jezikom, probleme z zanimivostmi, resna življenjska vprašanja in poglede na jutrišnji dan z vedrino in optimizmom. Vse to seveda ni naključje, saj je uredništvo uspelo zbrati okoli priljubljenega Utripa v razmeroma kratkem času imenitne slovenske strokovnjake, mislece, športnike in publiciste.

In v času, ko si je edini slovenski mesečnik za rekreacijo, oddih in šport pridobil lepo število stalnih naročnikov in še več rednih bralcev, smo v letošnji junijski številki zasledili, da po počitnicah Utrip ne bo več takšen, kakršen je bil in da bo periodično malce redkejši. To z drugimi besedami zelo verjetno pomeni, da Utripa, vsaj za zdaj, preprosto ne bo več.

Seveda pri tem ne gre za uganko, čemu se je uredništvo odločilo za omenjen korak: zaradi vse večjih izdatkov za izdajanje, ki jih s ceno časopisa razumljivo ni bilo moč niti približno poravnati. Tako je izguba rasla iz meseca v mesec, nobena od slovenskih telesokulturnih organizacij in nobena od družbenopolitičnih pa se v poldrugem letu ni mogla odločiti, da bi uredništvu finančno pomagala in odrinila majhen delček svoje pogače tudi za ta namen, to je za izobraževanje, vzgojo in ozaveščanje. Nobena, prav nobena.

Ja, prav zanimiva je v tem pogledu slovenska miselnost. Radi poudarjamo, kako pomembna sta šport in rekreacija za delovnega človeka ter za mlado in staro, kako zelo se obrestujejo vlaganja v preventivo, toda, ko je potrebno za vse to nekaj dati, ko se je potrebno spoprijeti s temelji, tedaj v celoti odpovemo. Zato pri nas ni dovolj denarja za temeljno telesno vzgojo, za šole v naravi, igrišča, telovadnice, organizatorje rekreacije v delovnih kolektivih, za preventivne aktivne dopuste in še za mnoge stvari, ki so ključnega pomena za razvoj telesne kulture. Pa ne gre toliko za pomanjkanje sredstev kot za nekoliko nenavadno razmišljanje. Če gre za organizacijo te ali one atraktivne športne prireditve, za olimpiado ali univerziado, za to ali ono ekspedicijo na to ali kako drugo celino, za trening peščice v Avstraliji ali Južni Ameriki, za svetovno prvenstvo v tem ali onem športu..., ne v teh primerih, ko gre za več kot velike denarje, se običajno ne zatakne. Se pa, ko gre za gradnjo temeljev piramide, temeljev našega celotnega telesnokulturnega žiljenja: izobraževanje, vzgojo in ozaveščanje. Značilno za narod – neozaveščenih.

Andrej Ulaga

Poletne športne igre gradbincev

1. INGRAD, 2. GRADIS, 3. PIONIR

Novo mesto je bilo v soboto, 7. junija, v znamenju športnih tekmovanj gradbenikov. Sestali so se športniki-rekreativci, ki so tako sklenili tekmovanje v poletnih športih. Za letošnja športna tekmovanja gradbenih delavcev Slovenije je bilo več zanimanja kot pretekla leta, saj se je za predtekmovanja na začetku marca prijavilo 254 ekip iz 58 gradbenih delovnih organizacij. Po šest najuspešnejših moštev v posamezni panogi se je uvrstilo v finale. Tako se je predtekmovanja udeležilo več kot 2000 športnikov – gradbenikov, na finalu v Novem mestu pa se jih je zbralo nekaj manj kot petsto.

Po lepih, ostrih in poštenih bojih so se moštva razvrstila takole:

Namizni tenis – moški: 1. Gradis Ljubljana, 2. Cevovod Maribor, 3. SCT Ljubljana, 4. Ingrad Celje, 5. Vegrad Velenje, 6. Grosuplje; **ženske** – 1. Ingrad, 2. Gradis, 3. SCT, 4. Grosuplje, 5. Cevovod, 6. Pomurje Murska Sobota.

Šah: 1. Ingrad, 2. Gradis, 3. Salonit Anhovo, 4. IMP Ljubljana, 5. Hidromontaža Maribor, 6. Pomurje.

Streljanje – moški: 1. Ingrad, 2. Pionir, 3. Gradis, 4. Beton Zagorje, 5. SCT, 6. Grosuplje; **ženske** – 1. Pionir, 2. Beton, 3. Gradis, 4. Elektroprojekt Ljubljana, 5. Primorje Ajdovščina, 6. Obnova Celje.

Odbojka – moški: 1. Stavbar Maribor, 2. Salonit, 3. Pionir, 4. Gradis, 5. Kograd Dravograd, 6. Ingrad; **ženske** – 1. Pionir, 2. Elektroprojekt, 3. Razvojni center Celje, 4. Ingrad, 5. Gradis, 6. Primorje.

Kegljanje – moški: 1. Cementarna Trbovlje, 2. Pionir, 3. Ingrad, 4. Konstruktor Maribor, 5. Gradis, 6. Obnova; **ženske** – 1. Ingrad, 2. Pionir, 3. Obnova, 4. Stavbenik Koper, 5. Salonit, 6. Konstruktor.

Balinanje: 1. IMP, 2. Grosuplje, 3. Primorje, 4. Salonit, 5. PAP Ljubljana, 6. Inštalacije.

Nogomet: 1. Konstruktor, 2. PAP, 3. Grosuplje, 4. Gradbinec Kranj, 5. Ingrad, 6. Stavbenik.

Skupni vrstni red ekip, tudi po rezultatih predtekmovanj, je takle: 1. Ingrad, 2. Gradis, 3. Pionir, 4. Salonit, 5. Konstruktor, 6. Grosuplje, 7. Beton, 8. Stavbenik, 9. Primorje, 10. SCT, 11. Pomurje, 12. IMP, 13. PAP, 14. Hidromontaža, 15. Gradbinec, 16. Vegrad, 17. Cementarna Trbovlje, 18. Obnova, 19. Kograd, 20. Zarja Kamnik itd.

Cveto Pavlin

MARATON FRANJA V NEDELJO

Prireditelji priljubljenega kolesarskega maratona Franja sporočajo, da bo letošnji peti maraton **v nedeljo, 20. julija,** in ne v torek, 22. julija, kot je bilo objavljeno. Prijave sprejema Kolesarsko društvo Rog (maraton Franja), Trubarjeva 72, 61000 Ljubljana. Prijavnina je 500 dinarjev, na položnici pa je potrebno napisati tudi rojstni datum. Žiro račun: 50101-678-69089.

Ob 40-letnici

ŠPORTNE IGRE DELAVCEV ISKRE

V soboto 21. in v nedeljo 22. junija bodo na športnih objektih v Kranju 22. poletne športne igre Iskre in sicer v devetih športnih zvrsteh: v nogometu, balinanju, košarki, odbojki, namiznem tenisu, kegljanju, rokometu, streljanju in šahu. Prireditve bodo v Kranju ob 40-letnici Iskre. Zbor vseh tekmovalcev bo v soboto ob 10.45 uri v športnem parku Stanka Mlakarja, slavnostna otvoritev pa bo ob 11 uri. Letos bo sodelovalo kar šestnajst ekip z več kot 1200 športniki. Prireditelji letošnjih športnih iger v Kranju so komisija za šport in rekreacijo pri koordinacijskem odboru sindikata sozda Iskra in delovne organizacije Kibernetika, Telematika in ERO ter ZTKO Kranj, ki upajo, da se bodo vsi tekmovlci v Kranju dobro počutili in da bodo možnosti za tekmovanje kar najboljše.

Tekmovnje se bo začelo že v petek, 20. 6. ob 12.00 uri in sicer na kegljišču KK Triglav. Nogometaši bodo igrali v soboto v dveh skupinah, prva na štadionu Stanka Mlakarja, druga pa na igrišču ŠD Primskovo. Finale bo v nedeljo ob 9. uri za 3. in 4. mesto ter ob 10. uri za prvo mesto.

Košarkarji so razdeljeni v štiri skupine, sodeluje pa trinajst ekip; igrali bodo na štadionu Stanka Mlakarja in na igrišču OŠ Simon Jenko, ženske ekipe pa bodo nastopile v dvorani na Planini. Tudi odbojkarji in odbojkarice bodo igrali v športni dvorani na Planini.

Rokometaši bodo igrali na štadionu v Kranju, ženske ekipe pa na Planini. Strelke in strelci se bodo pomerili na strelišču v Hujah. Najboljši v namiznem tenisu bodo nastopili v športni dvorani na Planini, igralci tenisa, ki je letos prvič na sporedu, pa na štadionu Stanka Mlakarja. Šahisti bodo tekmovali v OŠ Bratstvo in enotnost na Planini. Sklepna slovesnost pa bo v nedeljo ob 15. uri v prostorih Gorenjskega sejma.

J. Kuhar

Najlepšo igro so prikazali odbojkarji, saj so na prvih treh mestih (Stavbar, Salonit in Pionir) moštva iz gradbenih delovnih organizacij, ki so pokrovitelji odbojkarskih ekip v ligaških tekmovanjih.

Mednarodno delavsko športno srečanje

Novogoriška Iskra Avtoelektrika že vrsto let sodeluje z delovnimi kolektivi doma in na tujem. Še posebej tesne vezi prijateljstva pa je stkala z delavci velike železarne Košice na Češkoslovaškem. Večkrat se srečajo, v zadnjem času tudi športniki. Tako so bili pred dnevi slovaški rokometaši gostje novogoriške Iskre in Rokometnega kluba Nova Gorica. V dvorani Šolskega centra Vojvodina v Tolminu so igrali najprej z mladimi Novogoričani, tekmo so dobili gostitelji z golom razlike, še atraktivnejša pa je bila druga tekma z novim prvoligašem Dinos-Slovanom iz Ljubljane, ki se je končala z rezultatom 32:19 (17:9) za Dinos-Slovan. Na sliki: Rokometaši iz Košic in Nove Gorice pred začetkom tekme. Besedilo in slika Marko Rakušček.

Do vitaminov s pravilno prehrano

O pomenu pravilnega prehranjevanja veliko slišimo in beremo, toda v vsakdanji naglici na vse to radi pozabljamo. Zato se hranimo enostransko in nezdravo. Pozabljamo na vitamine, železo in kalcij, kar je velikega pomena za opravljanje napornega dela ali doseganje dobrih športnih rezultatov.

Glede vitaminov so strokovnjaki precej enotnega mnenja. Pravijo, da jih je najbolje uživati s pestro hrano. Le v izjemnih primerih, kot denimo pri hujšanju ali pri nekaterih boleznih, so potrebne dodatne količine vitaminov in mineralov. Posebnega pomena za naše psihofizične sposobnosti je vsekakor vitamin C. Pomaga v boju proti infekciji in pri ohranjevanju vezivnega tkiva. Še vedno pa ni jasno, ali organizem učinkovito presnavlja tudi sintetični vitamin C. Zato je priporočljivo uživanje limon, šipka, paradižnika in druge zelenjave in sadja. Sicer pa je bolj ali manj na dlani, da ljudje z zdravo, to je pestro prehrano, ne potrebujejo industrijskih vitaminskih dodatkov. V hrani, ki ima veliko različnih beljakovin, sočivja in mlečnih izdelkov, je vsega dovolj.

Zelo zdrav je tudi kvas. Če ga uživamo vsak dan, po možnosti pomešanega s sadnimi sokovi, dobimo veliko bistvenega: vitamine B, beljakovine in mnoge minerale. Nekatere vrste kvasa vsebujejo tudi potrebne količine kalcije in magnezija, ki ju sicer le redko dobimo v naši hrani. Kvas lahko uživamo tudi brez posebnih dodatkov, saj je veliko okusnejši od industrijskih vitaminskih preparatov.

Če je naša hrana enostranska in zato pomanjkljiva, si lahko pomagamo z mlekom. To je zares zdrava pijača! Zato jo strokovnjaki priporočajo prav vsem, tudi odraslim.

Prav tako priporočajo jogurt, ki pomaga človeku izkoristiti vitamine iz zaužite hrane. Poleg tega jogurt spodbuja prebavo, torej dve muhi na mah.

A. Ul.

Spomini Jožeta Ranta Moše (5)

ŽIVLJENJSKA POT PROLETARCA

Odlomki iz še neobjavljenega rokopisa iz arhiva Muzeja osvoboditve v Mariboru

Jože Rant Moša se je rodil 15. marca 1913 v Bukovici pri Škofji Loki. Bil je tesarski pomočnik, sedaj pa je upokojeni major milice. Od leta 1939 je član KPJ, leta 1941 pa se je pridružil NOB. Pred vojno je bil med vodilnimi revolucionarji med gradbenimi delavci. Zdaj živi v Slovenj Gradcu, Prečna ulica št. 5.

O tej moji nesrečni ljubezni sem se raznežil in postal že sentimentalen. Ne morem pa si kaj, da ne bi povedal tudi tega, ker je tudi res bilo.

Na odnose med sooloma in pri ustvarjanju družine sem jaz takrat kot mlad fant, pa tudi danes, kot starejši, gledal resno, posebno še, če so pri tem bili resni in čisti nameni. Drugo je, če gre le za flirt in potešitev telesnih potreb in če s tem oba strinjata. Mogoče me bo kdo napačno razumel, da sem v tem prevelik moralist, vendar priznam, da kot mlad fant nisem bil kakšen svetnik. Držal sem se pa načela, če je bila zadeva resna, sem ostal resen, če pa je bil kakšen flirt, je pač to bilo in še to brez kakšnih posledic.

Lenin, naš največji teoretik in praktik, je tudi rekel, da komunista ocenjuje po tem, kakšen odnos ima do družine. Osnovna celica vsake družbe in države je družina: če je ta zdrava in živi na zdravih temeljih, je zdrava in močna tudi družba, sicer je pa narobe. Danes se tega moralnega načela ne držijo vsi člani ZK – Nasprotno, danes se dogajajo v tej »seksualni revoluciji« stvari, ki niso več podobne normalnim ljudem. Zganjajo skupinski seks, samski in poročeni, in se vedejo tako, kot so se včasih izbranci degeneriranih pokvarjencev, ko zganjajo orgije. Trdijo, da je to sodoben in napreden način spolnega izživljanja, jaz pa trdim, da je to skrajno nemoralen in družbi škodljiv pojav, ki stopnjo parjenja postavlja na živalsko raven.

Vse to se pri nas danes dogaja zato, ker imajo nekateri ljudje že previsok standard in prevelike plače, vsega so že presiti in ne vedo več kam dati denar in kaj z njim početi, zato so se začeli izživljati tako, kot je napisano. Ko o tem premišljujem in pišem, nimam v mislih le članov ZK, pač pa o tem govorim na splošno. Prav verjetno pa je, da je med takimi sodobnimi izprijenci tudi kakšen član ZK, ki je pozabil na meje morale.

Ko sem izgubo dekleta že pozabil, se potolažil in se sprijaznil z usodo, sem se še bolj vključil v delavsko gibanje. Zavedal sem se, da je delavski razred Jugoslavije le tisti, ki mu je treba pomagati in ga osvoboditi vseh okov. Žensk je pa na svetu še veliko in jo bom še lahko dobil, ko bom imel za to več časa.

Leta 1940 sem imel še eno dekle in sicer K. L. iz Studencev pri Mariboru. Nekaj mesecev sva skupaj hodila, nato pa so me zaprli in s tem je bilo tudi konec ljubezni. Ko sem bil v zaporu in je bila proti meni končana preiskava, me je prišla nekajkrat obiskat, med samo preiskavo pa tako ni smel nihče k meni, razen enkrat je prišel proti koncu preiskave moj branilec – advokat Egon Tomc. K. L. si je takoj po okupaciji dobila za fanta nemškega podoficirja, kar sem zvedel že v zaporu. Tako je laže in prej pozabila name. Tako sem jaz moji dve zadnji ljubezni pred aretacijo poslal v naročje fašizmu – ali ni to zanimivo?!

Za to vrsto dejavnosti pa sem si jaz vzel čas šele po končani vojni.

Spomladi, morda že poleti leta 1940, ne spominjam se več datuma, je bila v Mariboru stavka stavbincev in soboslikarjev. Bil sem član stavkovnega odbora, katerega sedež je bil v pisarni delavske zbornice. Član KPJ, SKOJ in sindikalni funkcionarji smo imeli nalogo, da hodimo od gradbišča do gradbišča in prepričujemo delavce, naj ne delajo in naj se pridružijo večini. Bilo je nekaj stavkokazov, ki se s stavko niso strinjali in so hoteli delati naprej. Ti so bili povečini člani klerikalne sindikalne organizacije s svojimi voditelji. Kljub temu smo uspeli v glavnem ustaviti delo na vseh večjih gradbiščih v Mariboru in okolici. Večino delavcev smo imeli včlanjenih v svoji organizaciji mi in imeli med njimi dokaj velik vpliv in s tem bili v precejšnji premoči proti nasprotniku.

Vse mesto in okolica sta bila razdeljena na patrolne obhode. Tisti, ki smo imeli kolesa, smo šli na daljše obhode, tisti pa, ki so bili peš, so šli po mestnih gradbiščih. Vem, da sem večkrat dnevno šel v patrolo, seveda ne sam, s seboj sem imel nekaj predanih delavcev. Šel sem na Studence, Limbuš, Ruše in drugam, kamor sem bil pač določen. Po vrnitvi sem šel na zbornico in poročal, kakšno je stanje na terenu. Kot že povedano, smo imeli na zbornici svoj stavkovni štab, kjer smo se zadrževali vedno, kadar nismo bili na terenu. Tu smo imeli sestanke in delali načrte, kaj in kako ukrepati. Sploh nam je delavska zbornica pomenila drugi dom, kamor smo se zelo radi zatekali ob vsakem prostem času. To, kar je za vernike pomenila cerkev, je bila za nas Delavska zbornica.

Kakšnih posebnih težav s policijo in orožniki nismo imeli, tudi se ne spominjam aretacij naših ljudi. Tako da je ta stavka potekala v mirnem ozračju. Kakšen je bil uspeh te stavke, se ne spominjam več, jasno pa je, da smo se borili za boljše razmere delavcev in za večje plače.

Druga stavka gradbincev je bila jeseni istega leta, mislim, da je bila ob koncu septembra ali na začetku oktobra. V tej nisem sodeloval, ker sem bil že v zaporu. Spominjam pa se, kolikor sem zvedel v zaporu, da je bila druga stavka bolj vroča kot prva. Oblast je hotela stavko na vsak način zlomiti, kar ji je tudi uspelo. Policija in orožniki so pretepali stavkajoče, jih nekaj aretirali in pozaprli. Po tej stavki je oblast prepovedala nadaljnje delovanje naše sindikalne organizacije. Zaplenili so ves arhiv in inventar. O drugi stavki gradbincev vem le to, kar sem zvedel v zaporu. Verjetno obstajajo o njej točni podatki, ki so bolj konkretni, kot moji. Kaj več bi lahko vedela povedati Maks Gašperič in Roman Ladavac in verjetno še marsikdo.

Pri delu v sindikatu, partiji in pri raznih akcijah ter na Delavski zbornici v Mariboru, sem spoznal več članov KP in SKOJ. Naj jih nekaj naštejem. Lojzeta Horvata sem spoznal, ko sem leta 1938 prišel v Maribor in začel z njim sodelovati v sindikatu. Bil je tajnik naše sindikalne organizacije. Maks Gašperič je bil, vsaj tako si predstavljam danes, član mestnega komiteja KPS Maribor. Ta je bil zelo dejaven v sindikatu, zato sem se pogosto srečal z njim. Sploh je bilo takrat glavno in osnovno delo vsakega komunista v sindikatu, to je v množici, danes pravimo, v bazi. Spoznal sem tudi Miloša Zidanška in njegovo ženo Slavo, ki sta se, če se prav spominjam, leta 1940 poročila; Martina Grajfa, ki je bil takrat vajenec v železniških delavnicah in bil zelo dejaven skojevec. Miloš Zidanšek je padel v partizanih, njegova žena Slava, kolikor vem, še živi nekje v Zagrebu, Martin Grajf pa je predsednik občine v Ajdovščini, Slava Klavora pa je bila leta 1941 ustreljena med prvimi talci. Mirka Fajdigo in njegovega brata: Mirko še živi in je zaposlen v Muzeju revolucije v Mariboru; Borisa Čižmeka in njegovega brata: Boris Čižmek je upokojeni general JLA in živi v Ljubljani; Leona Novaka, ki je bil tudi ustreljen med prvimi talci.

Še veliko je bilo teh dobrih naši stvari predanih ljudi, borcev za nov in naprednejši družbeni red na svetu. Vseh se niti spomnim ne več, veliko sem jih poznal le na videz, o njih pa kaj več nisem vedel, nekaj sem jih že omenil, druge pa še bom, če se bom spomnil. Da, takoj moram omeniti, kot člana KP še Egona Tomca, ki je bil na razpravi moj branilec. Takrat je bil kot advokatski pripravnik pri nekem starejšem advokatu v Mariboru. Ne vem, če je bil tudi ta advokat član KP ali pa le naš simpatizer, vem le to, da je večkrat zastopal naše ljudi pred sodiščem. O tem bi vedel kaj več povedati Maks Gašperič.

Veliko teh najboljših komunistov je darovalo svoja življenja za zmago revolucije.

Nadaljevanje prihodnjič

NAGRADNA KRIŽANKA 20

DELAVEC	KARNEVALSKA KRINKA	UMETN. SMER V SLIKARSTVU (JAKOPIČ)	PREBIVALEC TIRANE	KENIJSKI VODITELJ MOI	STROJNA ŽAGA	OSKAR NEDBAL	ŽELEZOV OKSID	TOVARNA V CELJU	ZIMSKA PADAVINA	SESTAVIL: R. NOČ	NENEVARNA, BENIGNA BULA SLUZNICE	RADO BORDON	PRODAJNA UMETN. GALERIJA V LJUBLJANI	IZMERJENA VIŠ. TOČKA	ZAVOZLANJE, IZNAKAŽENJE	STAROGR. POTUJOČI PEVEC
GRŠKI FILOZOF IN MATEMATIK										DELOVNE IZKUŠNJE / REKA V ŠVICI						
ROMAN IGORJA TORKARJA																
DRUGO IME ZA SARDELICO ALI PAP LINO						PLOŠČINA, POVRŠINA / HČERIN MOŽ						MED				
GEOMETR. LIK							MADŽARI / ST. JUGOSL. KEGLJAČICA (GORANKA)					NEZNANKA V MATEM.	ANTON OCVIRK / REKA V SIBIRIJI			OSTANEK POSEKANEGA DREVESA
REKA V J. ANGLIJI				ŠVIC. FILOZOF (PAUL) / ZGOR. DEL STOPALA				PISATELJ DUUN	EPSKI PESNIK / GASILSKI POZDRAV					TOMAŽ ŠALAMUN / ZBIRALNIK		
ZAČETNIK BOLGARSKE VLAD. DINASTIJE					PRESTOL					POKRAJ. OB REKI SAARI	KOROŠKI SLOV. PESNIK (ANDREJ)					
DOMAČE ŽEN. IME					UDAREC Z JEZIKOM OB NEBO	NENADEN PADEC VODE					POSLOVITEV					
ALPINIST. ODSEK			KONEC POLOTOKA / RIMSKA LJUBLJANA			VODJA V TABORIŠČU / SKLADAT. CIPCI					INOZEMEC	SODOBNIK KELTOV				
GANGRENOZNOST												HLADNO OROŽJE / NEON				SESTAVNI DEL MOLEKULE
AMER. FILMSKA IGRALKA NOVAK				EMIL ADAMIČ / POJAV NA VODI			OSEBNI ZAIMEK	VULKAN NA LIAVADIH / JAKOST, SILA								
STRANSKO MORJE ČRNEGA MORJA													TRINITROTOLUOL / JOŠIP STRITAR			
EKVINOKCIJ												PRASTARA IGRAČA, KULT NA VRVICI				
VITAN "POLETJE V ŠKOLJKI"					JUGOZAH. DEL LJUBLJANE				EMILIJAN CEVC			POKRAJINA MED DONAVO IN SAVO				

Rešitve pošljite do 1. julija 1986 na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, 61000 Ljubljana, Celovška cesta 34, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 20. Nagrade so 1.500, 1.400 in 1.300 dinarjev.

Rešitev nagradne križanka št. 18: LARS, ZA, RAI, ANITA EKBER, ODSELITEV, ROP, SRAGE, DM, ATIK, ENAKOPRAVNOST, MJ, TRIO, UJNA, OHOLOST, AKE, RK, NIKO, KASA, NEN, TERNA, MLADINA, ENAJSTMETROVKA, RG, ATRATO, LOOK

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 18

1. nagrada 1.500 din: Vanja Šmid OŠ, Prešernove brigade, 64228 Železniki;
2. nagrada 1.400 din: Miha Weith, Tomšičeva 2, 61230 Domžale;
3. nagrada 1.300 din: Darja Modrijan, Rovtarska c. 35, 61370 Logatec

Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

● Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije.

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo ● Izdaja ČGP Delo – tozd Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška cesta 43, poštni predal 313-VI, telex 31 787 ● Glavni urednik in direktor tozda: Dušan Gačnik ● Odgovorni urednik: Franček Kavčič ● Člani uredništva: Marjan Horvat (pomočnik odgovornega urednika, politični sistem), Emil Lah (zunanja politika), Boris Rugelj (gospodarjenje), Andrej Ulaga (šport, oddih in rekreacija), Igor Žitnik (izobraževanje, kultura). Novinarji – reporterji: Andrej Agnič, Ciril Brajer, Ivo Kuljaj, Marija Frančeškin, Janez Sever, Meri Jurca (tajnica), Sonja Seljak (redaktorica-lektorica), Brane Bombač (oblikovalec) ● Pomočnik direktorja tozda: Milan Živkovič. ● Telefon: glavni urednik in direktor tozda 322-778, odgovorni urednik 313-942, pomočnik direktorja tozda 322-778, tajništvo uredništva 313-942 ● Naročniška centrala 318-855 ● Založba Delavske enotnosti, Celovška c. 43, Ljubljana, odgovorni urednik 318-855 ● Uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij Ljubljana, Celovška c. 43, 311-956 ● Uredništvo Naša žena, Ljubljana, Celovška c. 43, 318-855 in 321-651 ● Center za razvijanje obveščanja v združenem delu in servis za tisk glasil organizacij združenega dela, Ljubljana, Celovška c. 43, 323-951 ● Ekonomsko komercialni sektor, Ljubljana, Celovška c. 43, 320-403 ● Računovodstvo, Ljubljana, Hrvatski trg 3, 312-125 in 310-923 ● Žiro račun 50100-603-41502 ● Knjigarna galerija Ljubljana, Tavčarjeva 5, 317-870 in 312-891 ● Posamezna številka Delavske enotnosti 45 din, letna naročnina 2.340 din ● Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo ● Poštnina plačana v gotovini ● Tisk ČGP Delo, tozd Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35 ● Izdajateljski svet Delavske enotnosti: Drago Seliger (predsednik), Ciril Brajer, Magda Erbežnik-Bučar, Dušan Gačnik, Alfred Golavšek, Jože Hozjan, Franček Kavčič, Vlajko Krivokapić, Ivo Miglič, Leopold Perc, Jože Peterkoč, Brane Praznik, Pavel Stupnikar, Andrej Ulaga in Igor Žitnik.

Djordje S. Vrtikapa, direktor Yugotoursa v Londonu, pripoveduje, kakšen je jugoslovanski turizem skozi angleška očala

NISO VSI GOSTJE ZA V DISKO

Ko sem se v Londonu na Regent street 150, kjer so poslovni prostori oziroma možganski trust Yugotoursa, pogovarjala z direktorjem Djordjem S. Vrtikapo, sem imela najprej občutek, da se je prav vse zarotilo proti meni. Komaj sem ga kaj vprašala, že je zazvonil eden izmed treh telefonov v njegovi pisarni. In ker je posel prvi, sva se pač pogovarjala na obroke. Djordje S. Vrtikapa, diplomirani ekonomist iz Dubrovnika, je po telefonu enkrat govoril srbohrvaško, potem švedsko, angleško, nemško in še italijansko. Da ne govorim o tem, da so najin pogovor ves čas prekinjali še uslužbenci, ki so ga spraševali to in ono, in še vsi tisti, ki so čakali, da jih bo osebno sprejel.

Čeprav je bil v njegovi pisarni ves čas pravi delovni utrip, ki ga od zaposlenih zahteva turizem, je Djordje S. Vrtikapa odgovarjal mirno in brez živčnosti. Nikoli mu ni bilo treba ponavljati vprašanj. Vedno je nadaljeval tam, kjer je pred telefonskim pogovorom končal. Prav vse podatke je imel v glavi. Pred seboj ni imel nobenih papirjev in na pomoč ni klical ne tajnice ne drugih uslužbencev. Kmalu mi je postalo jasno, da se pogovarjam s človekom, ki je v samem vrhu naših turističnih delavcev. Ko bi imeli več takšnih ljudi na tujem in tudi doma – mi šine skozi možgane – bi bili že davno brez dolgov, naš dinar bi bil konvertibilen, pa tudi pasov nam ne bi bilo treba zategovati. Tako pa...

– Koliko turistov je lani prek vaše agencije obiskalo Jugoslavijo?

– »Približno 211 tisoč Angležev smo pripeljali v našo domovino. Za Angleže sta najbolj privlačna Poreč in Dubrovnik.

Na tretjem mestu so obmorska letovišča Črne gore in Dalmacije. Kar okoli trideset tisoč Angležev pa je lani prek naše agencije obiskalo tudi Slovenijo, predvsem Bled, Kranjsko goro, Bovec in Bohinj. Upamo, da bo letos Jugoslavijo obiskalo 230 tisoč Angležev in da jih bomo navdušili tudi za smučanje pri nas. Lani jih je na naših sneženih poljanah uživalo štiri tisoč. Upamo, da jih bo letos sedem tisoč.«

– Kakšen pa je jugoslovanski turizem skozi angleška očala?

»Pravzaprav jih moti natačno to, kar moti tudi naše ljudi, ki gredo na morje, ali v planine. Neprijaznost, slaba ponudba v trgovinah, lepa, a zanemarjena obala in narava sicer, umazana stranišča, slaba ponudba v trgovinah, še posebno v trgovinah s spominki. Že desetletja jih ponujamo le osle, čaplje, piščali in filigran.

Angleži tudi ne marajo začinjene hrane: še posebno jim ni pogodu solata, ki plava v olju in kisu. Navajeni so tudi na hrano (toplo) servirano **na toplem krožniku**. Pri nas pa navadno dobiš na mrzlem krožniku že napol mrzlo hrano.

Vidite. Vse to so malenkosti. A če jih hočemo odpraviti – to že vemo – ne potrebujemo milijonov, pač pa le boljšo organizacijo dela in malo dobre volje!

Angležem tudi ni všeč, da nudimo vsem gostom pretežno le disko zabavo. Kot da bi bili vsi naši gostje najstniki! In še nekaj je treba vedeti. Angleži ne pridejo k nam zato, da bi poleževali na plažah in se pražili. To počno na primer Nemci, ki preživijo na obali od šest do sedem ur. Angleži pa na primer **le eno uro!** Ves ostali čas pa potujejo in raziskujejo okolico. Zato spoznavajo tudi naše slabe ceste, slabe prometne povezave...«

– Kaj pa naše cene? Se jim zdijo ugodne?

»Takole bi rekel. Lani smo opravili med Angleži, ki so bili v Jugoslaviji, obširno anketo. Od približno devetdeset tisoč anketiranih jih je okoli 84 odstotkov menilo, da so za porabljen denar dobili dovolj solidne turistične usluge. Tisti, ki so bili lani na primer v Dubrovniku in so ga obiskali tudi letos, se ne morejo načuditi draginji. Dubrovnik je svoje zunaj penzionske cene namreč v primerjavi z lani že v predsezoni povečal za kar 120 odstotkov. Tako stane tam kava 600, liter vina pa od 3000 do 6000 dinarjev, kar je več kot v Londonu?!«

– Zakaj menite, da Avstrija, ki sploh nima morja, ustvari od turizma šestkrat več kot mi?

»Na vprašanje je težko preprosto odgovoriti, a bom poskusil. Prvič so v Avstriji bolje, celo veliko bolje organizirani, imajo tudi veliko več postelj kot mi, da ne govorim o tem, kako prijetni so njihovi majhni zasebni hoteli, kjer se vse blešči od čistoče, kjer se vse medi in cedi od prijaznosti.

V Jugoslaviji imamo v družbenem sektorju okoli tristo tisoč postelj (brez kampov). Toda pozor! V zasebnih rokah imamo še okoli štiristo tisoč postelj, ki jih ljudje oddajajo bolj ali manj na črno. Tako večina naših turističnih delavcev na Jadranu s pol ali še manj moči dela v službi, saj z enim očesom nenehno gledajo na svoje goste v domači hiši. In glej ga, zlomka. Če začasno oddajo na primer hišo in sami ta čas živijo v šotoru ali se stiskajo v eni sobi, v enem ali dveh mesecih zaslužijo dovolj za vse leto. In vse to lepo potegnejo na črno. Kje na svetu je še možno delati le dva meseca in potem vse leto dobro živeti?! Mi bi morali vso to množico zasebnih postelj zajeti v turistično ponudbo. Kot gobe po dežju bi morali poganjati majhni penzioni. In ljudi bi morali spodbujati, naj delajo vse leto. Tako bi imeli na voljo več delovnih mest. Tisti, ki imajo delo le zaradi socialne varnosti, bi dali mesto tistim, ki so sedaj brezposelni. Seveda pa bi morali tudi v turizmu napraviti red. Obenem pa tudi na davčnem. Da ne govorim o tem, da bi morali zasebna gostišča podpirati tudi v življenju (s krediti itd), ne le na papirjih!«

– Londonski Yugotours ima kar sto štiri zaposlene. Petnajst nas je iz Jugoslavije ostali pa so Angleži. Yugotours ima svoje poslovalnice še v Glasgowu, Manchestru in Birminghamu.

Vsako leto izda Yugotours zelo lepo urejen katalog na okoli tristo straneh. V njem lahko Angleži, ki jih zanimajo počitnicie pri nas, najdejo prav vse, kar bi radi.

Vsaj tam vedo, da je dobra informacija pol uspeha!

– Vi torej menite, da je turizem še naš neizkoriščen kapital?

»Natanko tako. In ne le turizem. Še kmetijstvo, kajti ljudje bodo vedno jedli, pa tekstilna industrija, ker bodo ljudje vedno oblečeni; pa obutvena industrija, ker bodo ljudje vedno obuti; in še vse panoge, ki potrebujejo malo surovin. Sploh pa je pravi zločin, da izvažamo pretežno surovine, da tako malo cenimo znanje – tudi v turizmu. Včasih se mi zdi, da se nič ne naučimo.

Leta in leta govorimo o umazanih straniščih, o zasvinjanih plažah, o zasmetenih ulicah. Pa je kar naprej isto. To je po moje zato, ker so v Jugoslaviji zaposleni zaščiteni kot kočevski medvedje in vodje, direktorji ali šefi dobijo ta mesta po zvezah, glede na moralne in politične značilnosti, ne pa po znanju, zagnanosti in svežih zamislih!«

– Za primerjavo nam še povejte, koliko Angležev gre na dopust v naše konkurenčne države?

»Vodi Španija. Tja je šlo lani štiri milijone Britancev. V Grčiji jih je dopustovalo milijon, v Italiji sedemsto tisoč, malo manj v Turčiji in Maroku, v Jugoslaviji pa pol milijona. Kot že rečeno, prek naše agencije 211 tisoč.«

– Ali se kaj pritožujejo čez naše betonske hotele?

»Nekateri se. Toda, če je tam postrežba dobra, se ne pritožujejo. Seveda pa imajo raje manjše in bolj zasebne hotele, kot betonski in industrijski turizem in to posebno tisti, ki že doma živijo med betonom.«

– Kakšni gostje so Angleži?

»Veste, bogati pri nas nimajo kaj zapraviti. Bogati Angleži – kot drugi bogati ljudje – malo pijejo in še manj jedo, ker se nenehno držijo raznih shujševalnih diet. Mi pa jim ponujamo pivo, ražnjiče in ćevapčiče. Radi bi kaj kupili, a tistega kar si želijo: modnega krzna, draguljev, lepih sanjskih oblek – vsega tega pri nas ni! Zabavali bi se v imenitnih barih. Tudi teh je malo.

Tisti z bolj plitkim žepom, tisti pa tako kot Jugoslovani občutijo draginjo. Če vzamemo za primerjavo Španijo. Nič lepše obale nimajo. A tam mimogrede oskubijo vsakogar, ker znajo ponuditi vsakomur kaj primernega za njegov žep.«

– Kaj pa turizem v Londonu?

»Je prava industrija. Najcenejša soba z zajtrkom stane dvajset funtov. Meje navzgor ni. Najboljši hoteli so zelo dragi, a tam si gostje sredi noči lahko naročijo šampanjec in na primer kaviar tudi v posteljo. Pri nas ob takem času skoraj vsi turistični delavci sladko spijo...«

– Toda turizem niso le hoteli, gostilne in trgovine?

»Turizem so še bolnišnice. V Dubrovniku na primer je bolnišnica umazana stara hiša. Turisti, ki se pač tudi kdaj ponesrečijo ali zbolijo si o tem mislijo svoje. Groza me je tudi, ko vidim, da čakajo komunalci, da bo dež opral ceste; groza me je, ker je skoraj povsod premalo košev za smeti, da so še tisti, ki so, navadno vedno polni.

Mislim, da je v Jugoslaviji prava kriza vodenja. Najhuje pa je to, da so mnogim hotelskim in turističnim delavcem, ki so direktorji, to le odskočne deske za boljše – po možnosti politične funkcije. Potem jih pa ves čas bolj zanima, kaj bo z njimi jutri in ne kako posluje in deluje njihov hotel ali turistična organizacija.«

– Kako spodbuditi ljudi za delo v turizmu?

»Turizem so ljudje, kot pravi vaše reklamno geslo. Toda turizem smo konkretni ljudje. Konkretni direktorji in konkretni delavci. **Najbolj mora biti zagret in zagnan direktor.** In on mora brez kompromisov slabe delavci odpustiti, dobre in pametne pa plačevati z zlatom. Za delavna mesta mora vladati konkurenca, kot na tujem. In zakaj za vraga so naši ljudje na primer v Nemčiji najbolj znani po svoji pridnosti? Ker imajo nad seboj sposobne šefe, ki jih znajo dobro organizirati, a jih za pridnost tudi dobro plačajo.«

– Koliko pa vaša agencija zasluži v funtih?

»Lani smo ustvarili približno šestdeset milijonov funtov prometa. Če pa bi imeli na voljo še petdeset tisoč postelj bi tudi te prodali!

Le kdaj bomo svoje notranje rezerve zares začeli izrabljati?«

Besedilo in slika:
Neva Železnik

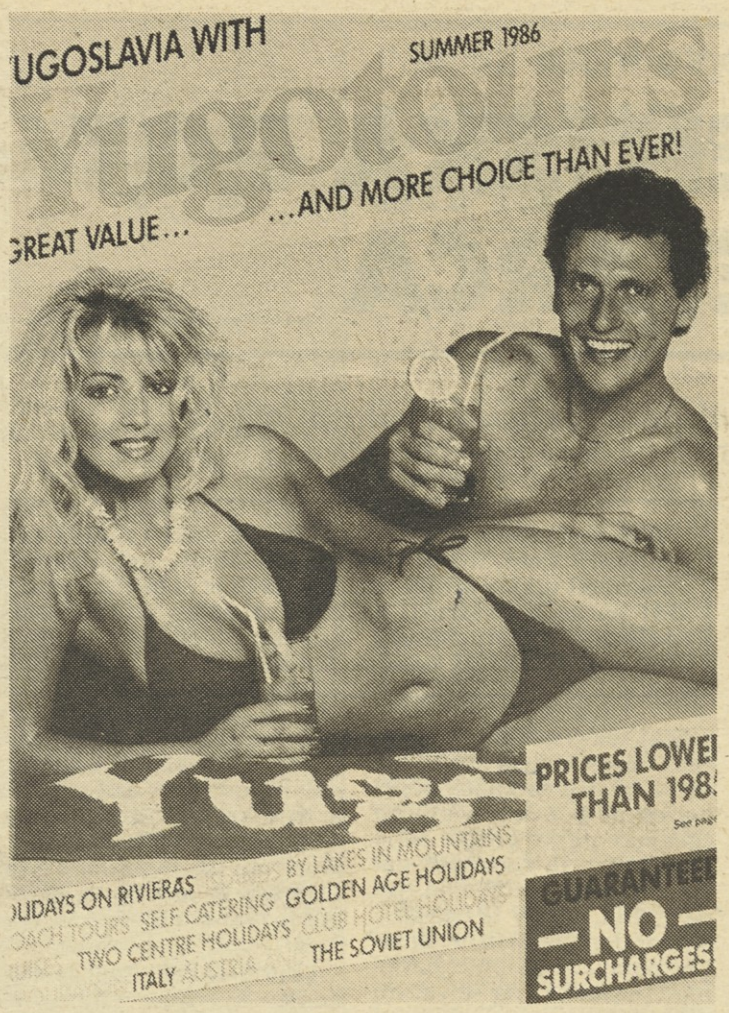
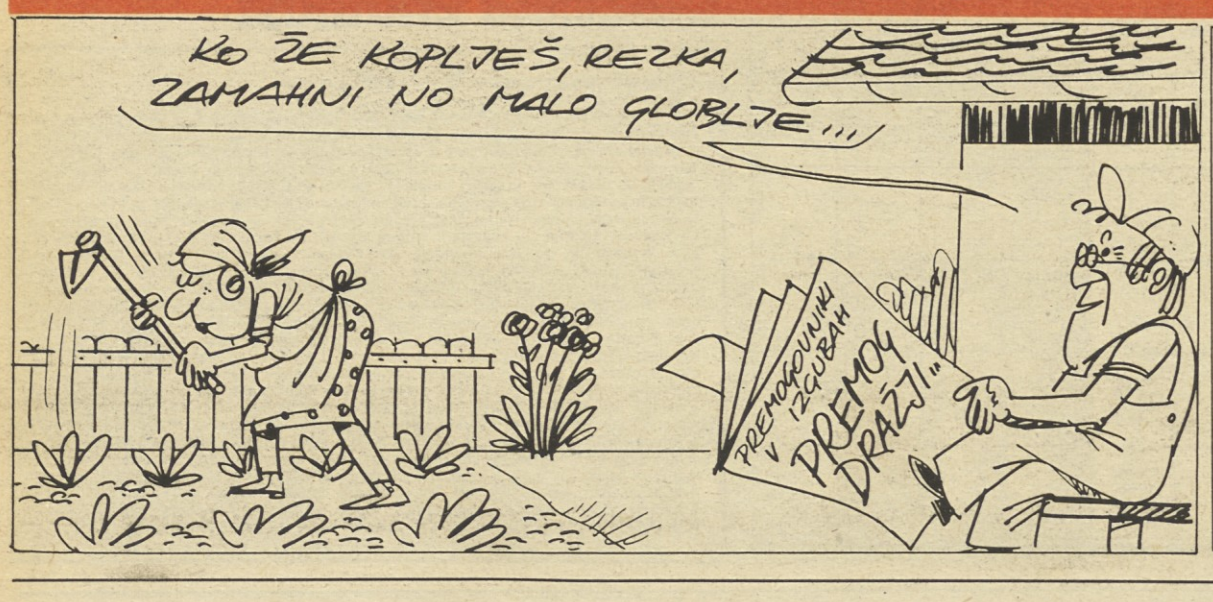
LIPE SVEDER: ZADNJE UPANJE